

การมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนชุมชนเมืองของกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบ

ในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา หาบเร่-แผงลอย

ในเขตปทุมวัน บางรัก ราชเทวี และ พญาไท

FUNCTIONS AND CONTRIBUTIONS OF INFORMAL ECONOMIC ACTIVITIES IN
BANGKOK INNER CITY : THE CASE OF HAWKERS AND
STREET VENDORS IN PATUMWAN BANGRAK
RAJDHEVI AND PHYATHAI DISTRICTS

นางสาววิชัยญา บำรุงชล

MISS WICHANYA BAMRUNGCHON

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2541

ISBN 974-622-105-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน..... 31039

วัน, เดือน, ปี.- 8 ธ.ค. 2541

**FUNCTIONS AND CONTRIBUTIONS OF INFORMAL ECONOMIC ACTIVITIES IN
BANGKOK INNER CITY : THE CASE OF HAWKERS AND
STREET VENDORS IN PATUMWAN BANGRAK
RAJDHEVI AND PHYATHAI DISTRICTS**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING
IN URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

1998

ISBN 974-622-105-1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนชุมชนเมืองของกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา หาบเร่-แผงลอยในเขตปทุมวัน บางรัก ราชเทวีและพญาไท

นักศึกษา

นางสาววิรัชญา บำรุงชล

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร. นพดล สหชัยเสรี

ระดับการศึกษา

การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.

2541

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่อยู่ในเขตเมืองชั้นในของกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตราชเทวีและเขตพญาไท อันเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นบริเวณที่จะสามารถพบหาบเร่-แผงลอยได้เป็นจำนวนมาก วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทางสังคม-เศรษฐกิจของผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย 2) ศึกษา พฤติกรรม ทักษะคติและผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง 3) ศึกษาบทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง

วิธีดำเนินการศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้วยการสอบถามจากแบบสอบถามที่ได้ทำการเตรียมไว้ล่วงหน้า โดยจะทำการสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย, ผู้ให้บริการและเจ้าของบ้านหรือร้านค้า ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะประชากร พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / FW นอกจากนั้นได้ใช้วิธีสังเกตการณ์ แผนที่ ตลอดจนเอกสารจากหน่วยงานราชการ เพื่อใช้ในการอ้างอิงข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา อันได้แก่ลักษณะการกระจายตัวของหาบเร่-แผงลอย, จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยและการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมและจะเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีรายได้และรายจ่ายต่อวันในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน สำหรับเหตุผลส่วนใหญ่ที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเลือกเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษาคือ การเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้าน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ยังไม่มีความพึงพอใจในพื้นที่ทำการค้าในปัจจุบัน โดยต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องของ การหาที่ขายที่แน่นอนและการจัดระเบียบการขาย

ในส่วนของผู้ใช้บริการ พบว่า ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยจะมีทุกอาชีพ และทุกระดับการศึกษา โดยผู้ใช้บริการที่มีรายได้น้อยจะมีสัดส่วนความถี่ในการใช้บริการมากกว่าผู้ใช้บริการที่มีรายได้มากกว่า สำหรับสาเหตุที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยส่วนมากเป็นเพราะ เป็นทางผ่าน, ใกล้ที่ทำงานและราคาถูก ปัญหาที่ผู้ใช้บริการได้รับจากหาบเร่-แผงลอย จะเป็นในเรื่องของการกีดขวางทางเท้า, ความไม่เป็นระเบียบและการทำให้พื้นที่สกปรก เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ใช้บริการส่วนมากต้องการให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไป แต่ควรปรับปรุงในเรื่องของ การจัดระเบียบการขายและการหาที่ขายที่แน่นอน

ในส่วนของผู้ขายที่บ้านหรือร้านค้า พบว่าผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้งส่วนใหญ่มักจะเป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้าเอง และส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจะเป็นในเรื่องของการทำให้พื้นที่ทำการค้าสกปรกเป็นส่วนใหญ่

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า อาชีพหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยรองรับแรงกดดันจากชนบท และเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถทำงานในอาชีพอื่น ๆ ได้เนื่องจากขาดความรู้และเงินทุน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานให้ลดน้อยลงได้ อีกทั้งยังมีบทบาทในการช่วยกระจายสินค้าราคาถูกไปยังผู้บริโภคทุกระดับ โดยเฉพาะผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย ทำให้ผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายในชุมชนเมืองได้

จากข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการหาข้อเสนอนะและแนวทางที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและการจัดระเบียบหาบเร่-แผงลอยที่เหมาะสมต่อไป

Thesis Title	Functions And Contributions Of Informal Economic Activities In Bangkok Inner City : The Case Of Hawkers And Street Vendors In Patumwan Bangrak Rajdhevi And Phyathai Districts
Student	Miss Wichanya Bamrungchon
Thesis Adviser	Dr. Nopadon Sahachaisaeree
Level Of Study	Master Of Urban And Regional Planning In Urban And Environment Planning King Mongkut's Institute Of Technology Ladkrabang
Year	1998

ABSTRACT

This research aimed to examine the roles and functions of street vendors and hawkers which were congregated in four commercial districts of Bangkok, namely: Patumwan, Bangrak, Rajdhevi and Phyathai Districts. The objectives of the study were three folds. First, it intended to investigate the hawkers' and vendors' socioeconomic settings. Second, it explored their behavior, activities, and attitudes toward the Bangkok community at large. And third, it examined their roles and impact, as a segment of Bangkok's informal economy, upon the urban community.

Both quantitative and qualitative methods by means of structured interview and field observations were applied in the data collecting and analyzing processes. Respondents of the survey included street vendors / hawkers, their clienteles / patrons, and their immediate next door householders / retail owners. Data acquired via questionnaire were demographic, behavioral, and attitudinal. SPSS for Windows statistical program was applied to derive analytical and empirical conclusions. In addition, a planned field observation, field mapping, and literature research were deployed to obtain information necessary for a point of reference on the study area's physical settings, its number and pattern of dispersion, and the pattern of land use in the

four study areas. These data were also utilized to cross-check with those derived from structured interview for consistency.

The study found that a high proportion of vendors / hawkers were migrants from outer provinces and had an average education of merely primary school. Interestingly, their daily income and expenditure were marginally balanced. Their main reasons of choosing to locate their stall at the present locale were its proximity to their residence and the advantages of the prime business zone. A high number of them expressed their unsatisfactory on their working location and would like to see the improvement of regulation and clear allocation policies.

The study also found that patrons of vendors / hawkers comprised a wide range of attributes, such as education level and occupations. The lower income group had a higher frequency of purchasing from vendors than did the higher income group. Proximity to the workplace, located along the traveling routes, convenience, and affordability were prime reasons for service utilization. Major annoyance caused by vendors / hawkers included sidewalk blockages, messiness, and chaos. A high percentage of patrons expressed their willingness to retain the existence of street vendors / hawkers, while wanting to see the improvement on vending regulations and a provision of more organized selling location.

The owners of retail shop and households in front of whose property vendors /hawkers located their stalls also expressed their consent on having someone selling their product close by. Their major concern was largely dirtiness and messiness caused by vendors.

Conclusion can be drawn from the study that street vending / hawking was a channel by which excessive migrant labor would be absorbed and merchandise in an affordable price could be distributed effectively in large cities. It was also a mechanism to provide employment for the uneducated and the under-privileged. Low income dwellers in the city, on the other hand, could gain benefit from this form of economic activities for a greater chance of survival in large cities. Suggestions of possible policies

orientation to the betterment of street vending / hawking were also derived at the concluding section of the study.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ดร. นพดล สหชัยเสรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อคิดเห็นและตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งอาจารย์ดร. ยงธนิศร์ พิมลเสถียร และ ผศ. ชาญวิทย์ พงษ์ขวัญ ที่ได้กรุณาสละเวลาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทำให้ผู้ศึกษาได้รับข้อชี้แนะที่ช่วยให้ผลงานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสามท่านเป็นอย่างมาก จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ช่วยเป็นกำลังใจและสนับสนุนในเรื่องของการศึกษา และขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และให้คำแนะนำตลอดมา ตลอดจนขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตราชเทวีและเขตพญาไท ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลของหาบเร่-แผงลอย อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อนๆภาควิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทุกคน โดยเฉพาะเพื่อนๆที่อยู่ในโครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขตกรุงเทพมหานคร ที่ช่วยให้กำลังใจและช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลตลอดจนให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ได้อนุมัติเงินสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอบอบแต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

วิชัยญา บำรุงชล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	VI
สารบัญ.....	VII
สารบัญตาราง.....	X
สารบัญภาพ.....	XVI
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
วิธีการศึกษา.....	4
ข้อจำกัดในการศึกษา.....	5
แหล่งข้อมูล.....	5
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	6
แนวความคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของเมือง.....	6
รูปแบบระบบเศรษฐกิจของเมือง.....	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับ Informal Sector.....	8
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย.....	15
ตัวอย่างนโยบายและมาตรการที่นำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอย ในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	19
สรุป.....	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	29
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	29
การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	36
ประชากรเป้าหมาย.....	40
การเก็บข้อมูลรายละเอียด.....	43
4. สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	49
วิวัฒนาการของหาบเร่-แผงลอยในกรุงเทพมหานคร.....	49
การกระจายตัวของหาบเร่-แผงลอยในกรุงเทพมหานคร.....	50
ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา.....	56
หาบเร่-แผงลอยในเขตพื้นที่ศึกษา.....	66
ปัญหาหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษา.....	70
5. วิเคราะห์ข้อมูลหาบเร่-แผงลอย.....	71
ส่วนที่ 1 ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	71
ลักษณะโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	71
ลักษณะพฤติกรรมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	82
ทัศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	101
ส่วนที่ 2 ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	107
ลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	107
พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	110
ส่วนที่ 3 เจ้าของบ้านหรือร้านค้า.....	121
ทัศนคติของเจ้าของบ้านหรือร้านค้า.....	121
6. สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ.....	124

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สรุปผลการวิเคราะห์.....	124
ข้อเสนอแนะ.....	130
ประเด็นเพื่อการศึกษาต่อไป.....	132
บรรณานุกรม.....	134
ภาคผนวก.....	136
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม.....	137
ภาคผนวก ข. กฎหมายควบคุมหาบเร่-แผงลอย.....	146
ภาคผนวก ค. ค่าตารางโคสแควร์.....	152
ประวัติผู้เขียน.....	156

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงลักษณะของ Informal Sector และ Formal Sector.....	7
2.2 แสดงลักษณะของ Informal Sector ในด้านแรงงาน,รูปแบบกิจการ และที่อยู่อาศัย.....	9
2.3 ประเภทของแรงงานแบ่งตามช่วงอายุ.....	14
2.4 ประเภทของแรงงานแบ่งตามการศึกษา.....	15
3.1 จำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแบ่งเป็นรายเขต.....	38
3.2 ตัวแปรและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	47
4.1 แสดงประชากร ความหนาแน่นประชากร จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ความหนาแน่นผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ. 2539.....	51
4.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.) กับจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ของกรุงเทพมหานคร.....	53
4.3 ความหนาแน่นของประชากรในเขตพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานคร (ธันวาคม 2539).....	58
4.4 การใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษาแบ่งเป็นรายเขต.....	59
4.5 จำนวนจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษาแยกเป็นรายเขต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2539.....	68
4.6 จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษาแยกเป็นรายเขต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2539.....	69
5.1 แสดงลักษณะประชากรของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย (ข้อมูลระดับกลุ่ม).....	72
5.2 เปรียบเทียบระดับการศึกษาของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกตามเพศ.....	73
5.3 ขนาดครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	75

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.4 ภูมิลำเนาเดิมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	76
5.5 ระยะเวลาในการอพยพของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	76
5.6 อาชีพเสริมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	78
5.7 จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	79
5.8 รายได้ของครอบครัว(บาท/เดือน)ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	80
5.9 รายได้ต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	80
5.10 ค่าใช้จ่ายต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	81
5.11 ขอบเขตที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	82
5.12 ขอบเขตที่พักอาศัยแยกตามภูมิลำเนาเดิม.....	83
5.13 พื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกตามจังหวัด.....	84
5.14 วิธีการเดินทางของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	86
5.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการเดินทางกับพื้นที่พักอาศัย ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	87
5.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเดินทางไป-กลับต่อวัน กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	89
5.17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเดินทางไป-กลับต่อวัน กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	90
5.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป-กลับต่อวัน กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	92
5.19 ลักษณะการดำเนินกิจการของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	93
5.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการดำเนินกิจการ กับลักษณะการขาย ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินกิจการกับรายได้ต่อวัน ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	95
5.22 ประเภทสินค้าที่นิยมขายของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	97
5.23 ระยะเวลาที่ทำการค้า(ชั่วโมง/วัน)ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	98
5.24 จำนวนวันที่ทำการค้าของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	99
5.25 ลักษณะการเสียค่าที่ตั้งแผงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	100
5.26 ลักษณะการเสียค่าเช่าที่ตั้งแผงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	100
5.27 ผู้ที่เก็บค่าที่ตั้งแผงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	101
5.28 เหตุผลที่เข้ามาทำการค้าของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	102
5.29 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลในการเลือกที่ตั้งกับพื้นที่พักอาศัย ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	103
5.30 ปัญหาในเรื่องที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	105
5.31 ความพึงพอใจในเรื่องที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	106
5.32 ความต้องการในเรื่องที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	106
5.33 แสดงลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยแยกตามปัจจัย (ข้อมูลระดับกลุ่ม).....	108
5.34 ขอบเขตที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	109
5.35 เหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	110
5.36 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใกล้ที่ทำงานกับความถี่ในการใช้บริการ ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	111
5.37 ประเภทสินค้าที่ใช้บริการ.....	113
5.38 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทสินค้ากับความถี่ในการใช้บริการ ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	114
5.39 ปัญหาที่ผู้ใช้บริการได้รับจากหาบเร่-แผงลอย.....	116

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.40	ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย.....117
5.41	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้กับความพึงพอใจของ ผู้ให้บริการหาบเร่-แผงลอย.....118
5.42	ความต้องการในเรื่องการปรับปรุงหาบเร่-แผงลอย.....120
5.43	ผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง.....121
5.44	ความพึงพอใจของเจ้าของบ้าน/ร้านค้าที่มีหาบเร่-แผงลอย.....122
5.45	ลักษณะการเก็บค่าที่ตั้งหาบเร่-แผงลอย.....122
5.46	ผลกระทบที่เจ้าบ้าน/ร้านค้าได้รับจากหาบเร่-แผงลอย.....123

สารบัญภาพ

หน้า

2.1	เกณฑ์การแบ่งกิจการประเภท Informal Sector ของเมืองดกัก้า ประเทศอินเดีย.....	11
2.2	แสดงผังแนวกถนน Maliobolo เมือง Yogyakarta ประเทศอินโดนีเซีย.....	26
3.1	กรอบแนวความคิดในการวิจัย ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	32
3.2	กรอบแนวความคิดในการวิจัย ผู้ให้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	33
3.3	กรอบแนวความคิดในการวิจัย เจ้าของบ้านหรือร้านค้า.....	34
3.4	กรอบแนวความคิดในการศึกษาบทบาทของหาบเร่-แผงลอยในชุมชนเมือง.....	35
4.1	แสดงความหนาแน่นของหาบเร่-แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร.....	55
4.2	แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	57
4.3	แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยเขตปทุมวัน.....	62
4.4	แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยเขตบางรัก.....	63
4.5	แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยเขตราชเทวี.....	64
4.6	แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยเขตพญาไท.....	65
4.7	แสดงจำนวนจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยแยกเป็นรายเขต ปี พ.ศ.2533-2539.....	68
4.8	แสดงจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกเป็นรายเขต ปี พ.ศ.2533-2539.....	69
5.1	แสดงระดับการศึกษาของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกตามเพศ.....	74
5.2	แสดงสัดส่วนพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	85
5.3	แสดงวิธีการเดินทางแยกตามพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	88
5.4	แสดงระยะเวลาเดินทาง(ไป-กลับ/วัน)แยกตามพื้นที่พักอาศัย ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	91
5.5	แสดงรายได้(บาท/วัน)แยกตามลักษณะการดำเนินการ.....	96
5.6	แสดงเหตุผลในการเลือกที่ตั้งแยกตามพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	104

สารบัญญภาพ (ต่อ)

หน้า

5.7 แสดงความถี่ในการใช้บริการแยกตามเหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	112
5.8 แสดงความถี่ในการใช้บริการแยกตามประเภทสินค้าของ ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย.....	115
5.9 แสดงระดับรายได้(บาท/เดือน)แยกตามความพึงพอใจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย.....	119

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม-เศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรมมาเป็นระบบอุตสาหกรรมใหม่ และเนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางรวมความเจริญทางด้าน การบริหาร การปกครอง การศึกษาและการบริการ อีกทั้งยังมีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภค, สาธารณูปการ และยังเป็นแหล่งงาน จึงมีผลทำให้ประชากรในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นซึ่งมีอัตราสูงกว่าการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ ดังแนวความคิดของ Lewis ที่ได้กล่าวถึงการโยกย้ายแรงงานส่วนเกินจากชนบท จะแปรผันตามการขยายตัวของงานภาคอุตสาหกรรมในเมือง (Lewis, 1954 อ้างใน Amin, 1989 : 2)

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งงาน การอพยพย้ายถิ่นส่วนหนึ่งจึงเป็นการอพยพเพื่อเข้ามาหางานทำ แต่เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีประชากรอยู่เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว จึงทำให้งานมีไม่เพียงพอกับจำนวนคน อีกทั้งงานบางประเภทเป็นงานที่ต้องใช้คนงานที่มีความรู้หรือใช้ทุนสูง จึงทำให้ประชากรส่วนหนึ่งไม่สามารถหางานทำได้ ทำให้เกิดการว่างงานขึ้น และเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ได้ ทำให้คนเหล่านี้ต้องแสวงหางานทำเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะประกอบธุรกิจการค้าหรือ อุตสาหกรรมอย่างคนอื่น ๆ ได้ เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ นอกจากนี้ยังขาดเงินทุนที่จะเข้าไปเข้าสถานที่หรือร้านค้าต่างๆ จึงได้เข้ามายึดอาชีพหาบเร่แผงลอย, กรรมกรแบกหาม, คนงานก่อสร้าง ฯลฯ ซึ่งเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้มากและใช้ทุนในการประกอบธุรกิจน้อย Reynold ได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ของการค้า-บริการ ในเมืองใหญ่ของประเทศที่มีรายได้ต่ำไว้ว่า “ฝูงชนจะเข้ามารวมกันอยู่ในถนนของเมืองใหญ่ๆ, ทางเท้าและตรอกซอย ซึ่งได้แก่ ผู้ที่ทำการค้าและบริการขนาดเล็กๆ, ผู้ค้าแผงลอยบนถนน, กรรมกรแบกหาม, คนส่งเอกสาร, ช่างตัดผม, เด็กชักรองเท้า และคนรับใช้ตามบ้าน” (Reynold, 1969 อ้างใน Amin, 1989 : 2) ลักษณะงานประเภทนี้จะจัดอยู่ในกิจกรรมทาง

เศรษฐกิจแบบนอกระบบ หรือ Informal Sector จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบนอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบ หรือ Informal Sector มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของเมืองและมีความสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นการเปิดโอกาสให้กับคนที่ว่างงานและรองรับแรงงานส่วนเกินจากชนบท อีกทั้งยังช่วยในเรื่องการกระจายสินค้าและบริการที่มีราคาถูกไปยังคนจนและคนที่มีรายได้น้อย (World Bank, 1972 อ้างใน T.G. McGee and Y.M. Yeung, 1977) จากการศึกษาของ Mathew พบว่า ประมาณร้อยละ 25-70 ของประชากรที่ทำงานจะอยู่ในส่วนของ Informal Sector และในเรื่องของรายได้จะมีสัดส่วนระหว่าง ร้อยละ 20-45 ของรายได้ทั้งหมดในเมือง (Mathew, 1989 : 60)

ปัญหาของ Informal sector คือการขาดการยอมรับในเรื่องเครดิตจากสถาบันการเงิน และรายได้ที่ได้จากการทำการค้าและบริการมีไม่เพียงพอที่จะเก็บสะสม ทำให้ธุรกิจไม่มีการขยายตัวเนื่องจากไม่มีเงินมาลงทุน (Lubell, 1991 : 79) ผู้ประกอบการบางส่วนต้องใช้ที่อยู่อาศัยเป็นที่ทำงานด้วย และมีบางส่วนที่เข้าไปบุกเบิกทางเท้าและที่สาธารณะ เช่นผู้ที่ประกอบอาชีพหาเร่-แผงลอย จึงก่อให้เกิดปัญหาของเมืองตามมา ซึ่งได้แก่ ปัญหาคีดขวางทางสัญจรและการจราจร, ปัญหาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง, ปัญหาในเรื่องความสกปรกและปัญหาในเรื่องของความปลอดภัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบโดยตรงของกรุงเทพมหานครและหน่วยงานราชการท้องถิ่น ซึ่งได้พยายามที่จะแก้ปัญหาของหาเร่-แผงลอยมานานแล้วแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของหาเร่-แผงลอย โดยที่ผ่านมาจะเป็นมาตรการที่มุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และมุ่งปราบปรามมากกว่าที่จะสร้างความเข้าใจและส่งเสริมอาชีพหาเร่-แผงลอย

ในความเป็นจริงแล้วเมืองใหญ่ทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ล้วนแล้วแต่มีปัญหาเรื่องหาเร่-แผงลอยด้วยกันทั้งนั้น แต่สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว สามารถจัดระเบียบให้กับหาเร่-แผงลอยให้ดูเรียบร้อยได้เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีปัญหาเรื่องหาเร่-แผงลอยน้อยสำหรับในประเทศที่กำลังพัฒนา ปัญหาหาเร่-แผงลอยเป็นปัญหาที่ขัดแย้งกันระหว่างชุมชนสมัยเก่ากับชุมชนสมัยใหม่ ซึ่งผู้ค้าหาเร่-แผงลอยจะใช้ถนนและที่สาธารณะประกอบการค้า ในขณะที่ชุมชนสมัยใหม่ต้องการใช้ถนนในการขับขี่ยานพาหนะ ซึ่งถนนในกรุงเทพมหานครเองก็มีลักษณะที่แคบและมีปริมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้องกับขบวนพาหนะที่เพิ่มขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา (ประชุม สุวัตถิ, 2523 : 5-6)

สำหรับเขตปทุมวัน, บางรัก, ราชเทวีและพญาไท ซึ่งเป็นเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันได้มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก ทำให้กลายเป็นย่านธุรกิจและแหล่งงานที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร มีการใช้ที่ดินในเรื่องของพาณิชย์กรรม, ที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการ เป็นไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงทำให้มีประชากรเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่เข้ามาเพื่อทำงานและเพื่อพักอาศัย จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตาม และปัญหาหาบเร่-แผงลอยก็เป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ทั้ง 4 เขตนี้ และจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นถ้าไม่รีบหาทางแก้ไข ดังนั้นในการที่จะลดปัญหาต่างๆเหล่านี้ ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจสภาพของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย และบทบาทของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่มีผลต่อชุมชนเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายที่ใช้ในการควบคุมหาบเร่-แผงลอย เพื่อให้มีความเข้าใจในสภาพและบทบาทของหาบเร่-แผงลอยจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเมืองมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม-เศรษฐกิจของผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย
2. เพื่อศึกษา พฤติกรรม ทักษะคติ และผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง
3. เพื่อศึกษาบทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะหาบเร่-แผงลอยที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยครอบคลุมพื้นที่เขตปทุมวัน, บางรัก, พญาไท, ราชเทวี เนื่องจากเป็นบริเวณย่านธุรกิจ มีสำนักงาน, ร้านค้าและที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ซึ่งสามารถพบเห็นหาบเร่-แผงลอยได้เป็นจำนวนมาก โดยจะทำการศึกษาในช่วงเวลา 9.00น.-18.00น. เนื่องจากเป็นเวลาที่ มีประชากรอยู่ในพื้นที่ศึกษาจำนวนมาก ทำให้สะดวกในการทำแบบสอบถาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบว่า กิจกรรมนอกระบบ (Informal Sector) มีบทบาทต่อชุมชนเมืองอย่างไรบ้าง
2. เพื่อให้เข้าใจถึง รูปแบบพฤติกรรมและทัศนคติ ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ในการเข้ามาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแล หาบเร่-แผงลอยในการนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของหาบเร่-แผงลอย

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ สรุป และเสนอแนะ ซึ่งสามารถแบ่งตามขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ
 - 1.1 การศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ศึกษา
 - 1.2 การศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่รวบรวมจากหน่วยงานราชการและเอกชน
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ ด้วยเครื่องมือคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) สถิติที่ใช้สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 2.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)
 - 2.2 สถิติเชิงอนุมานหรือสถิติเชิงทดสอบสมมติฐาน (Inferential Statistics)
3. สรุปผลการวิเคราะห์ และหาข้อเสนอแนะ

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. ข้อจำกัดในด้านเวลา, งบประมาณและกำลังคนที่มีอย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาได้อย่างทั่วถึง
2. ข้อจำกัดทางด้านข้อมูลของแบบสอบถาม เนื่องจากข้อมูลบางประเภทผู้ตอบแบบสอบถามไม่ต้องการเปิดเผย หรือให้คำตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงไม่มากนัก เช่นข้อมูลทางเศรษฐกิจ (รายได้, รายจ่าย ฯลฯ)
3. ข้อจำกัดทางด้านข้อมูลจากเอกสาร หรือจากหน่วยงานราชการ ซึ่งเป็นข้อมูลในอดีตทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่ตรงตามความเป็นจริงในปัจจุบัน

แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลสถิติ และ เอกสารต่างๆซึ่งได้มาจากหน่วยงานราชการ หรือเอกชน ได้แก่
 - 1.1 สำนักงานเขตของพื้นที่ศึกษา
 - 1.2 สำนักงานเทศกิจ กทม.
 - 1.3 กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม
 - 1.4 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 - 1.5 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้แก่
 - 1.5.1 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 - 1.5.2 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.5.3 ห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (A.I.T.)
2. ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้จากการสำรวจภาคสนาม

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

หาบเร่-แผงลอยเป็นรูปแบบการค้าประเภทหนึ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนเมืองของประเทศไทยที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของเมือง สำหรับการศึกษาในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย สามารถแบ่งแนวความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาได้เป็น 3 ประการคือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของเมือง
2. แนวความคิดในเรื่องของพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย
3. ตัวอย่างนโยบายและมาตรการที่นำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอยในประเทศแถบเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของเมือง

1.1 รูปแบบระบบเศรษฐกิจของเมือง

ในอดีตมีการแบ่งรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศโลกที่สามออกเป็นสองรูปแบบคือ Tradition และ modern โดยคำว่า Tradition จะหมายถึงลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมาแต่ดั้งเดิม มีรูปแบบที่ง่าย ๆ ใช้วัตถุดิบและเทคโนโลยีพื้นฐาน ใช้ทุนน้อยแต่ใช้แรงงานคนมาก ส่วนคำว่า Modern จะหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและการติดต่อกับต่างประเทศ ทำให้มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิต ใช้ทุนสูงแต่ใช้แรงงานคนน้อย (Ray, 1978 : 1033) แต่ในปัจจุบันมีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการนำเอารูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบ Tradition และ Modern มาผสมผสานกันทำให้เกิดรูปแบบใหม่ ดังนั้นจึงได้มีการแบ่งลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นใหม่โดยใช้คำว่า Formal Sector (เศรษฐกิจในระบบ) และ Informal Sector (เศรษฐกิจนอกระบบ) เพื่อให้สามารถอธิบายรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเริ่มมีการนำคำทั้งสองขึ้นมาใช้เมื่อต้นทศวรรษที่ 70 (Hart, 1971 & 1973 ; ILO, 1972) โดยที่ Formal Sector

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการดำเนินกิจการขนาดใหญ่ (large-scale), มีการเปิดเผย สามารถตรวจสอบได้, ใช้ทุนสูง, มีการจ่ายผลตอบแทนในรูปของค่าจ้าง ส่วน Informal Sector จะมีลักษณะตรงกันข้ามคือ เป็นการดำเนินกิจการขนาดเล็ก (small-scale), เป็นกิจกรรมที่ไม่เปิดเผย ยากต่อการตรวจสอบ และส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินงานด้วยตัวเอง (self-employed) (Nelson, 1988 : 184) สำหรับแนวคิดที่เป็นที่แพร่หลายและนิยมนำมาใช้อ้างอิงเสมอคือแนวคิดของ International Labour Organization (ILO) โดยกล่าวถึงลักษณะของ informal sector และ formal sector ไว้ดังนี้คือ

ตารางที่ 2.1 แสดงลักษณะของ Informal Sector และ Formal Sector

Informal sector	formal sector
1. การดำเนินกิจการจะไม่เป็นแบบแผน	1. การดำเนินกิจการจะต้องเป็นแบบแผน
2. ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น	2. ส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรที่มาจากแหล่งอื่น เช่น จากต่างประเทศ เป็นต้น
3. เป็นกิจการภายในครอบครัว	3. ดำเนินกิจการในรูปแบบของบริษัท
4. เป็นกิจการที่มีขนาดเล็ก	4. เป็นกิจการที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อน
5. ต้องใช้แรงงานคนมากและใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้งาน	5. ใช้เงินทุนสูง และ มีการนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากต่างประเทศ
6. ความรู้ความชำนาญ (ทักษะ) ได้มาจากการเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตัวเอง	6. ความรู้ความชำนาญ (ทักษะ) ได้มาจากการเรียนที่เป็นระบบ เช่น จากโรงเรียน
7. ไม่มีกฎข้อบังคับและมีการแข่งขันทางการตลาดได้อย่างเสรี	7. ได้รับการคุ้มครองทางการตลาด เช่น อัตราภาษี, การได้รับสิทธิพิเศษ, ใบอนุญาตทางการค้า

ที่มา : International Labour Organization (ILO) อ้างใน Bromley (1978 : 1033-1034)

สำหรับการจัดกลุ่มดังตารางข้างต้นยังเป็นการจัดกลุ่มที่ค่อนข้างหยาบ เพราะคำทั้งสองเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างและคลุมเครือ การที่จะกำหนดลงไปให้มีความหมายชัดเจนและถูกต้องมากที่สุดจึงเป็นเรื่องยาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าสนใจในด้านไหน เช่นด้านไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคมเศรษฐกิจ, ด้านที่อยู่อาศัยหรือด้านการศึกษา แต่การแบ่งลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองออกเป็นสองส่วนคือ Informal Sector และ Formal Sector จะช่วยให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ในเรื่องทฤษฎีของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยจะแยกส่วนที่ไม่ได้รับการเปิดเผยหรือแอบแฝงอยู่ในระบบเศรษฐกิจของเมืองออกจากส่วนที่เป็นอุตสาหกรรมใหม่ (Mc Gee, 1978 : 2) นอกจากนั้นยังมีประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจถึงธรรมชาติและแนวโน้มของเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา

ในส่วนของทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้จะให้ความสนใจในเรื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector โดยจะศึกษาถึงลักษณะของ Informal Sector เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า Informal Sector มีส่วนช่วยระบบเศรษฐกิจของเมืองอย่างไรบ้าง

1.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับ Informal Sector

สำหรับลักษณะของ Informal sector สามารถพิจารณาได้เป็น 3 ด้านคือ (Amin, 1989 : 16)

1. ประชากร : ศึกษาในเรื่องลักษณะของแรงงาน
2. กิจกรรม : ศึกษาในเรื่องรูปแบบของกิจการ
3. ที่อยู่อาศัย : ศึกษาในเรื่องรูปแบบของที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 2.2 แสดงลักษณะของ Informal sector ในด้านแรงงาน, รูปแบบกิจการและที่อยู่อาศัย

แรงงาน (Employment)	กิจการ (Enterprise)	ที่อยู่อาศัย (Settlement)
1. ค่าแรงต่ำ	1. รูปแบบของธุรกิจไม่เป็นแบบแผน	1. หลบเลี่ยงการควบคุมจากกฎหมาย
2. งานไม่มีความมั่นคง	2. ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น	2. อยู่ในที่ที่ผิดกฎหมายหรือเป็นที่ดินเช่า
3. ไม่ได้รับการคุ้มครองและการรับรองทางกฎหมาย	3. เป็นกิจการภายในครอบครัว	3. สิ่งก่อสร้างไม่ได้รับการควบคุม
4. ไม่ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรการค้า	4. เป็นกิจการขนาดเล็ก	4. วัสดุที่นำมาใช้สร้างบ้านเป็นสิ่งที่ไม่หาได้ในท้องถิ่นหรือเป็นเศษวัสดุที่เหลือจากการก่อสร้างอื่นๆ
5. ไม่ได้รับการคุ้มครองจากระบบประกันสังคม	5. ใช้แรงงานมากและมีการดัดแปลงเทคโนโลยีพื้นบ้านเพื่อให้เหมาะสมในการนำมาใช้งาน	5. ที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐานและไม่มีระเบียบ
6. ไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายค่าแรงขั้นต่ำ	6. ความรู้ความชำนาญ (ทักษะ) ได้มาจากการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เช่น จากญาติพี่น้อง, เพื่อน ฯลฯ.	6. ใช้ทุนในการสร้างน้อย
7. ไม่มีรายได้พิเศษนอกเหนือไปจากเงินเดือนประจำ	7. ไม่มีกฎข้อบังคับและมีการแข่งขันกันทางการตลาดสูง	7. ไม่ได้ได้รับความสะดวกในการจ้างงานและการช่วยเหลือทางการเงิน

ที่มา : [ILO-Kenya (1972 : 6), Bromley and Gerry (1979 : 5-15), and Turner (1978 : 1143)], [Amin (1982 : 9-30) อ้างใน Author (1989)].

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และเมื่อพิจารณาเฉพาะรูปแบบของธุรกิจจากแนวความคิดของ Fred Fluitman ได้ อธิบายลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบ Informal Sector โดยสรุปไว้ว่า เป็นธุรกิจประเภทที่สามารถยกเคลื่อนที่ไปมาได้ มีขนาดเล็ก มีเจ้าของหรือผู้ดำเนินงานเพียงหนึ่งคนหรือ 2-3 คน ใช้เงินทุนเพียงเล็กน้อย โดยปกติแล้วเป็นกิจการที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก สินค้ามีคุณภาพต่ำ และราคาถูก มีระบบจัดการที่ไม่ดี และมีการหลีกเลี่ยงกฎหมาย (Fred Fluitman อ้างใน Amin, 1989 : 41)

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งรูปแบบกิจการประเภท Informal Sector โดยทั่วไปจะใช้ จำนวนคนงาน, สถานที่ประกอบการ, ลักษณะที่อยู่อาศัย ฯลฯ. เป็นตัวแบ่ง ซึ่งแต่ละประเทศจะใช้เกณฑ์การแบ่งที่คล้ายคลึงกัน ดังตัวอย่างจากเมืองดก้า ประเทศอินเดีย (รูปที่ 2.1)

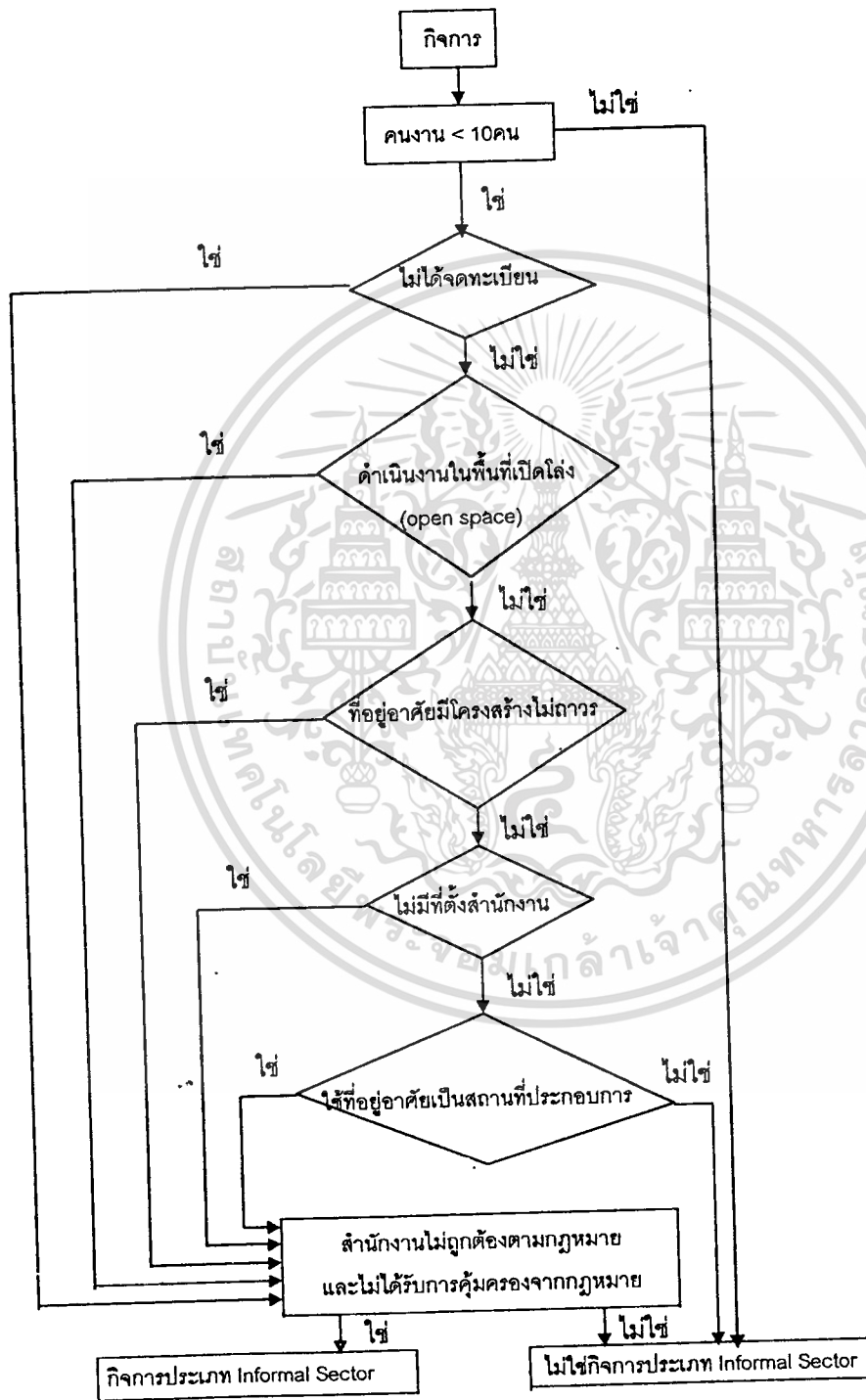
จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ Informal Sector และ Formal Sector ซึ่งมีลักษณะที่ตรงข้ามกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้ง 2 ประเภทนี้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ อย่างเด็ดขาด จะต้องดำเนินควบคู่กันไปโดยมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะแรงงานในส่วนของ Informal Sector ซึ่งเป็นแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ และมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้โรงงานหรือธุรกิจที่อยู่ในส่วนของ Formal sector ซึ่งต้องการลดต้นทุนในการดำเนินงานเลือกที่จะใช้แรงงานในส่วนของ Informal Sector ซึ่งลักษณะแบบนี้จะพบได้มากในประเทศที่กำลังพัฒนา

สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในส่วนของ Informal Sector ยังสามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ตามลักษณะของแรงงานได้อีก โดยแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะที่แตกต่างกันดังหัวข้อต่อไป

1.2.1 ประเภทของแรงงานใน Informal Sector (Amin, 1989 : 45-49) Sethuraman ได้จัดกลุ่มแรงงานตามลักษณะของแรงงานประเภท Informal Sector ได้เป็น 4 กลุ่มดังต่อไปนี้

ก. ผู้ลงทุนรายย่อย (Entrepreneurs) เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ดีที่สุด เป็นรูปแบบธุรกิจขนาดเล็ก และพบว่าเจ้าของกิจการจะเป็นหัวหน้าคนงานด้วยเสมอๆ คนงานบางส่วนจะเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นญาติพี่น้องกับเจ้าของกิจการ ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือการขาดแคลนเงินทุน และการยอมรับในเรื่องของเครดิต, มีสินค้าและบริการที่จำกัด ขาดความรู้ความชำนาญ(ทักษะ) ในเรื่องการจัดการและการตลาด, มีการใช้เทคโนโลยีที่มีต้นทุนต่ำและล้าสมัย (Papola, 1981 ; Sethuraman, 1981)

รูปที่ 2.1 เกณฑ์การแบ่งกิจการประเภท Informal Sector ของเมืองดักก้า ประเทศอินเดีย

ที่มา : เรียบเรียงจาก Amin (1989 : 25)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข. คนงานประจำ (Establishment Workers) สำหรับแรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ถูกจ้างงานจากผู้ลงทุนรายย่อย ได้แก่ลูกจ้างที่ได้รับค่าจ้างประจำ, แรงงานในครอบครัวซึ่งเป็นเด็กฝึกงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง โดยทั่วไปแล้วจะเป็นงานประจำ, ทำงานเต็มเวลา, มีความรู้ความสามารถ (ทักษะ) พอสมควร เช่นการขายสินค้า, งานที่เกี่ยวกับการซ่อมแซม, โรงงาน, เสมีเยน, เซลล์แมน ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องมีการเรียนรู้ทางทักษะโดยผ่านการฝึกงาน (Corvalan-Vasquez, 1983, pp. 367-381 ; Allen, 1982, pp. 123-137) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยม, โรงเรียนวิชาชีพหรือโรงเรียนเทคนิคต่างๆ แต่มีเป็นจำนวนมากที่ได้รับการเรียนรู้จากการทำงาน จากการศึกษาของ Fowler (1981, p. 55) พบว่า "ร้อยละ 95 ของแรงงานกลุ่มนี้จะไม่ได้รับการศึกษาระดับประถมอย่างสมบูรณ์ แต่จะได้รับจากการฝึกหัดและเรียนรู้จากงาน"

ค. ผู้ที่ทำงานอิสระ (Independent workers) เป็นกลุ่มที่พบเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นการทำงานเพื่อค่าจ้าง แต่โดยพื้นฐานแล้วจะเป็นงานประเภทอิสระ (self-employed) ได้แก่ คนลากรถ, หาบเร่-แผงลอยข้างถนน, ซ่อมจักรยาน-นาฬิกาและรองเท้า ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้วจะทำงานแต่ละวันในท้องถนนและตามตรอก-ซอย, ตามถนนในหมู่บ้านและบริเวณ town squares ในชุมชนตามชนบท แรงงานกลุ่มนี้จะประกอบกิจการในรูปแบบที่ง่าย ๆ แต่เป็นการบริการที่มีความจำเป็น ประกอบกิจการได้อย่างอิสระ แต่จะถูกจำกัดขอบเขตด้วยข้อบังคับของตลาดระดับล่าง (low market) ในเรื่องราคาของสินค้าและบริการ Papola (1981, p.154) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า "สถานะภาพของกิจการในกลุ่มนี้จะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในกลุ่มของร้านค้า และมีรูปแบบที่ง่ายที่สุดในหน่วยการผลิตของ Informal Sector"

ตามความเป็นจริงแล้วแรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะทำการศึกษาได้อย่างง่าย ๆ ถึงแม้ว่ากิจการจำนวนมากจะมีที่ตั้งที่แน่นอน แต่โดยทั่วไปแล้วไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาทำให้ยากที่จะตรวจสอบหรือติดตาม การทำงานก็มีเวลาที่ไม่แน่นอน และส่วนใหญ่เป็นคนยากจน

โดยทั่วไปแล้วแรงงานกลุ่มนี้จะมีระดับการศึกษาน้อยกว่าคนในกลุ่มแรก หรือ กลุ่มที่สอง หรือผู้ที่ทำงานในส่วนของ Formal Sector (Ettema, 1984, pp. 487-510 ; Waldorf and Waldorf, 1983, pp. 586-607 ; Papola, 1981) มีเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้

ง. คนงานชั่วคราว (Casual Workers) เป็นกลุ่มของแรงงานที่เสียเปรียบที่สุด ส่วนใหญ่เป็นงานค่อนข้างหนักโดยเป็นงานที่ต้องทำด้วยมือ ปกติแล้วจะได้ค่าจ้างต่ำ (Waldorf and Waldorf, 1983, pp.587-607) ได้แก่ คนทำสวน, คนทำความสะอาด, คนงานก่อสร้าง, ยาม ฯลฯ เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาน้อยที่สุด เกือบทั้งหมดไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ และมีเพียงเด็ก

น้อยที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนมากกว่า 2 หรือ 3 ปี ความรู้ความสามารถ (ทักษะ) ได้มาจากการเรียนรู้จากงาน เป็นกลุ่มนี้มีรายได้ต่ำและขาดสิ่งที่จะได้รับประโยชน์จากสังคม

จากการแบ่งกลุ่มดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า แรงงานที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector จะมีฐานะยากจนและมีการศึกษาน้อย ธุรกิจจะมีรูปแบบที่ง่าย ๆ ขาดการดูแลและช่วยเหลือจากหน่วยงานทางภาครัฐบาล ประเภทแรงงานที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดคือกลุ่มของผู้ที่ทำงานอิสระ (self-employed) เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ใช้ต้นทุนไม่มากนักและเป็นงานที่อิสระ โดยเฉพาะอาชีพหาบเร่-แผงลอยจะสามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามท้องถนน, ตรอก-ซอยและบริเวณย่านธุรกิจ ของที่ขายส่วนใหญ่จะมีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร, เสื้อผ้า ฯลฯ. มีราคาที่ค่อนข้างถูกซึ่งจะช่วยตอบสนองแก่คนที่มีรายได้ระดับปานกลางจนถึงรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากแรงงานในส่วนของ Informal Sector มีส่วนช่วยระบบเศรษฐกิจของเมือง ดังนั้นการศึกษาถึงลักษณะแรงงานของ Informal Sector จะทำให้เข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงของ Informal Sector ซึ่งจะช่วยเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้กับ Informal Sector ได้อย่างถูกต้อง ดังหัวข้อต่อไป

1.2.2 ลักษณะแรงงานของ Informal Sector จากการศึกษาของ Monica และคณะ (1989 : 100-103) ของแรงงานประเภท Informal Sector เมืองโบโกตา ประเทศโคลัมเบีย ในเรื่องของครัวเรือนพบว่า ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของแรงงานที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector จะอยู่ที่ 5.7 คน / ครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานเฉลี่ย 2.7 คน / ครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจทำให้ไม่สามารถที่จะให้หัวหน้าครอบครัวหารายได้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหา โดยการส่งสมาชิกในครัวเรือนเข้าไปในตลาดแรงงานหรือประกอบธุรกิจเล็กๆที่ใช้ทุนน้อย โดยอาศัยแรงงานของคนในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงและเด็ก จากการศึกษาครอบครัวของประเทศโคลัมเบียโดย National Department of Statistics (DANE) พบว่าแรงงานที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector ที่มีช่วงอายุระหว่าง 14-19 ปี และมากกว่า 50 ปี จะมีเป็นจำนวนที่มากกว่าแรงงานที่อยู่ในส่วนของ Formal Sector (ตารางที่ 2.3) ในเรื่องของการศึกษาพบว่าแรงงานที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector จะมีการศึกษาค่อนข้างน้อย โดยจำนวนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาและมีการศึกษาระดับประถมจะมีจำนวนที่มากกว่าแรงงานที่อยู่ในส่วนของ Formal Sector (ตารางที่ 2.4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.3 ประเภทของแรงงานแบ่งตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	Informal Workers (%)	Formal Workers (%)
14 ปี	1.6	0.1
15-19 ปี	12.4	5.3
20-29 ปี	30.7	41.0
30-39 ปี	22.9	29.5
40-49 ปี	15.9	15.4
50-59 ปี	10.7	6.9
60 ปีขึ้นไป	5.8	1.8
รวม	100.0	100.0
Percentage of EAP*	46.4	50.3

ที่มา : DANE, Nation Survey of Household, March 1984

หมายเหตุ : EAP (Economically Active Poppulation)

ตารางที่ 2.4 ประเภทของแรงงานแบ่งตามการศึกษา

ระดับการศึกษา	Informal Workers (%)	Formal Workers (%)
ไม่ได้รับการศึกษา	4.5	0.9
ประถมศึกษา	47.7	25.5
มัธยมศึกษา	40.8	47.5
มหาวิทยาลัย	7.0	26.1
รวม	100.0	100.0
Percentage of EAP*	46.4	50.3

ที่มา : DANE, Nation Survey of Household, March 1984

หมายเหตุ : EAP (Economically Active Poppulation)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับแรงงานที่เป็นเพศหญิง จากการศึกษาของ Nici Nelson's (1979) ของชุมชนแออัดในเมือง Nairobi พบว่าเพศหญิงจะมีทางเลือกในการทำงานน้อยกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงส่วนใหญ่มีความรู้ต่ำกว่า และเพื่อความต้องการในการดูแลบ้านและลูกที่ยังเล็ก ดังนั้นเพศหญิงส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะทำงานที่สามารถทำอยู่ที่บ้านได้ เช่น ตัดเสื้อผ้า การค้าหรือธุรกิจเล็กๆภายในครอบครัว ซึ่งเป็นการช่วยหารายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศจีน ที่ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกที่จะทำงานที่มีค่าจ้างหรือรายได้ต่ำ โดยการรับงานที่สามารถนำมาทำที่บ้านได้ หรือประกอบการค้าหรือธุรกิจเล็กๆภายในครอบครัว เพียงเพื่อความต้องการในการดูแลบ้านและลูกๆ (Whyte, n.d.b : 17 ; Howe, 1978 : 178-179) อังใน (Gilbert & Gnglir, 1982 : 71)

สามารถสรุปได้ว่าแรงงานของ Informal Sector ส่วนใหญ่จะยากจนและมีความรู้ต่ำ ทำให้มีทางเลือกในการทำงานค่อนข้างน้อย และจะเข้ามาอยู่ในตลาดแรงงานตั้งแต่อายุน้อย และส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุในการทำงานมากกว่าผู้ที่ทำงานในส่วนของ Formal Sector และเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจและเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายในเมืองได้ จึงทำให้เด็กและผู้หญิงต้องออกมาทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว โดยการทำธุรกิจหรือการค้าเล็กๆภายในครอบครัว

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย ซึ่งเป็น Informal Sector ประเภทหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยเป็น Informal Sector ที่มีคนเข้ามาประกอบธุรกิจมากที่สุด เนื่องจากใช้ทุนไม่มาก อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่อิสระ สามารถที่จะพบเห็นได้ทั่วไปในเมือง โดยเฉพาะย่านธุรกิจที่มีคนพลุกพล่าน และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเมือง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องการจราจร, ปัญหาในเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ฯลฯ. การศึกษาเรื่องหาบเร่-แผงลอยจะช่วยให้เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและหามาตรการที่จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย

2.1 นิยามของหาบเร่-แผงลอย

สำหรับความหมายของหาบเร่-แผงลอย จากที่ปรากฏในข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครเรื่องควบคุมผู้เร่ขาย พ.ศ.2519 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เร่ขาย หมายความว่า ผู้นำอาหาร น้ำแข็ง เร่ขายในที่ต่างๆไม่ว่าทางบกหรือทางน้ำ

แผงลอย หมายความว่า ที่ซึ่งจัดไว้ในถนนสาธารณะหรือที่สาธารณะ รวมตลอดถึงแคร่ แท่น โต๊ะ แผง เสื่อ พื้นดิน เวื่อหรือแพ สำหรับขายอาหาร น้ำแข็งหรือสิ่งของอย่างอื่น

สำหรับ Rudiger (1992 : 45-46) ได้ให้ความหมายของหาบเร่-แผงลอย โดยแยกเป็นหาบเร่ และ แผงลอยไว้ดังนี้

หาบเร่ เป็นกิจกรรมการค้าที่ไม่มีที่ตั้งที่แน่นอน สินค้าสามารถยกหรือถือไปยังที่ต่างๆได้ และถือว่าเป็นการค้าที่ผิดกฎหมายในเรื่องของที่ตั้ง

แผงลอย เป็นกิจกรรมการค้าที่มีที่ตั้งที่แน่นอน ปกติจะตั้งอยู่บริเวณหน้าบ้านหรือหน้าร้านค้า ซึ่งจะต้องจ่ายค่าเช่าเป็นรายวันหรือรายเดือน

การให้คำจำกัดความของหาบเร่-แผงลอย ไม่ควรจำกัดแต่เฉพาะในเรื่องของประเภทสินค้าและบริการที่ขายเท่านั้น ควรจะให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้ที่สาธารณะในการประกอบการ โดยเฉพาะทางเท้าซึ่งเป็นที่สัญจรของคนทั่วไป และมีผลต่อปัญหาของชุมชนเมือง ดังคำกล่าวของประชุมและคณะ (2523 : 9) ที่กล่าวไว้ว่า “ผู้มีอาชีพหาบเร่-แผงลอยคือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ขายสินค้าหรือบริการประเภทใดก็ตามโดยใช้ที่สาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ขายสินค้าหรือบริการตามทางเท้าหรือถนนสาธารณะ”

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้คำว่าหาบเร่ และ แผงลอย เป็นคำเดียวกัน เนื่องจากคำทั้ง 2 มีรูปแบบการค้าที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการใช้ที่สาธารณะหรือทางเท้าเป็นสถานที่ประกอบการค้าเหมือนกัน

2.2 บทบาทและความสำคัญของหาบเร่-แผงลอย

ประชุมและคณะ (2523 : 7) ได้กล่าวถึงบทบาทของหาบเร่-แผงลอยไว้ว่า ในแง่ของเศรษฐกิจแล้วถือได้ว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเป็นผู้ค้า “รายย่อย (Petty traders)” ที่ทำการค้าในชุมชนเมือง มีบทบาทในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการทั้งภายในเขตชุมชนเมือง และระหว่างเขตชุมชนเมืองกับชนบท กล่าวคือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง เมืองที่เป็นที่

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการกับชนบทที่เป็นแหล่งผลิตสินค้า เมื่อพิจารณาลักษณะการเคลื่อนย้ายสินค้า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนสินค้าในแนวนอน (Horizontal exchange) กล่าวคือผู้บริโภคสินค้าและบริการ และ ผู้ผลิตเป็นคนชนชั้นเดียวกัน และยังมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนสินค้าในแนวตั้ง (Vertical exchange) ซึ่งผู้บริโภครับจากผู้ผลิตเป็นบุคคลคนละชั้น สินค้าอาจเคลื่อนจากระดับสูงมายังระดับต่ำ เช่นสินค้าจากต่างประเทศจากผู้ขายส่งมายังผู้ขายปลีกและผู้ใช้ หรือเคลื่อนจากระดับต่ำไปยังระดับสูง เช่น อาหารสด หรือสินค้าหัตถกรรมจากชาวนา ชาวสวนไปสู่ผู้บริโภคซึ่งเป็นชนชั้นกลางและชั้นสูง

2.3 ประเภทของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

สำหรับประเภทของหาบเร่-แผงลอย เมื่อแยกตามลักษณะการเคลื่อนที่ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ (ประชุมและคณะ, 2523 : 10)

ก. ประเภทเคลื่อนที่อยู่เสมอ เช่นผู้ที่ใช้หาบ คาน รถเข็น รถจักรยาน 2 ล้อ หรือ 3 ล้อ รถ 4 ล้อ มีเครื่องยนต์หรือไม่ก็ตาม หรือภาชนะใส่สินค้าอย่างอื่น เสนอขายสินค้าไปตามที่ต่างๆ เปลี่ยนสถานที่อยู่เสมอแม้จะใช้ทิศทางเดิมเป็นประจำทุกวันหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้จะรวมผู้ประกอบการค้าในท้องถนนตามสี่แยกต่างๆด้วย

ข. ประเภทอยู่กับที่ ได้แก่ผู้เสนอขายสินค้าหรือบริการ โดยมีสถานที่ตั้งแน่นอน ไม่เปลี่ยนที่ตั้งขายบ่อยนัก

2.4 รูปแบบการค้าของหาบเร่-แผงลอย

สำหรับประเภทสินค้าและบริการของหาบเร่-แผงลอย สามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภทดังนี้ (Rudiger, 1992 : 39-41)

1. ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม
2. ประเภทของใช้และเบ็ดเตล็ด เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย, เทปเพลง ฯลฯ.
3. ประเภทการบริการ เช่น รับซ่อมนาฬิกา, ทำลูกกุญแจ ฯลฯ.

หาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่มีกิจการขนาดเล็ก มักให้บริการแก่ผู้ที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยมีค่าใช้จ่ายน้อย จึงสามารถขายสินค้าได้ถูกกว่าร้านค้าต่างๆ (ประชุมและคณะ, 2523 : 8) ส่วนใหญ่จะใช้ที่สาธารณะหรือทางเท้าเป็นสถานที่ประกอบการค้า

โดยจะเลือกย่านธุรกิจการค้า หรือพื้นที่ใกล้กับหน่วยงานราชการหรือสำนักงาน จุดเปลี่ยนถ่ายไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบขนส่งมวลชน หรือแหล่งที่อยู่อาศัย ที่มีผู้คนใช้พื้นที่หรือสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การค้าสามารถดำรงอยู่ได้ จากการศึกษาของ Rudiger (1992, 39-41) ในเรื่องรูปแบบที่ตั้งของ หาบเร่-แผงลอย สามารถแบ่งได้เป็น

1. ตั้งอยู่ข้างหน้าบ้านหรือบนที่ดินของตนเอง
2. เป็นส่วนของบ้านหรือร้านค้าที่ขยายขอบเขตออกมาบนที่สาธารณะหรือ

บนทางเท้า

3. ตั้งอยู่ข้างหน้าบ้านหรือร้านค้าในที่ดินส่วนตัว หรือ ที่สาธารณะโดยได้รับอนุญาต

จากเจ้าของบ้านแล้ว

4. ตั้งอยู่บนที่สาธารณะหรือบนทางเท้า
5. ตั้งอยู่บริเวณที่ใกล้กับตลาด
6. ตั้งอยู่บนที่ดินว่างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.5 คุณลักษณะของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

1. เพศ จากการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) พบว่า ร้อยละ 60 ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะเป็นเพศหญิง

2. การศึกษา จากการศึกษาของ (1992 : 50) พบว่า มีเพียง ร้อยละ 36 ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถม แต่ในปัจจุบันพบว่ามีคนหนุ่มสาวหรือนักเรียน นักศึกษา ที่มีการศึกษามากกว่าระดับมัธยมเข้ามาทำการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งบางส่วนไม่ได้เป็นผู้ที่มีฐานะยากจน แต่เป็นการทำเพื่อเพิ่มรายได้และเพื่อความสนุก โดยส่วนใหญ่จะทำการค้าในวันหยุดหรือหลังจากเลิกงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของตลาดนัด (Weekend Market)

3. ถิ่นฐาน จากการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) พบว่า อาชีพหาบเร่-แผงลอย มีอัตราการอพยพสูงที่สุดใน Informal Sector แต่สำหรับอาชีพหาบเร่-แผงลอยเองแล้วเกือบ ร้อยละ 50 จะเป็นผู้ที่เกิดในกรุงเทพมหานคร (ประชุมและคณะ, 2523 : 71)

4. อายุ จากการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) พบว่า ร้อยละ 38 เป็นผู้ที่มียุทธระหว่าง 22-35 ปี และ ร้อยละ 19 จะเป็นผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 22 ปี และมากกว่า ร้อยละ 20 จะเป็นผู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาในเรื่องของหางเร่-แผงลอยสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะเด่นของการค้าประเภทหางเร่-แผงลอยคือ การใช้ที่สาธารณะเป็นที่ประกอบการค้า โดยจะเลือกบริเวณที่เป็นแหล่งชุมชน มีผู้คนสัญจรเป็นจำนวนมาก โดยจะมีทั้งประเภทที่เคลื่อนที่อยู่เสมอและประเภทที่อยู่กับที่ สามารถกล่าวได้ว่าหางเร่-แผงลอยมีบทบาทในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคทุกระดับ อีกทั้งยังเป็นตัวกลางที่เชื่อมระหว่างเมืองที่เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ กับชนบทที่เป็นแหล่งผลิตสินค้า ซึ่งการค้าประเภทหางเร่-แผงลอยเป็นอาชีพที่อยู่คู่กับประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว เป็นอาชีพที่ใกล้เคียงกับชีวิตการทำงานในภาคเกษตรกรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการอาชีพหางเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะยากจน มีการศึกษาน้อย ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากชนบท โดยจะเข้ามาประกอบอาชีพตั้งแต่อายุยังน้อยและส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย แต่ในปัจจุบันพบว่าอาชีพหางเร่-แผงลอยไม่ได้เป็นอาชีพที่มีไว้รองรับเฉพาะคนยากจนหรือคนที่มีการศึกษาน้อยเท่านั้น แต่ยังเป็นอาชีพที่ช่วยเสริมรายได้ให้กับผู้ที่ทำงานในส่วนของ Formal Sector ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และมีรายได้ปานกลางอีกด้วย

สำหรับมาตรการหรือนโยบายที่นำมาใช้จัดการกับหางเร่-แผงลอย ได้มีหลายประเทศทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาคิดหาวิธีการต่างๆที่จะนำมาใช้กับหางเร่-แผงลอยในประเทศของตนเอง โดยแต่ละประเทศจะมีวิธีการที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศนั้นๆ แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเน้นการศึกษา นโยบายหรือมาตรการที่นำมาใช้กับหางเร่-แผงลอยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากประเทศในแถบนี้จะมีปัญหาเรื่องหางเร่-แผงลอยค่อนข้างมาก อีกทั้งยังมีลักษณะของภูมิประเทศคล้ายคลึงกับประเทศไทยอีกด้วย

3. ตัวอย่างนโยบายและมาตรการที่นำมาใช้กับหางเร่-แผงลอยในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Ranjith, 1994 : 15-42)

นโยบายในการจัดหาที่ตั้งให้กับ Informal Sector มีมานานกว่า 10 ปีมาแล้ว เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในเมืองและการมองถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง บ่อยครั้งที่นโยบายที่กำหนดขึ้นมาไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของกิจกรรมของ Informal Sector โดยมีการกำหนด มาตรการที่ไม่สามารถทำให้เป็นจริงได้ มีความพยายามเป็นอย่างมากของผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา เพื่อกำหนดนโยบายที่เหมาะสมให้กับกิจกรรมประเภท Informal Sector การขาดความเข้าใจในปัญหาจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเมืองได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ดินและเงินคือกุญแจสำคัญที่ช่วยในเรื่องปัญหาของ Informal Sector ปัญหาของ Informal Sector ที่พบส่วนใหญ่คือ

1. ไม่มีเงินทุนมากพอที่จะนำมาใช้เป็นค่าเช่าพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจการ
2. ไม่มีเงินทุนมากพอที่จะนำมาใช้จ่ายสำหรับค่าเช่าที่ดินในตลาดและที่อื่น ๆ
3. ที่อยู่อาศัยมีลักษณะที่ทรุดโทรมหรืออยู่ในที่ดินที่ไม่ได้เป็นเจ้าของเองหรือในที่ที่ไม่ได้รับการอนุญาตให้สร้างที่อยู่อาศัยได้

ในระยะเวลา 20-30 ปี ที่ผ่านมากิจกรรมของ Informal Sector จำนวนมากถูกบังคับให้ยอมรับในสิ่งที่ไม่ต้องการ มีการฟ้องร้องขับไล่เกิดขึ้น ที่ดินที่ใช้ประกอบธุรกิจหรืออยู่อาศัยบางครั้งเป็นที่ที่ไม่มีความปลอดภัย, เสี่ยงอันตรายจากการพังทลายของวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง, ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้และเป็นที่ดินที่อยู่ชานเมือง มีการขาดแคลนพื้นที่ภายในเมืองการหาพื้นที่สำหรับ Informal Sector จึงไม่ใช่เรื่องง่าย การปรับปรุงบริเวณที่เสื่อมโทรมของเมืองซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาของ Informal Sector ในบริเวณที่มีความหนาแน่นในใจกลางเมือง

ได้มีผู้คิดหามาตรการในการหาที่ตั้งให้กับหาบเร่-แผงลอย โดยมาตรการที่สามารถนำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอยได้มีอยู่ 4 วิธีคือ

1. การควบคุมหาบเร่-แผงลอยที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. การจัดหาที่ให้ประกอบการค้า
3. การพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้เป็นประโยชน์
4. การอนุรักษ์พื้นที่ทำการค้า

3.1 การใช้มาตรการควบคุมหาบเร่-แผงลอยที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ในการจัดหาพื้นที่สำหรับ Informal Sector นั้น The Kuala Lumpur Structure Plan (UDA, 1984 : 96) ได้คิดหามาตรการที่จะส่งเสริมการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย โดยคำนึงในเรื่องของสิ่งแวดล้อมของเมืองเป็นสำคัญ

มีหลายวิธีที่เป็นประโยชน์ในการหาพื้นที่ที่เหมาะสมให้กับ Informal Sector เช่น

1. ปิดถนนในเวลาที่กำหนดไว้ ในช่วงกลางวันหรือกลางคืน
2. ตั้งแผงขายด้านหลังของช่องทางเดิน โดยอนุญาตให้ใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น
3. ให้ประโยชน์กับพื้นที่ว่างข้างตลาด
4. ใช้สถานที่จอดรถจาก 6 โมงเย็น-เที่ยงคืน (McGee & Yeung, 1977)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างไรก็ตามการจำกัดในเรื่องของวันและเวลา จะต้องคำนึงถึงค่าครองชีพในแต่ละวัน ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยด้วย

ตัวอย่างกรณีศึกษา : Integrated Hawker Mangement Programmme, Quezon City

สำหรับวิธีของ Quezon City จะมุ่งไปที่ปัญหาของหาบเร่-แผงลอยที่ตั้งบนถนน และแสดงแผนในการจัดรูปแบบการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยแทนที่จะทำการขับไล่ให้ออกไปจากพื้นที่ โดยออก Executive Order No.21 of July 1981 (Reodique, 1988) ภายใต้โปรแกรมในการหาที่ตั้งที่แน่นอนบนทางเท้าและที่สาธารณะ ในการจัดระเบียบที่ตั้งของหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเรื่องการสัญจรบนทางเท้า โดยไม่ให้แผงไปกีดขวางเส้นทางสัญจรบนทางเท้า แนวทางปฏิบัติในการแสดงที่ตั้งของหาบเร่-แผงลอย ได้แก่

1. ขนาดแผงไม่ควรจะมากกว่า 1 ตารางเมตร
2. แผงไม่ควรจะตั้งบริเวณ หน้าทางเข้า-ออกและทางสัญจรของอาคารสำนักงานหรือ

ร้านค้า

3. ระยะห่างระหว่างแผงไม่ควรจะน้อยกว่า ครึ่งเมตร ใน แนวถนน
4. แผงไม่ควรจะตั้งติดกันหรือเป็นแนวข้างหน้าอาคาร
5. แผงไม่ควรจะตั้งรุกร้าไปบนทางสัญจรหรือถนน
6. แผงที่ตั้งบนทางเท้าที่มีขนาดใหญ่กว่าที่กำหนดจะต้องได้รับการอนุญาตก่อน

ภายใต้เงื่อนไขของโครงการนี้ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ถูกเลือกจะต้องได้รับการจดทะเบียนไว้และให้มีรูปแบบเดียวกัน, ได้รับ ID cards และได้รับอนุญาตให้ดำเนินการค้าในพื้นที่ที่กำหนด ในเวลาที่กำหนดให้และขายสินค้าที่ได้รับการอนุญาตแล้ว แผงจะต้องได้รับการออกแบบให้เป็นแบบเดียวกันและทำการขายให้แก่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จะมีการเก็บค่าธรรมเนียมที่พอเหมาะสำหรับการอนุญาตก่อนที่จะให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเข้ามาใช้พื้นที่เหล่านี้

ข้อบังคับที่ควบคุมใน Quezon City จะต้องมีความเหมาะสม เพราะเป้าหมายคือการประสบผลสำเร็จในเรื่องคุณภาพของสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ควรจะเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่สถานะยากจน ควรพิจารณาในเรื่องของรายได้ มากกว่าที่เร้าความสนใจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่จะเข้ามาซื้อและครอบครองแผงที่ออกแบบไว้ อีกวิธีหนึ่งที่จะได้รับการพิจารณาคือ ความสวยงามและการปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของเมือง, ค่าใช้จ่ายของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อดีสำหรับโครงการนี้คือผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย สามารถดำเนินกิจการได้อย่างไม่ต้องกลัวการรบกวนและการขับไล่ ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นช่องทางในการหารายได้ของรัฐบาลคือ ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถหารายได้เข้าแผ่นดินและใช้เงินส่วนนี้ให้เป็นประโยชน์ในการบริการให้แก่ผู้ประกอบการด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด ขณะเดียวกันก็เป็นการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองด้วย

3.2 การจัดหาที่ให้ประกอบการค้า

หลายๆประเทศในแถบเอเชียมีพื้นที่ที่เป็นสวนเกินในรูปของ ที่ลุ่ม, ตลิ่งริมคลอง, พื้นที่ที่ได้รับการสงวน ฯลฯ. บางส่วนของพื้นที่เหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับหาบเร่-แผงลอยได้โดยปราศจากอุปสรรคทางด้านกฎหมาย และที่ดินจะมีราคาค่อนข้างต่ำ

เป็นวิธีที่สามารถนำมาใช้กับการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยได้ ซึ่งประเทศมาเลเซีย ได้นำวิธีนี้มาใช้กับ ตลาดขายอาหาร (cooked food market) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ Medan Selera จัดทำโดย Petaling Jaya Town Board โดยการจัดสรรที่ดินให้กับแผงขายอาหาร ที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะตั้งอยู่ริมตลิ่งของ Sungai Kelang River ใน Kuala Lumpur ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของการใช้ที่ดินของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยกับภูมิทัศน์ของทางเท้าที่เป็นแนวไปตามตลิ่งริมน้ำที่ได้รับการสงวนไว้ (UDA, 1984 : 97) สำหรับตัวอย่างในการนำเอาประโยชน์ของวิธีนี้มาใช้คือ Street market ใน Colombo, Sri Lanka

ตัวอย่างกรณีศึกษา World Market, Colombo, Sri Lanka

World Market เป็นผลที่เกิดจากการห้ามการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย ที่ตั้งอยู่ตามถนนสายหลัก เมื่อมีการประชุมเพื่อจัดการกับหาบเร่-แผงลอย ที่ Colombo ในปี 1974 ผู้ประกอบกิจการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย ได้ถูกนำมารวมกันในบริเวณ Duke street ใน Colombo Fort และให้ชื่อสถานที่นี้ว่า "World Market" ซึ่งขายสินค้าเข้าทั้งหมด แต่เกิดปัญหาตามมาคือ การจราจรที่ติดขัด และถนนเส้นนี้ยังเป็นที่ตั้งของ Ceylon Chamber of Commerce, สำนักงานใหญ่ของธนาคารพาณิชย์, Central Telegraph, Oversea Telecommunication Service ซึ่งจะต้องมีความปลอดภัยสูง ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจึงถูกขับไล่ให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ออกไป จึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ที่ตั้งของหาบเร่-แผงลอยในปัจจุบัน โดยไปใช้ที่ดินบริเวณข้างๆ Colombo Fort Railway Station (Dayarane, 1984)

ข้อดีของวิธีนี้คือ เป็นการช่วยในการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมของเมือง ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยสามารถทำการค้าได้โดยไม่ต้องกลัวการขับไล่ และเสียค่าใช้จ่ายน้อย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลท้องถิ่นแล้ว

3.3 การพัฒนาพื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์

โดยทั่วไปจะมุ่งไปที่เรื่องของตลาดที่ดินและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เป็นการทำให้ที่ดินมีคุณค่าทางด้านราคามากที่สุด อย่างไรก็ตามจากตัวอย่างที่ผ่านมาพบว่า ที่สาธารณะเป็นที่ที่เหมาะสมนำมาทำเป็นโครงการนี้เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับหาบเร่-แผงลอย ในกรุงเทพมหานคร ได้มีการรวมกิจการขนาดเล็ก ดำเนินการทั้งส่วนของรัฐบาลและเอกชน เป็นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดเล็กโดยการเช่าหรือทำสัญญาเช่า ตัวอย่างของกรุงเทพมหานครที่นำวิธีนี้มาใช้คือ ตลาดนัดจตุจักร ในกรุงเทพมหานคร

ตัวอย่างกรณีศึกษา ตลาดนัดจตุจักร, กรุงเทพฯ., ประเทศไทย

ที่ดินที่เป็นตลาดนัดในขณะนี้เป็นการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยครอบคลุมจาก Central Plaza ไปจนถึงสถานีรถไฟบางซื่อ Bangkok Metropolitan Administration (BMA) ได้ซื้อที่ดินส่วนนี้และเปลี่ยนให้เป็นสวนสาธารณะ (สวนจตุจักร) และตลาดนัด โดยนำเอาหาบเร่-แผงลอย ที่ตั้งอยู่ที่สนามหลวงในระหว่างวันหยุด มาตั้งในตลาดใหม่ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ไปรบกวนเวลาที่มีพิธีการที่สำคัญ

ข้อดีของวิธีนี้คือ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านราคา ดังนั้นรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนจะต้องมีการจัดเตรียมการบริการพื้นฐานให้กับพื้นที่เหล่านี้ แต่ข้อควรระวังคือการมุ่งในเรื่องของผลประโยชน์มากเกินไป ทำให้มีการตั้งราคาที่สูงอาจทำให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนไป

3.4 การอนุรักษ์พื้นที่ทำการค้า

Urban conservation เป็นขบวนการที่เปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้าง และกลุ่มของสิ่งก่อสร้าง หรือเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยเดียวกันตามความต้องการของเมือง หรือเพื่อความเหมาะสมในการรักษาสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นเพียงการเก็บรักษาสิ่งก่อสร้างเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น ยังเป็นการรักษาสิ่งก่อสร้างในอนาคตเพื่อให้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกับที่ต้องมั่นใจว่าเมืองจะไม่ถูกทำลายคุณค่าลง แต่ยังคงเป็นศูนย์กลางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (Buchaman et al. 1971 : 12)

Urban redevelopment Authority (URA) ของสิงคโปร์ได้นำเอาวิธีนี้มาใช้ (ในอดีตถนนในสิงคโปร์เต็มไปด้วยหาบเร่แผงลอย ที่มีรูปแบบหลากหลาย ก่อนที่จะมีรูปแบบสมัยใหม่ในตอนต้นทศวรรษ 1960 แต่ยังคงมีกิจกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการอนุญาตให้ตั้งอยู่ได้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (URA, 1980 : 49)) The Singapore Heritage Society ได้มีการเสนอว่า "การค้าเร่, การขายของพื้นเมือง, bazars, แผงลอย เป็นกิจกรรมตอนกลางคืนที่กระจุกกระจายอยู่รอบๆ เมืองและอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงควรนำมารวมเข้าด้วยกัน" (Teang, 1991 : 3) อย่างไรก็ตาม โครงการอนุรักษ์นี้อาจจะไม่สามารถที่จะหาความต้องการที่เหมาะสม ของหาบเร่แผงลอยได้ ยิ่งไปกว่านั้นโอกาสในการอนุรักษ์เมืองมีข้อจำกัดเนื่องจากใช้ทุนสูง ดังนั้นการอนุรักษ์เมืองอาจจะไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับหาบเร่แผงลอยในประเทศที่ยากจน

ตัวอย่างกรณีศึกษา Maliobolo Street Conservation Project, Yogyakarta, Indonesia

Maliobolo เป็นทางสัญจรหลักบริเวณ CBD ใน Yogyakarta ถนนทั้งเส้นจะเป็นที่ตั้งของร้านค้าโดยเป็นถนนที่มีหลังคา เป็นที่แออัดไปด้วยผู้คน, หาบเร่แผงลอย, becaks และขวดยานชนิดอื่นๆ ทำให้เกิดความยุ่งเหยิง ในปี 1983 The municipal authority ของ Yogyakarta ได้ตัดสินใจวางแผนเพื่อการอนุรักษ์เมือง โดยได้ตัดสินใจที่จะไม่เคลื่อนย้ายหาบเร่แผงลอย และ Para-transit ออกไปจากถนน ซึ่งได้รับการพิจารณาว่ามีความจำเป็นกับความมั่งคั่งของชีวิตบนถนน ในขณะที่เมืองหลวงคือ Jakarta ได้นำเอาไปอยู่รอบนอกและกำจัดหาบเร่แผงลอยออกไปจากถนน แต่ Yogyakarta ได้ตัดสินใจให้ใช้ถนนที่มีฝูงชนหนาแน่นในเมือง โดยได้ออกแบบที่ตั้งของแผงไปตามแนวของถนน เป็นส่วนประกอบในการอนุรักษ์ (Sugiana, 1984)

(รูปที่ 2.2)

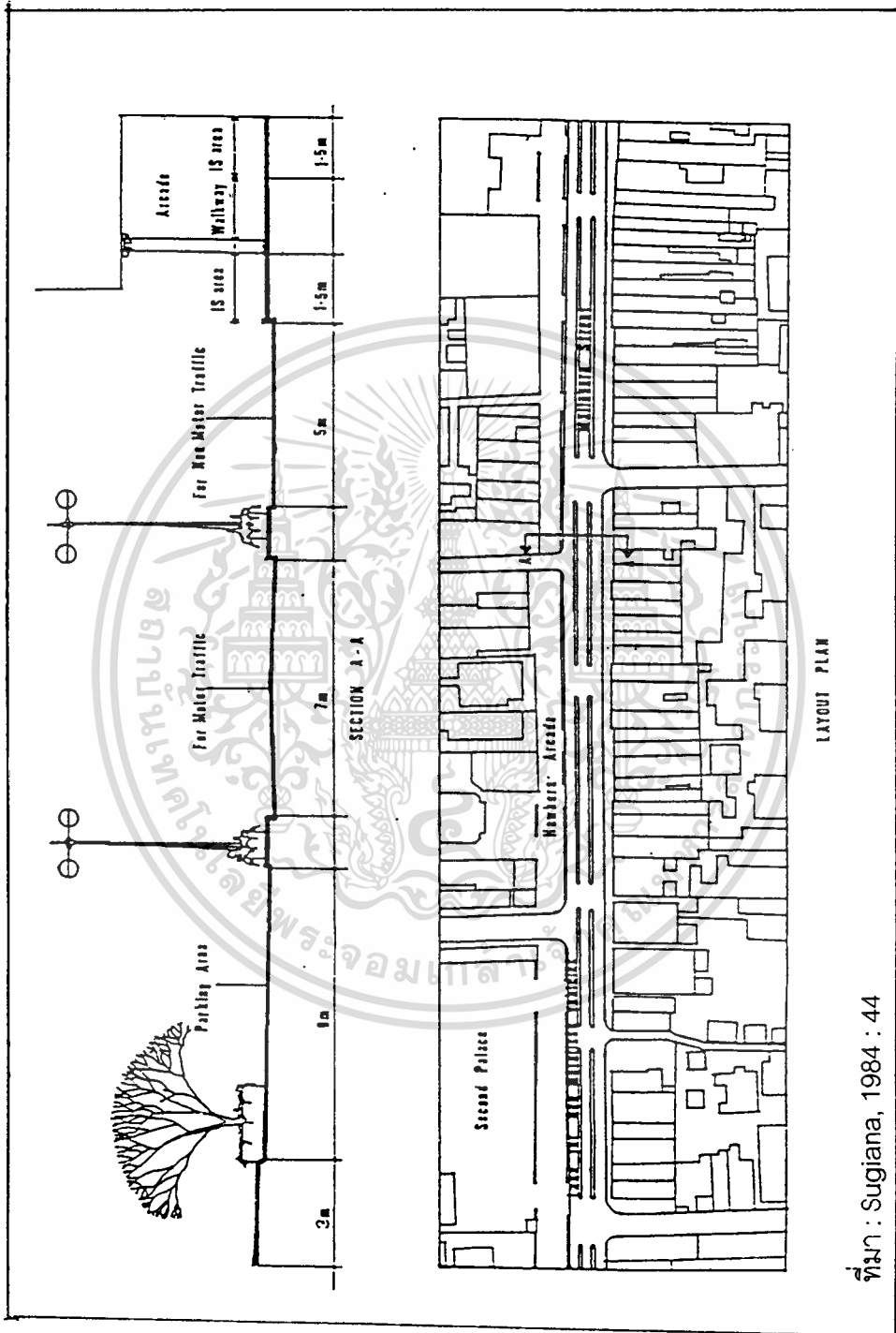
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวอย่างนี้มีข้อจำกัดในการที่จะต้องพึ่งพาที่ดินที่จะนำมาแบ่งปันกัน เช่นทางเท้าที่มีขนาดกว้างและถนน ปัญหาอีกอย่างคือความไม่เต็มใจของเจ้าของที่ ที่จะแบ่งปันที่ดินให้กับ หาบเร่-แผงลอย กลยุทธ์ที่เป็นไปได้วิธีหนึ่งคือทำถนนให้เป็น one-way ซึ่งจะช่วยขจัดปัญหาการจราจรและเปลี่ยนทางเท้าให้มีความเหมาะสมกับภูมิทัศน์ซึ่งจะเห็นได้ทั่วไปในเมืองเก่าของประเทศพัฒนาแล้ว (Robertson, 1991)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 2.2 แสดงผังแนวถนน Maliobolo เมือง Yogyakarta ประเทศอินโดนีเซีย

ที่มา : Sugiana, 1984 : 44

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบเศรษฐกิจของเมืองในปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ ระบบเศรษฐกิจในระบบ (Formal Sector) และเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Sector) ซึ่งระบบเศรษฐกิจทั้งสองมีส่วนช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกจากกันได้อย่างเด็ดขาด

สำหรับการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยซึ่งเป็น Informal Sector ประเภทหนึ่งที่พบเห็นได้มากที่สุด จากทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย สามารถแบ่งได้เป็น

- ลักษณะประชากรและสังคม-เศรษฐกิจ พบว่าสาเหตุที่ทำให้คนเข้ามาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย เนื่องจากการขาดความรู้และความยากจน ทำให้มีทางเลือกในการทำงานน้อย อีกทั้งการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยใช้ทุนในการดำเนินงานไม่มาก และไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงทำให้ผู้ที่ไม่มีทางเลือกในการทำงานเลือกที่จะเข้ามาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย ดังจะเห็นได้ว่าผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และจะมีส่วนหนึ่งที่เป็นแรงงานเด็ก และส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยจะเป็นผู้ที่อพยพมาจากชนบท

- ลักษณะของการค้า สำหรับลักษณะเด่นของหาบเร่-แผงลอยคือการใช้ที่สาธารณะเป็นที่ประกอบการค้า โดยเลือกบริเวณที่มีคนสัญจรเป็นจำนวนมาก เช่นบริเวณย่านธุรกิจการค้า, อาคารสำนักงาน เป็นต้น จึงก่อให้เกิดปัญหาที่ชุมชนเมืองตามมา ได้แก่ ปัญหาการจราจร, ปัญหาความสกปรก ฯลฯ สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะมีทั้งที่เป็นประเภทที่เคลื่อนที่อยู่เสมอ และประเภทที่อยู่กับที่ สินค้าที่ขายจะเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น อาหาร, เครื่องแต่งกาย ฯลฯ โดยที่สินค้าจะมีราคาถูกกว่าร้านค้าทั่วไปเนื่องจากมีต้นทุนในการดำเนินงานจะน้อยกว่าร้านค้าทั่วไป

สำหรับมาตรการในการจัดการกับหาบเร่-แผงลอยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีหลายประเทศนำไปใช้รวมทั้งกรุงเทพมหานคร แต่ละวิธีมีความแตกต่างกัน การที่จะนำวิธีไหนมาใช้ นั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งในแต่ละวิธีก็สามารถที่จะนำมาใช้ด้วยกันได้ สำหรับมาตรการที่คิดว่าเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพื้นที่ศึกษา คือวิธีการควบคุมหาบเร่-แผงลอยที่มีอยู่ในปัจจุบันและการจัดหาที่ให้ประกอบการค้า โดยจะนำทั้ง 2 วิธีมาใช้ควบคู่กัน เนื่องจากทั้ง 2 วิธีใช้ทุนในการดำเนินงานไม่มาก สามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว ซึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์เพื่อการเรียนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหมาะสมกับชุมชนเมืองที่มีความแออัดและมีพื้นที่น้อย แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะใช้วิธีไหนก็ตามสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมของเมือง และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย รวมทั้งผู้ซื้อและผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีหาบเร่แผงลอยตั้งอยู่ อาทิเช่นในเรื่องของค่าครองชีพ, ระยะเวลาในการเดินทางมาขายของผู้ค้าเร่ หรือแม้แต่ในเรื่องของความสะอาดในเรื่องของการคมนาคม ฯลฯ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้การหาบเร่แผงลอยในการจัดการกับหาบเร่-แผงลอยนั้นสามารถที่จะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับปัญหาของหาบเร่-แผงลอย ในเขตชุมชนเมืองชั้นในของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเรื่องของการขาดแคลนพื้นที่ทำการค้า เพื่อที่จะหาที่ตั้งและรูปแบบที่เหมาะสมให้กับหาบเร่-แผงลอย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์เชิงอธิบาย (Explanatory Research) ประกอบกับการค้นคว้าจากเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่-แผงลอย ซึ่งสามารถกำหนดแนวทางดำเนินการศึกษาได้ดังนี้

1. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

โดยอาศัยกรอบแนวความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ทำการค้าของหาบเร่-แผงลอย จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการหาบเร่-แผงลอย ได้เป็น 4 ส่วนคือ

1.1 ปัจจัยด้านประชากร

สำหรับปัจจัยด้านประชากร ตัวแปรย่อยที่ใช้ในการศึกษาคือ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ภูมิลำเนา, ลักษณะครัวเรือน เพื่อศึกษาว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษามีลักษณะประชากรเป็นอย่างไร

- เพศ พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50)

- อายุ จากการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) ร้อยละ 9 จะเป็นผู้ที่อายุน้อยกว่า 22 ปี และมากกว่าร้อยละ 20 จะเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป สำหรับการศึกษานี้ของ DANE (Monica และคณะ, 1989 : 100-103) พบว่าอาชีพนอกระบบ (Informal Sector) จะมีแรงงานเด็ก และแรงงานคนชรา มากกว่าอาชีพในระบบ (Formal Sector)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- การศึกษา ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาค่อนข้างน้อย ดังการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ DANE (Monicaและคณะ, 1989 : 100-103) ที่พบว่าผู้ที่ทำงานในส่วนของ Informal Sector ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาระดับประถม และมีบางส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษา

- ครัวเรือน พบว่าสมาชิกในครัวเรือนจะต้องช่วยกันทำงาน ดังการศึกษาของ DANE ในประเทศโคลัมเบีย (Monicaและคณะ, 1989 : 100-103) พบว่าขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของ Informal Sector คือ 5.7 คน / ครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานเฉลี่ย 2.7 คน / ครัวเรือน

- ภูมิสำเนา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด โดยเฉพาะจากภาคเกษตรกรรม ดังการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) และแบบจำลองของ Lewiss (1954) ที่กล่าวถึงการโยกย้ายแรงงานส่วนเกินจากชนบทมายังภาคอุตสาหกรรมในเมือง

1.2 ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจ

ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นคนยากจน มีรายได้หรือค่าแรงต่ำ และไม่ได้รับการคุ้มครองจากสังคม ดังที่ Sethuraman ได้กล่าวไว้ในประเภทของแรงงาน (Sethuraman อ้างใน Amin, 1989 : 45-49) ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษามีลักษณะอย่างไรบ้าง และส่งผลต่อการดำรงชีวิตอย่างไร

1.3 ปัจจัยทางด้านรูปแบบการค้า

ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะใช้ที่สาธารณะหรือทางเท้าเป็นสถานที่ประกอบการค้า โดยเลือกบริเวณที่มีคนสัญจรเป็นจำนวนมาก และจะขายสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร, เสื้อผ้า เป็นต้น โดยจะมีทั้งผู้ค้าที่เคลื่อนที่อยู่เสมอและผู้ค้าที่อยู่กับที่ ดังแนวความคิดของ Rudiger (1992 : 50) และ ประชุมและคณะ (2523 : 10) ซึ่งได้กล่าวไว้ในเรื่องของรูปแบบการค้าของหาบเร่-แผงลอยและลักษณะการเคลื่อนที่ของหาบเร่-แผงลอย โดยจะทำการค้าถึงรูปแบบการค้าของหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษามีลักษณะอย่างไรบ้าง และส่งผลอย่างไรต่อผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4 ปัจจัยทางด้านทัศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ปัจจัยทางด้านทัศนคติสามารถแบ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจได้เป็น 2 ประเด็นคือ

- สาเหตุที่เข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้การค้าสามารถดำรงอยู่ได้ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจึงเลือกบริเวณที่มีคนสัญจรเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณย่านธุรกิจการค้า, หน่วยงานราชการ, สำนักงาน, แหล่งที่อยู่อาศัย เป็นต้น ดังแนวความคิดของ Rudiger (1992 : 50) โดยจะทำการศึกษาถึงเหตุผลที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเลือกเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษา

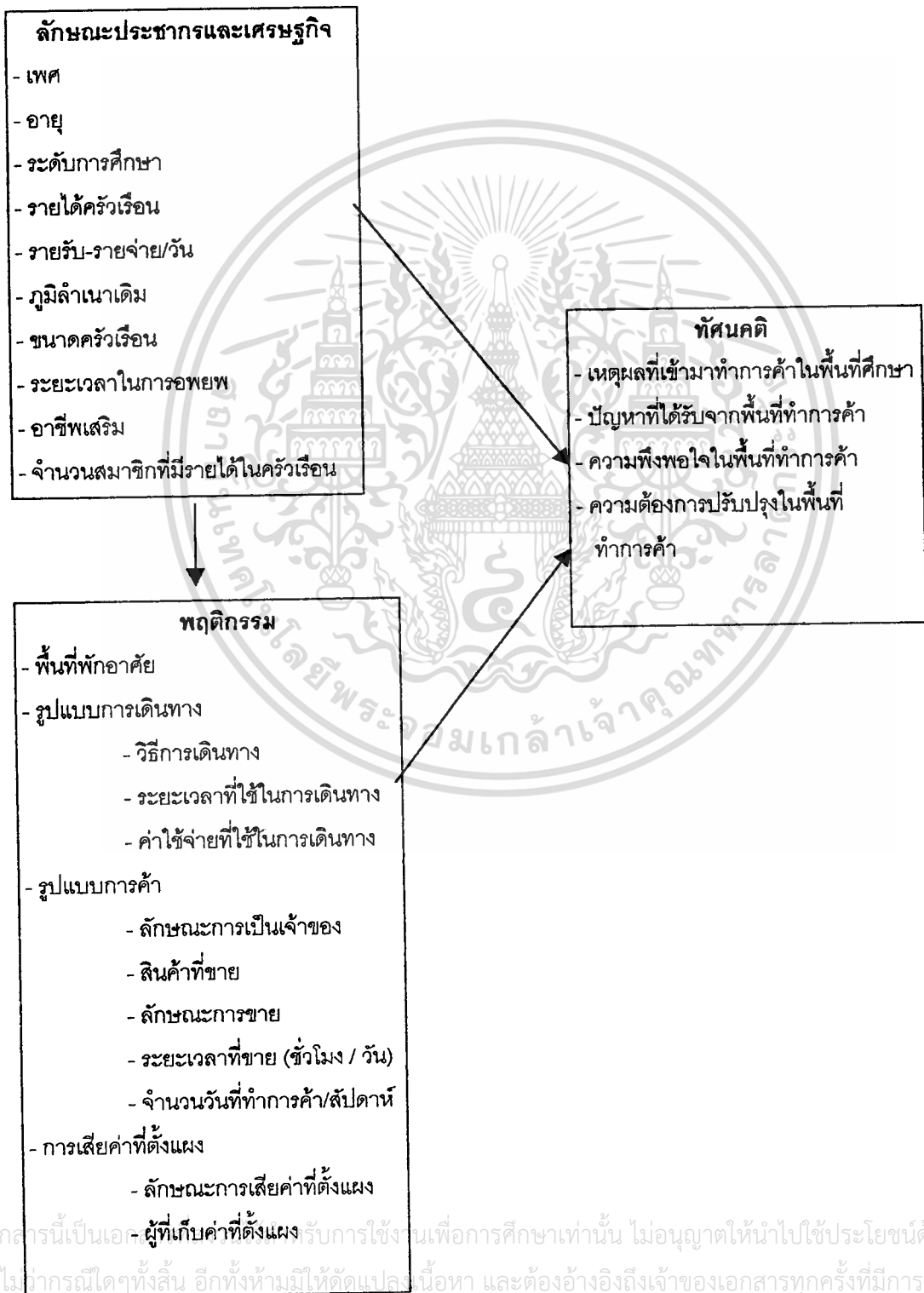
- ปัญหาของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยตั้งอยู่บริเวณที่สาธารณะซึ่งมีผู้คนสัญจรไป-มา จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาเช่น การกีดขวางการสัญจร, ความสกปรก เป็นต้น ดังแนวความคิดของ Rudiger (1992 : 50) ดังนั้นจึงนำมาเป็นปัจจัยในการศึกษา เพื่อดูว่าปัญหาที่เกิดจากหาบเร่-แผงลอยและปัญหาที่หาบเร่-แผงลอยได้รับในการเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษามีอะไรบ้าง โดยจะทำการศึกษาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย, ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย และ เจ้าของบ้านหรือร้านค้า

1.5 ปัจจัยทางด้านบทบาทของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของหาบเร่-แผงลอย ประชุมและคณะ (2523 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า หาบเร่-แผงลอยมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนสินค้าในแนวนอน (Horizontal exchange) กล่าวคือผู้บริโภคนสินค้าและบริการและผู้ผลิตเป็นคนชนชั้นเดียวกัน และยังมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนสินค้าในแนวตั้ง (Vertical exchange) คือผู้บริโภคนกับผู้ผลิตเป็นบุคคลคนละชั้น จากแนวคิดในเรื่องของบทบาทของหาบเร่-แผงลอย จึงนำมาเป็นปัจจัยในการศึกษาถึงลักษณะประชากรและสาเหตุที่ใช้บริการของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

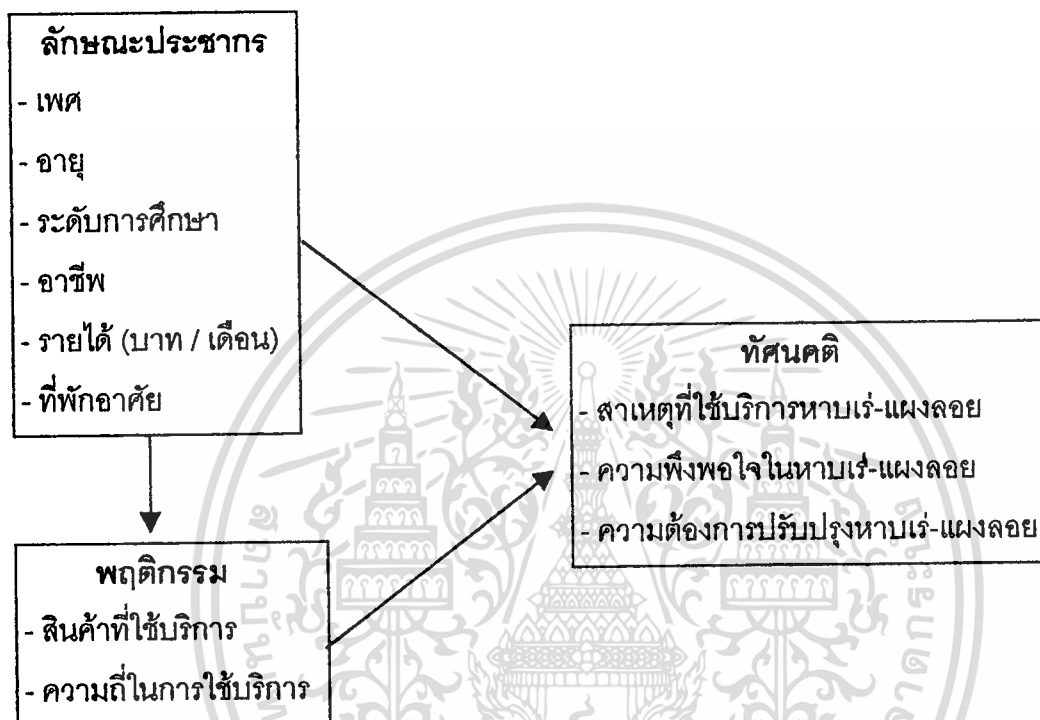
รูปที่ 3.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

รูปที่ 3.2 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

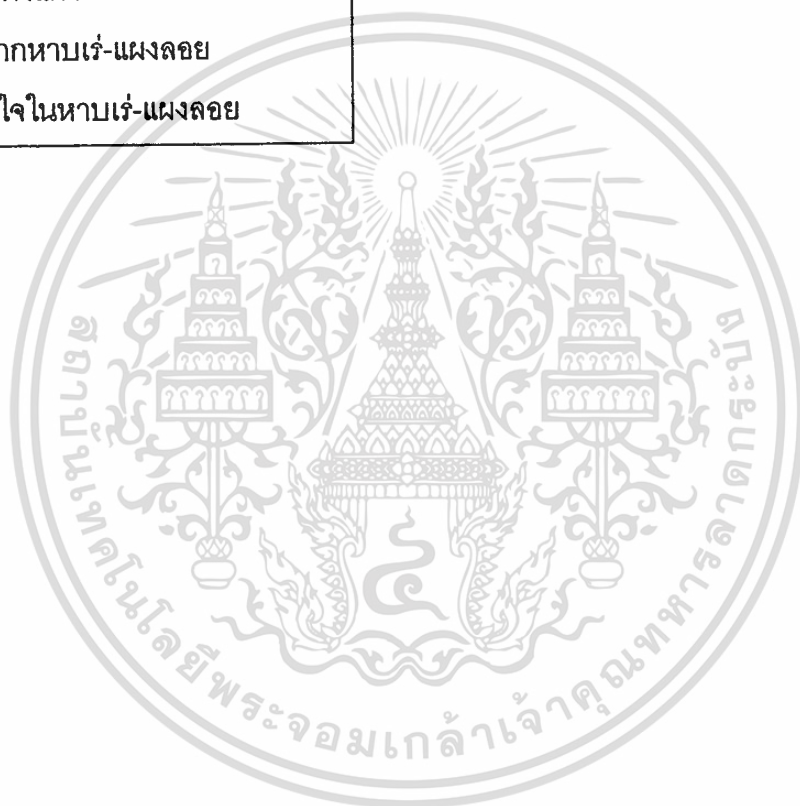

รูปที่ 3.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

เจ้าของบ้านหรือร้านค้า

ทัศนคติ

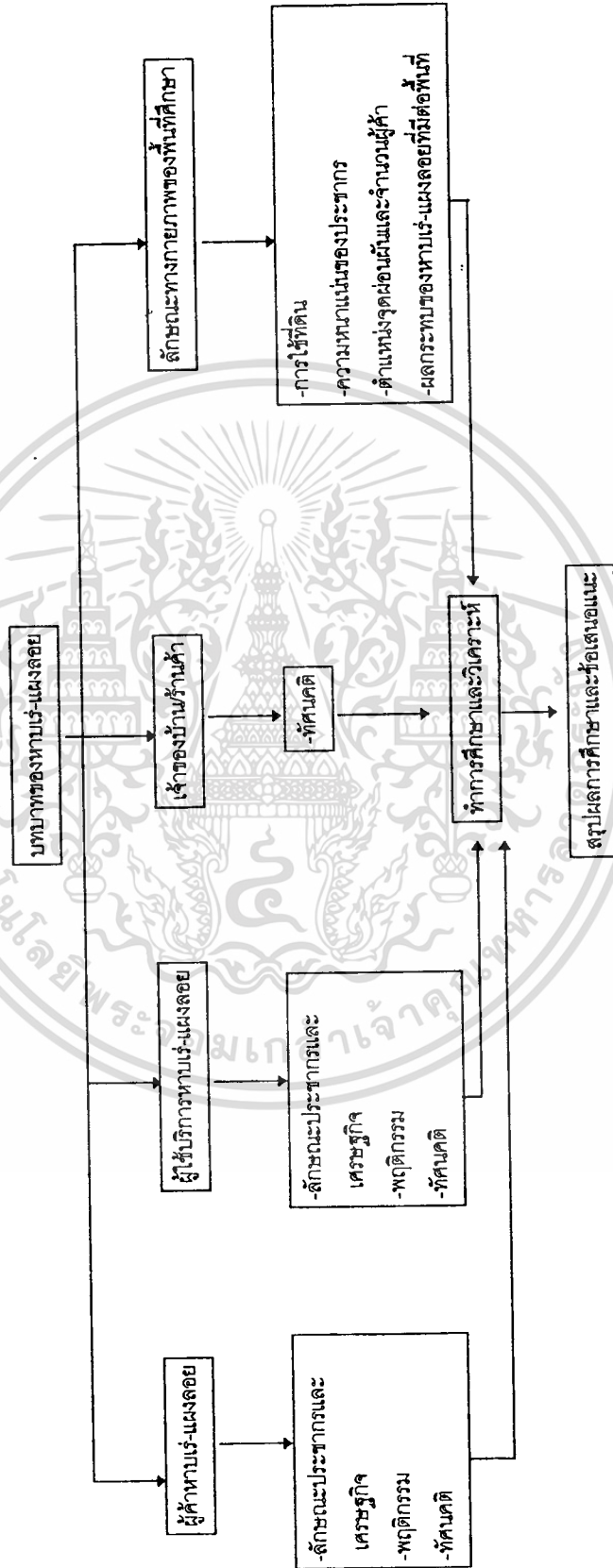
- ผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง
- การเก็บค่าที่ตั้งแผง
- ผลกระทบจากหาบเร่-แผงลอย
- ความพึงพอใจในหาบเร่-แผงลอย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรอบแนวความคิดหลักในการวิจัย

รูปที่ 3.4 กรอบแนวความคิดในการศึกษาบทบาทของหาบเร่-แผงลอยในชุมชนเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกพื้นที่ทำการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นจำนวน 4 เขตคือ เขตราชเทวี, เขตปทุมวัน, เขตบางรักและเขตพญาไท เนื่องจากทั้ง 4 เขตนี้มีพื้นที่ต่อเนื่องกันและเป็นย่านธุรกิจการค้าและเป็นแหล่งงานที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรูปแบบการใช้ที่ดินที่หลากหลายคือประกอบไปด้วย ย่านการค้า ย่านที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ และชุมชนต่างๆมาก ดังนั้นจึงมีประชากรเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ที่เข้ามาทำงานและผู้ที่เข้ามาพักอาศัยจึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา และปัญหาเรื่องหาบเร่-แผงลอยก็เป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ทั้ง 4 เขตนี้ อีกทั้งหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ทั้ง 4 เขตนี้ก็มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเลือก 4 เขตนี้เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการที่จะนำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอยต่อไป

2.1 วิธีการเลือกบริเวณที่จะทำการศึกษา

วิธีการเลือกบริเวณที่จะทำการศึกษา โดยจะทำการสำรวจบริเวณที่มีหาบเร่-แผงลอยและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจากรายงานที่ทางเขตจัดทำขึ้น (ตารางที่ 3.1) โดยดูจำนวนผู้ค้าในแต่ละจุดและสุ่มเลือกบริเวณที่มีจำนวนผู้ค้ามากที่สุดเขตละ 3 จุด (ถ้าเขตไหนมีบริเวณที่มีผู้ค้าจำนวนมากอยู่ใกล้กันจะเลือกบริเวณอื่นที่มีผู้ค้าจำนวนมารองลงไป ทั้งนี้เพื่อให้บริเวณที่ทำการศึกษามีความแตกต่างกัน) โดยบริเวณที่เลือกมีดังต่อไปนี้

- เขตปทุมวัน

1. ซ้างสวนลุมพินี (ด้านถนนสารสิน) จำนวนผู้ค้า 57 ราย
2. สวนลุมพินี (ริมรั้วข้างประตูทางเข้า-ออกด้านหลังพระรูป ร.6) จำนวนผู้ค้า 49 ราย
3. ตลาดแสงกาญจนาภิเษก จำนวนผู้ค้า 35 ราย

- เขตบางรัก

1. ซอยสุรเสนา (มุมถนนสีลมจนถึงสุดซอยสุรเสนา) จำนวนผู้ค้า 60 ราย
2. ถนนมหานคร (ปากซอยริมถนนมหานครถึงปากซอยริมถนนสว่างฝั่งขวา) จำนวนผู้ค้า 46 ราย
3. ถนนสีลม (อาคารเลขที่166 / 2 ถึงภัตตาคารเชียงการีล่า) จำนวนผู้ค้า 30 ราย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เขตราชเทวี

1. ตลาดประตูน้ำ (ตั้งแต่ปากซอยเพชรบุรี 23 ถึงสี่แยกประตูน้ำทางออกศูนย์-
การค้าเมโทร) จำนวนผู้ค้า 250 ราย
2. สวณหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (ในสวณหย่อมฝั่งเซเวียร์) จำนวนผู้ค้า 105 ราย
3. ซอยกิ่งเพชร จำนวนผู้ค้า 52 ราย

- เขตพญาไท

1. ถนนประดิพัทธ์ (ฝั่งโรงพยาบาลนตเฉลิมสิน) จำนวนผู้ค้า 154 ราย
2. ซอยสี่ขา (ฝั่งขวา) จำนวนผู้ค้า 86 ราย
3. ซอยอารีย์ (ฝั่งซ้าย) จำนวนผู้ค้า 68 ราย

ตารางที่ 3.1 จำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแบ่งเป็นรายเขต

เขต	บริเวณจุดผ่อนผัน	จำนวนผู้ค้า (ราย)
ปทุมวัน	1. ตลาดแสงกาญจนาวนิช	35
	2. หน้าสถานีรถไฟกรุงเทพฯ	22
	3. ข้างสถานีรถไฟกรุงเทพฯ (ด้านถนน รongเมือง)	10
	4. ถนนอังรีดูนังต์	10
	5. หน้าอาคารนิมิบุตร	33
	6. ข้างสวนลุมพินี (ด้านถนนสารสิน)	57
	7. หน้าตลาดบ่อนไก่	19
	8. ถนนราชดำริ (ปากทางเข้าห้างโรบินสัน ราชดำริอาเขต)	46
	9. ประตูทางเข้า-ออกสวนลุมพินีด้านหอนาฬิกา (ถนนวิฑู)	14
	10. ทางเข้า-ออกสวนลุมพินีด้านถนนพระรามที่ 4	47
	11. หลังพระรูป ร.6 (ริมรั้วข้างประตูทางเข้า-ออก)	49
	12. หน้าอาคารมหาทุนพลาซ่า	16
รวม		358
บางรัก	1. หัวมุมถนนมเหล็กถึงอาคารมานะพันธ์	20
	2. ห้างเซ็นทรัลถึงซอยสี่ลม 6	11
	3. ปากซอยพาศัยการสีลมถึงโรงแรมนารายณ์	5
	4. อาคารเลขที่ 166/2 ถึง ภัตตาคารเชียงใหม่กาฬิลา	30
	5. กาแฟเซาของถึงซาอูอิสระ	6
	6. ภัตตาคารแกแลคซี่ถึงหน้าวัดหัวลำโพง	8
	7. ซอมจอมสมบรูณ์ถึงซอยสองพระ	17
	8. ซอยโอเรียลเต็ล	12
	9. ซอยข้างไปรษณีย์กลาง	7
	10. ปากซอยริมถนนมหานครถึงปากซอย ริมถนนสว่าง (ฝั่งขวา)	46
	11. ปากซอยริมถนนมหานครถึงปากซอย ริมถนนสว่าง (ฝั่งซ้าย)	36
	12. ธนาคารกสิกรไทยถึงแยกอังรีดูนังต์	5
	13. ปากซอยพิพัฒน์ถึงบ้าน เลขที่ 57/4 (ฝั่งขวา)	17
	14. ปากซอยพิพัฒน์ถึงทางสามแยก (ฝั่งซ้าย)	6
	15. มุมถนนสีลมถึงถนนสารเหนือ (ฝั่งซ้าย กลางวัน)	25
	16. มุมถนนสีลมถึงถนนสารเหนือ (ฝั่งซ้าย กลางคืน)	8
	17. มุมถนนสีลมถึงถนนสารเหนือ (ฝั่งขวา กลางวัน)	20
	18. มุมถนนสีลมถึงถนนสารเหนือ (ฝั่งขวา กลางคืน)	4
	19. ทางออกอาคารตรีทิพย์	28
	20. มุมถนนสีลมถึงสุดซอยสุรเสนา	60
	21. หัวมุมถนนเดโชถึงตึกเอไอเอ	10
	22. ปากซอยนิยะถึงสุรวงศ์เซ็นเตอร์	17

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ภายในเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 (ต่อ) จำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแบ่งเป็นรายเขต

เขต	บริเวณจุดผ่อนผัน	จำนวนผู้ค้า (ราย)
บางรัก	23. โรงแรมดุสิตธานี (ซอยสีลม1) ถึงซอยแยกคอนแวนต์	15
รวม		413
ราชเทวี	1. บริเวณสวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (ฝั่งเขียว)	105
	2. ถนนรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	25
	3. หน้าห้างพีเพิล	67
	4. หน้าคณะทันตแพทย์ ม.มหิดล	44
	5. ด้านข้างคณะทันตแพทย์ (ซอยเสนารักษ์)	16
	6. หน้าตลาดประแจจีน	22
	7. หน้าร.ส.พ. ถนนรางน้ำ	3
	8. หน้าโรงพยาบาลพญาไท 1	23
	9. หน้าสมาคมสตรีไทย	15
	10. ปากซอยเพชรบุรี 5	13
	11. ซอยเพชรบุรี 10 (ซอยกิ่งเพชร)	52
	12. หน้าร้านมยุรศักดิ์ ถนนเพชรบุรี	9
	13. หน้าห้างพันธุ์ทิพย์	15
	14. ปากซอยเพชรบุรี 29	15
	15. ตลาดเฉลิมโลก (ด้านถนนเพชรบุรี)	250
	16. ปากซอยเพชรบุรี 17	60
	17. หน้าตลาดเฉลิมโลก	209
	18. หน้าตลาดเฉลิมโลก (ตั้งแต่ปากซอยวัฒนธรรมถึงหัวมุมสี่แยก)	173
	19. ฝั่งตรงข้ามตลาดเฉลิมโลก (ด้านถนนเพชรบุรี)	21
	20. ซอยนานาเหนือ (ถนนเพชรบุรีตัดใหม่)	4
	21. หน้าโรงพยาบาลศรีอยุธยา	14
	22. สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (ฝั่งศูนย์การค้าโรบินสัน)	80
	23. ถนนรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (ด้านศูนย์การค้าโรบินสัน)	46
	24. บริเวณปากซอยรัชฎ์ภัณฑ์	4
รวม		1,295
พญาไท	1. ซอยลือชา	86
	2. หน้าตลาดสนามเป้า*	-
	3. ถนนประดิพัทธ์ทั้ง 2 ฝั่ง	154
	4. ถนนสาทรวิภาศทั้ง 2 ฝั่ง*	-
	5. ซอยอารีย์	68
รวม		423

ที่มา : สำนักงานเขต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 หมายเหตุ : * ไม่มีข้อมูล
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ประชากรเป้าหมาย

โดยทำการสอบถามจากประชากรเป้าหมายที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างมาจากพื้นที่ศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในเรื่องของหาบเร่-แผงลอยออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย
2. กลุ่มผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย
3. กลุ่มเจ้าของบ้านหรือร้านค้า

3.1 ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จะทำการสำรวจและหาข้อมูลทั่วไปทางด้านสังคม-เศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย และข้อมูลทางด้านปัญหาที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยได้รับ และความต้องการของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย เพื่อให้ได้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหาบเร่-แผงลอย และนำข้อเท็จจริงที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อหามาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมให้กับหาบเร่-แผงลอยต่อไป

3.2 ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

จะทำการสำรวจหาข้อมูลในเรื่องของสังคม-เศรษฐกิจของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย และศึกษาทัศนคติความต้องการและปัญหาที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอย

3.3 เจ้าของบ้านหรือร้านค้า

จะทำการศึกษาหาข้อมูลในเรื่องของทัศนคติของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย และปัญหาที่ได้รับจากการที่มีหาบเร่-แผงลอยตั้งอยู่บริเวณหน้าบ้านหรือร้านค้า

3.4 การสุ่มตัวอย่างและขนาดของประชากรตัวอย่าง

สำหรับการสุ่มตัวอย่างและขนาดของประชากรตัวอย่างจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย
2. กลุ่มผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย
3. กลุ่มเจ้าของบ้านหรือร้านค้า

3.4.1 ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ในการสำรวจผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จะใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) โดยเลือกผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเขตละ 40 ราย (ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ถือว่ามีความใหญ่พอที่จะนำไปวิเคราะห์ทางสถิติได้) และสุ่มหาตัวอย่างประชากรในแต่ละจุดที่จะทำการศึกษาโดยการใช้วิธีเทียบสัดส่วนอันได้แก่

$$\text{ขนาดตัวอย่าง} = \frac{40 \times \text{จำนวนผู้ค้าในแต่ละจุดที่ศึกษา}}{\text{จำนวนผู้ค้าทั้งหมดของจุดที่ศึกษาในแต่ละเขต}}$$

จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีแบบเทียบสัดส่วนจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจุดที่ทำการศึกษาของแต่ละเขตดังนี้

- เขตปทุมวัน

1. ซ้างสวนลุมพินี (ด้านถนนสารสิน) ขนาดตัวอย่าง 16 ราย
2. สวนลุมพินี (ริมรั้วข้างประตูทางเข้า-ออกด้านหลังพระรูป ร.6) ขนาดตัวอย่าง 14 ราย
3. ตลาดแสงกาญจนวนิช ขนาดตัวอย่าง 10 ราย

- เขตบางรัก

1. ซอยสุรเสนา (มุมถนนสีลมจนถึงสุดซอยสุรเสนา) ขนาดตัวอย่าง 18 ราย
2. ถนนมหรานคร (ปากซอยริมถนนมหรานครถึงปากซอยริมถนนสว่างฝั่งขวา) ขนาดตัวอย่าง 13 ราย
3. ถนนสีลม (อาคารเลขที่ 166 / 2 ถึงภัตตาคารเชียงการีล่า) ขนาดตัวอย่าง 9 ราย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เขตราชเทวี

1. ตลาดประตูน้ำ (ตั้งแต่ปากซอยเพชรบุรี23ถึงสี่แยกประตูน้ำทางออกศูนย์การค้าเมโทร) ขนาดตัวอย่าง 25 ราย
2. สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (ในสวนหย่อมฝั่งเซเวียร์) ขนาดตัวอย่าง 10 ราย
3. ซอยกิ่งเพชร ขนาดตัวอย่าง 5 ราย

- เขตพญาไท

1. ถนนประดิพัทธ์ (ฝั่งโรงพยาบาลนต์เฉลิมสิน) ขนาดตัวอย่าง 20 ราย
2. ซอยลือชา (ฝั่งขวา) ขนาดตัวอย่าง 11 ราย
3. ซอยอารีย์ (ฝั่งซ้าย) ขนาดตัวอย่าง 9 ราย

ทั้งนี้ในการเก็บตัวอย่างของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะทำการเก็บตัวอย่างเพิ่มจากที่กำหนดไว้ประมาณจุดละประมาณ 2-3 ราย เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในเรื่องของข้อมูล สำหรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 177 ราย

3.4.2 ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย ในการสำรวจผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยหรือกลุ่มคนเดินถนน จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) โดยกำหนดขนาดของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเขตละ 100 ราย และใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) อีกครั้ง ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างกับผู้ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยการสำรวจจะใช้วิธีแจกแบบสอบถามให้ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยนำกลับไปทำและส่งคืนทางไปรษณีย์ เนื่องจากผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะไม่สะดวกที่จะทำการตอบแบบสอบถามในขณะที่แจกแบบสอบถาม เพราะส่วนใหญ่มีธุระที่จะต้องเร่งรีบไปทำ สำหรับผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 351 ราย

3.4.3 เจ้าของบ้านหรือร้านค้า สำหรับส่วนของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยการตักกริดให้ครอบคลุมพื้นที่ของเขตที่ทำการศึกษาทั้ง 4 เขต โดยบริเวณที่เส้นตัดกันคือกลุ่มเป้าหมายที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างมา แต่จะเลือกสอบถามเฉพาะบ้านหรือร้านค้า ที่มีหาบเร่-แผงลอยตั้งอยู่บริเวณหน้าบ้านและหน้าร้านหรือ

บริเวณใกล้เคียงเท่านั้น จากการทำแบบสอบถามในส่วนของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าทั้ง 4 เขต มีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจำนวน 37 ราย

4. การเก็บข้อมูลรายละเอียด

4.1 กำหนดบริเวณที่ทำการศึกษา

โดยกำหนดบริเวณที่จะแจกแบบสอบถามโดยเลือกจากจุดผ่อนผันที่มีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากที่สุด 3 อันดับแรกของแต่ละเขต

4.2 การจัดทำแบบสอบถาม

โดยอาศัยกรอบแนวความคิดที่จะใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้โครงสร้างของแบบสอบถามดังนี้คือ

- ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จะแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับลักษณะของประชากร โดยศึกษาในเรื่องของปัจจัยทางด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ คำถามจะเป็นการสอบถามในเรื่องที่เกี่ยวกับรายละเอียดของบุคคลได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้, รายจ่าย, สมาชิกในครัวเรือน, อาชีพเสริม, ภูมิภาคเดิม, ที่พักอาศัย, ระยะเวลาในการอยู่อาศัย, วิธีการเดินทาง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับรูปแบบของการค้า ได้แก่ รูปแบบของการขาย, ประเภทของสินค้า, ระยะเวลาในการขาย / วันและ / สัปดาห์

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับทัศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ได้แก่ สาเหตุที่เลือกเข้ามาตั้งบริเวณพื้นที่ศึกษา, ปัญหาที่ได้รับจากบริเวณที่ตั้ง, ความพึงพอใจและความต้องการในเรื่องของที่ตั้ง

- ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย จะแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, ที่พักอาศัย

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับทัศนคติของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย โดยจะถามในเรื่องของสาเหตุที่ให้บริการหาบเร่-แผงลอย, ประเภทสินค้าที่ให้บริการ, ปัญหาที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอย, ความต้องการที่จะปรับปรุงในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย

- เจ้าของบ้านหรือร้านค้า เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับทัศนคติและความพึงพอใจ โดยจะสอบถามในเรื่องของผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง, การเก็บค่าที่ตั้ง, ผลกระทบที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอย, ความพึงพอใจที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย

4.3 การทดสอบแบบสอบถาม

เมื่อได้คำถามที่ได้จากโครงสร้างของแบบสอบถามของแต่ละชุดแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เมื่อได้ผลการทดสอบ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และแก้ไขคำถาม ให้มีความเหมาะสมและตรงประเด็นที่สุด แล้วนำคำถามที่ได้แก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

4.4 การแจกแบบสอบถาม

จะทำการแจกแบบสอบถามในเวลากลางวัน (9.00-18.00น.) เนื่องจากเป็นเวลาที่สะดวกสำหรับผู้ทำการแจกแบบสอบถาม และจะทำการแจกแบบสอบถามทุกวัน สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะหยุดแจกแบบสอบถามในวันพุธ เนื่องจากเป็นวันที่หาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่หยุดทำการค้าเนื่องจากเป็นนโยบายของกรุงเทพมหานคร

4.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของข้อมูลแต่ละชนิด ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ตัวแปรและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประเภทตัวแปร	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล			
	สำรวจ	แบบสอบถาม	สัมภาษณ์ ประชุม	เอกสาร
ด้านกายภาพ				
-การใช้ที่ดิน	•			
-ความหนาแน่นของประชากร				•
-ตำแหน่งจุดผ่อนผันและจำนวน				•
ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในแต่ละจุด				
-ผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่มี ต่อพื้นที่ศึกษา	•		•	•
ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย				
<u>-ปัจจัยด้านประชากร</u>				
1. เพศ		•		
2. อายุ		•		
3. การศึกษา		•		
4. ขนาดครัวเรือน		•		
5. จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ ในครัวเรือน		•		
6. ภูมิลำเนาเดิม		•		
7. ระยะเวลาที่อพยพเข้ามา ในกรุงเทพมหานคร				
<u>-ปัจจัยด้านสังคม-เศรษฐกิจ</u>				
1. อาชีพเสริม		•		
2. ที่พักอาศัยในปัจจุบัน		•		
3. รูปแบบการเดินทาง		•		
4. รายได้ครอบครัว		•		
5. รายรับ-รายจ่าย/วัน		•		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 (ต่อ) ตัวแปรและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประเภทตัวแปร	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล			
	สำรวจ	แบบสอบถาม	สัมภาษณ์/ ประชุม	เอกสาร
<u>-รูปแบบการค้า</u> 1. ลักษณะการเป็นเจ้าของ 2. ประเภทสินค้าที่ขาย 3. ระยะเวลาที่ขาย/วัน 4. จำนวนวันที่ทำการค้า/สัปดาห์ 5. ลักษณะการเสียค่าที่ตั้งแผง		• • • • •		
<u>-ทัศนคติ</u> 1. เหตุผลที่เข้ามาขาย 2. ปัญหาที่ได้รับจากพื้นที่ทำการค้า 3. ความต้องการปรับปรุง/แก้ไข ในพื้นที่ทำการค้า		• • •		
<u>ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย</u> <u>-ลักษณะประชากร สังคม-เศรษฐกิจ</u> 1. เพศ 2. อายุ 3. การศึกษา 4. อาชีพ 5. รายได้/เดือน 6. ที่พักอาศัย		• • • • • •		
<u>-ทัศนคติ</u> 1. เหตุผลที่ใช้บริการ 2. ประเภทสินค้าที่ใช้บริการ 3. ความถี่ในการใช้บริการ 4. ปัญหาที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอย 5. ความต้องการปรับปรุง/แก้ไข		• • • • •		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 (ต่อ) ตัวแปรและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประเภทตัวแปร	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล			
	สำรวจ	แบบสอบถาม	สัมภาษณ์ ประชุม	เอกสาร
เจ้าของบ้านหรือร้านค้า <u>-ทัศนคติและความพึงพอใจ</u> 1. ความพึงพอใจ 2. ผลกระทบที่ได้รับจากห้ามเร่- แผงลอย		• •		
ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 1. หลักเกณฑ์ แนวทาง และวิธีการ จัดระเบียบห้ามเร่-แผงลอย 2. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535				• •

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ทำการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มเรียบร้อยแล้ว จะนำแบบสอบถามที่ได้มาแปรเป็นรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / FW (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.6.1 การใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือสถิติที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีที่ใช้ในการอธิบาย หรือบรรยายถึงลักษณะของข้อมูลเฉพาะที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผลของการศึกษาจะบอกได้เฉพาะลักษณะของกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปอ้างอิงหรือพยากรณ์ค่าของกลุ่มอื่นๆได้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2534) การศึกษาคำตอบจะบรรยายลักษณะหรือแจกแจงข้อมูลตามที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาได้เท่านั้น โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้อัตราส่วนร้อยละในการอธิบายข้อมูลเบื้องต้น เพื่อดูลักษณะการกระจายของข้อมูล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.6.2 การใช้สถิติเชิงอนุมานหรือสถิติเชิงทดสอบสมมติฐาน (Inferential Statistics) คือสถิติที่ใช้ในการสรุปเพื่อหาข้อยุติว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นจริงหรือไม่ ซึ่งสถิติประเภทนี้ยังแบ่งออกเป็นสถิติพารามेटริก (ใช้กับกลุ่มประชากรที่มีการแจกแจงแบบโค้งปกติ) และสถิติไม่พารามेटริก (ใช้กับกลุ่มประชากรที่มีการแจกแจงแบบใดก็ได้) สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square Test) ซึ่งจัดว่าเป็นสถิติแบบไม่พารามेटริก มีสเกลการวัดเป็นแบบ Norminal (ตัวแปรแต่ละตัวแปรมีสถานะเท่าเทียมกัน) โดยจะทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว อาจเรียกได้ชื่ออย่างหนึ่งว่า การทดสอบความเป็นอิสระ (Test of Independence) ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ในการวิจัยจะนำตัวแปรที่ต้องการศึกษามาสร้างเป็นตารางแจกแจงความถี่รวม (Cross-Tab Table) เพื่อทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีสมมติฐานทางสถิติคือ

H_0 : ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรทั้งสองเป็นอิสระต่อกัน

H_1 : ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรทั้งสองไม่เป็นอิสระต่อกัน

ถ้าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าไคสแควร์ที่ได้จากการเปิดตารางที่ระดับนัยสำคัญ (Degree of Freedom) เดียวกัน (ภาคผนวก ค) หรือเมื่อค่าความน่าจะเป็น (Significance) มีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนด แสดงว่าปฏิเสธสมมติฐาน H_0 ยอมรับ H_1 หมายความว่าตัวแปรทั้ง 2 มีความสัมพันธ์กันหรือไม่เป็นอิสระต่อกัน และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

4.7 เสนอผลการศึกษาในรูปแบบของการบรรยายและตาราง

เป็นการสรุปค่าทางสถิติที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

1. วิวัฒนาการของนาบเร่-แฉงลอยในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครซึ่งแต่เดิมเรียกว่า บางกอก ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากจะเป็นเมืองหลวงของประเทศแล้วยังเป็นศูนย์กลางการค้ามาตั้งแต่สมัยโบราณ ในอดีตการสัญจรและการขนส่งสินค้าจะใช้ทางน้ำเป็นหลักโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองจำนวนมากเป็นเส้นทางคมนาคม การขยายตัวของชุมชนจึงเป็นการขยายตัวไปตามเส้นทางของแม่น้ำลำคลอง มีการสร้างที่อยู่อาศัยบริเวณริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง เนื่องจากสะดวกในการเดินทางไปยังที่ต่างๆ ส่วนศูนย์กลางการค้าจะอยู่บริเวณที่เป็นปากคลองและตามแม่น้ำ โดยผู้ค้าจะใช้เรือบรรทุกสินค้าและล่องไปตามแม่น้ำลำคลอง เพื่อขายสินค้าให้แก่ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง สำหรับศูนย์กลางการค้าที่อยู่บนฝั่งจะมีเป็นจำนวนน้อยมีขนาดเล็กและจะมีเฉพาะตอนเช้าเท่านั้น เนื่องจากในอดีตนั้นการคมนาคมทางถนนยังไม่เจริญมีถนนเพียง 2-3 สายเท่านั้น ทำให้การค้าไม่สะดวกต่อทั้งผู้ค้าและผู้ซื้อ ศูนย์กลางการค้าที่อยู่บนฝั่งเหล่านี้จะตั้งอยู่บริเวณที่เป็นที่ว่างของหมู่บ้านหรือบริเวณลานวัด ซึ่งปกติแล้วที่ว่างเหล่านี้จะใช้เป็นที่ทำกิจกรรมของหมู่บ้านหรือกิจกรรมของวัดโดยผู้ค้าจะวางสินค้าของตนบนพื้นดินที่มีผ้าปูรองเพื่อไม่ทำให้สินค้าสกปรก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้ติดต่อทำการค้ากับประเทศทางตะวันตกและรับเอาความเจริญทั้งทางด้านวัฒนธรรมและสิ่งก่อสร้างเข้ามาและนำมาพัฒนาประเทศไทยเพื่อให้ทัดเทียมกับประเทศทางตะวันตก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมามีการตัดถนนใหม่ขึ้นหลายสาย ทำให้ประชาชนสะดวกในการเดินทางและหันมาใช้ในการสัญจรทางถนนมามากขึ้น การขยายตัวของชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวไปตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองมาเป็นการขยายตัวไปตามแนวถนนที่ตัดใหม่ ระหว่างนี้ความสำคัญของการสัญจรและการคมนาคมทางน้ำเริ่มลดความสำคัญลง ศูนย์กลางการค้าซึ่งแต่ก่อนอยู่ตามแม่น้ำลำคลองได้เปลี่ยนมาตั้งอยู่บริเวณแนวถนนที่ตัดขึ้นใหม่แทนซึ่งเป็นต้นกำเนิดของนาบเร่-แฉงลอยในปัจจุบัน

จากการที่กรุงเทพมหานครมีการพัฒนาระบบขนส่งจากทางน้ำมาเป็นทางถนน โดยมีการตัดถนนใหม่ขึ้นหลายสาย ทำให้เกิดชุมชนใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมากและมีประชากรเพิ่มขึ้น

ไม่ว่าการณ์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งประชากรที่มีอยู่เดิมและที่อพยพมาจากชนบทเพื่อเข้ามาหางานทำ เหมือนดังที่ Lewis ได้กล่าวไว้เรื่องของการอพยพของแรงงานส่วนเกินจากชนบท (Lewis, 1954 อ้างใน Amin, 1989 : 2) ทำให้การค้าบริเวณริมถนนได้มีการขยายตัวตามไปด้วย ดังนั้นจำนวนหาบเร่-แผงลอยที่ตั้งบริเวณทางสาธารณะจึงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากการที่หาบเร่-แผงลอยใช้ที่สาธารณะเป็นที่ทำการค้าจึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาเช่น กีดขวางการสัญจร, ปัญหาเรื่องความสกปรก ฯลฯ ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างกิจกรรมการค้าแบบดั้งเดิมกับลักษณะของการพัฒนาแบบสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากความเป็นจริงที่ว่าหาบเร่-แผงลอย ซึ่งเป็นลักษณะการค้าดั้งเดิมของไทย หรือประเทศแถบเอเชียมาช้านาน แต่ในปัจจุบันกลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาให้กับชุมชนเมืองเมืองซึ่งมีลักษณะอันทันสมัย และไม่เปิดโอกาสให้กับการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอยดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ดังนั้นปัญหาหาบเร่-แผงลอยจึงเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

2. การกระจายตัวของหาบเร่-แผงลอยในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน (พ.ศ. 2539) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 38 เขต โดยแบ่งเป็นเขตชั้นใน และ เขตชั้นนอก (ตารางที่ 4.1) จะเห็นได้ว่าในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครจะมีความหนาแน่นของประชากรสูงกว่าเขตชั้นนอก โดยพบว่าร้อยละ 90 ของเขตชั้นใน จะมีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 10,000 คน / ตร.กม. ขึ้นไป ในขณะที่เขตชั้นนอกจะไม่พบว่ามีเขตใดที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 10,000 คน / ตร.กม. ขึ้นไป การที่เขตชั้นในมีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าเขตชั้นนอก เนื่องจากเขตชั้นในมีการพัฒนามาเป็นระยะเวลานาน จากแหล่งที่อยู่อาศัยกลายเป็นย่านธุรกิจการค้า และแหล่งงานของกรุงเทพมหานคร ทำให้มีคนจำนวนมากเข้ามาอาศัยภายในเขตชั้นในเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เขตชั้นในของกรุงเทพมหานครค่อนข้างมีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าเขตชั้นนอกเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.1 แสดงประชากร ความหนาแน่นประชากร จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ความหนาแน่นผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ. 2539

เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร	ความหนาแน่น ประชากร (คน/ตร.กม.)	จำนวนผู้ค้า หาบเร่-แผงลอย (คน)	ความหนาแน่นผู้ ค้าหาบเร่-แผงลอย (คน/ตร.กม.)
ชั้นใน					
1. พระนคร	5.536	82,885	14,972	2,966	536
2. ป้อมปราบฯ.	1.931	80,173	41,519	1,825	945
3. สัมพันธวงศ์	1.416	39,585	27,956	664	469
4. บางรัก	5.536	65,966	11,916	414	75
5. ปทุมวัน	8.369	112,290	13,493	358	43
6. ยานนาวา	16.662	95,059	5,705	213	13
7. สาทร	9.326	116,067	12,446	537	58
8. บางคอแหลม	10.921	125,011	11,447	541	50
9. ดุสิต	10.665	163,572	15,337	2,103	197
10. บางซื่อ	11.545	167,045	14,469	577	48
11. พญาไท	9.595	102,133	10,644	491	51
12. ราชเทวี	7.126	133,872	18,786	1,356	190
13. ห้วยขวาง	15.033	80,201	5,335	207	14
14. ดินแดง	8.354	173,672	20,789	778	93
15. คลองเตย	25.559	230,534	9,020	2,308	90
16. ธนบุรี	8.626	203,369	23,579	926	107
17. คลองสาน	6.051	121,766	20,123	1,659	274
18. บางกอกใหญ่	6.180	94,975	15,368	260	40
19. บางกอกน้อย	11.944	170,494	14,274	1,359	114
20. บางพลัด	11.360	129,228	11,376	533	47

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ) แสดงประชากร ความหนาแน่นประชากร จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ความหนาแน่นผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ของกรุงเทพมหานคร จำแนกรายเขต ปี พ.ศ. 2539

เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร	ความหนาแน่น ประชากร (คน/ตร.กม.)	จำนวนผู้ค้า หาบเร่-แผงลอย (คน)	ความหนาแน่นผู้ ค้าหาบเร่-แผงลอย (คน/ตร.กม.)
ชั้นนอก					
1. พระโขนง	32.775	200,384	6,114	448	14
2. ประเวศ	61.547	125,700	2,042	138	2
3. สวนหลวง	23.678	107,183	4,527	120	5
4. บางกะปิ	48.904	236,294	4,832	1,049	21
5. ลาดพร้าว	30.476	138,467	4,543	22	1
6. บึงกุ่ม	69.903	235,012	3,362	97	1
7. บางเขน	76.613	263,401	3,438	305	4
8. ดอนเมือง	59.789	247,111	4,133	167	3
9. จตุจักร	32.908	172,115	5,230	876	27
10. มีนบุรี	174.331	148,600	852	298	2
11. ลาดกระบัง	123.859	95,634	772	136	1
12. หนองจอก	236.261	75,198	318	108	0.5
13. ดลิ่งชัน	79.698	142,090	1,783	82	1
14. ภาษีเจริญ	53.947	278,013	5,153	1,085	20
15. หนองแขม	48.283	125,531	2,600	791	16
16. บางขุนเทียน	155.432	156,437	1,006	175	1
17. จอมทอง	25.724	170,194	6,616	36	1
18. ราษฎร์บูรณะ	42.874	179,072	4,177	359	8

ที่มา : 1. สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

2. กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

3. กองตรวจการเทศกิจ สำนักเทศกิจ กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 4.1 เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีการกระจายไปยังเขตต่างๆอย่างไม่สม่ำเสมอ โดยพบว่า เขตชั้นในของกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยค่อนข้างสูงกว่าเขตชั้นนอก กล่าวคือ 3 ใน 4 ของเขตชั้นในทั้งหมด จะมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากกว่า 500 คนขึ้นไป ในขณะที่เขตชั้นนอกจะมีเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นของประชากรกับจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากร (คน / ตร.กม.) กับจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ของกรุงเทพมหานคร

ความหนาแน่นประชากร (คน / ตร.กม.) (% Row)	จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย (คน)		รวม [% Total]
	0-500	มากกว่า 500 คนขึ้นไป	
0-10,000	16 (80.0)	4 (20.0)	20 [52.6]
มากกว่า 10,000 คนขึ้นไป	4 (22.2)	14 (77.8)	18 [47.4]
รวม [% Total]	20 [52.6]	18 [47.4]	38 [100.0]

$$\chi^2 = 12.68543 \quad \text{Sig} = 0.00037 \quad p < 0.05 \quad C = 0.50028$$

จากตารางที่ 4.2 พบว่าเขตที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 0-10,000 คน / ตร.กม. ส่วนใหญ่จะมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย 0-500 คน (ร้อยละ 80.0) ในขณะที่เขตที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 10,000 คน / ตร.กม.ขึ้นไป จะมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากกว่า 500 คนขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่

จากเรื่องการกระจายตัวของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถกล่าวได้ว่าการกระจายตัวของหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากรในแต่ละพื้นที่ โดยพบว่าเขตที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก จะมีแนวโน้มให้มีจำนวน

ไม่ว่าการณ์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หาบเร่-แผงลอยมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่เขตที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ก็จะมีผลทำให้มีจำนวนหาบเร่-แผงลอยน้อยเช่นเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พบว่าเขตชั้นในส่วนใหญ่ จะพบหาบเร่-แผงลอยได้มากกว่าเขตชั้นนอก เนื่องจากเขตชั้นในส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นของประชากรสูงกว่าเขตชั้นนอก และเมื่อพิจารณาความหนาแน่นของหาบเร่-แผงลอย (ตารางที่ 4.1) จะพบว่าเขตชั้นในส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากกว่าเขตชั้นนอกอย่างเห็นได้ชัด (รูปที่ 4.1) ทั้งนี้เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยเป็นการค้าประเภทหนึ่งที่ต้องอาศัยคนจำนวนมาก และเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้ จึงทำให้มีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจำนวนมากเข้ามาทำการค้าภายในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขตชั้นในพบปัญหาในเรื่องของหาบเร่-แผงลอยได้มากกว่าเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร

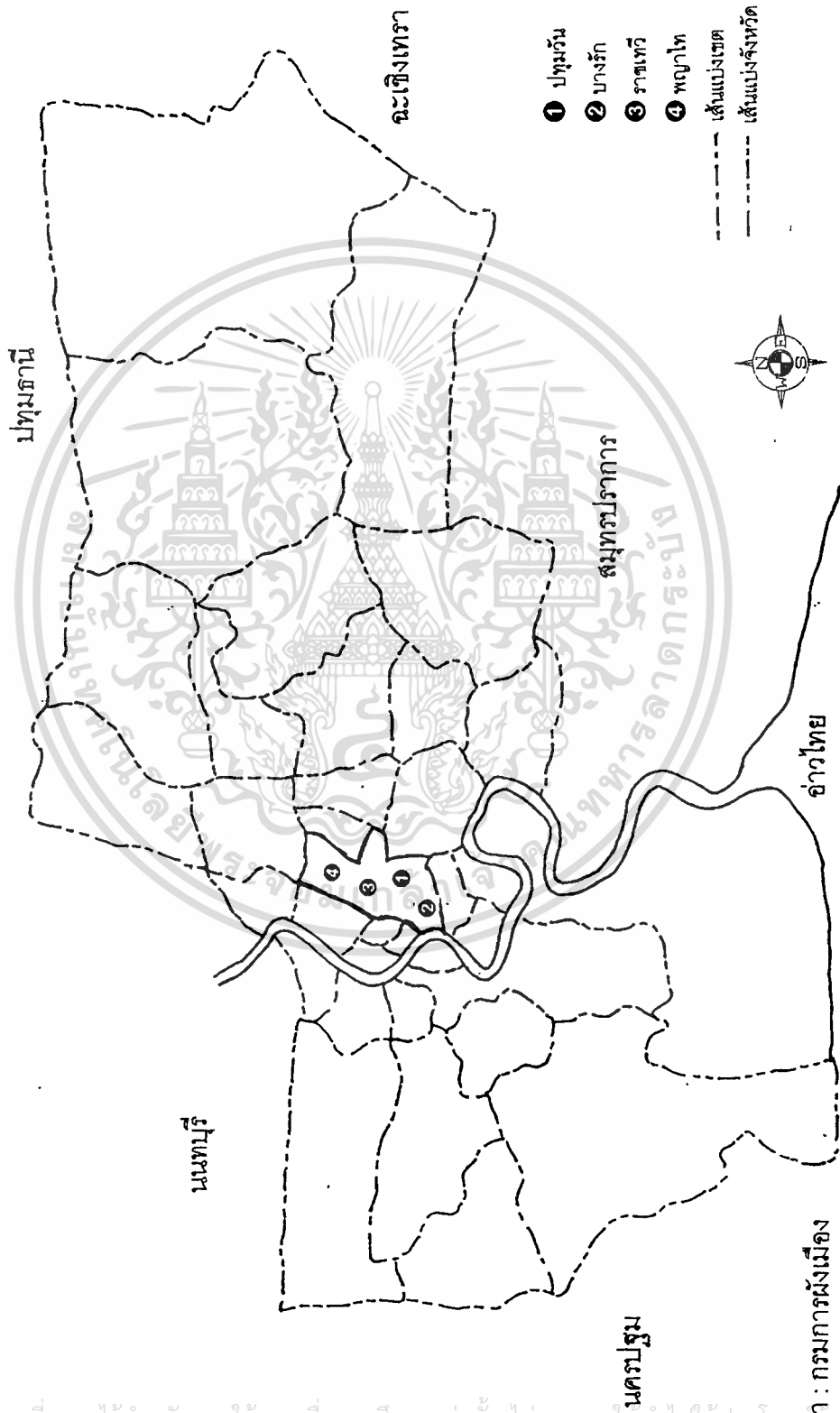
3. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขต อันประกอบด้วย เขตปทุมวัน, เขตบางรัก, เขตราชเทวีและเขตพญาไท เป็นเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ติดต่อกันทั้ง 4 เขต (รูปที่ 4.2) มีพื้นที่แยกเป็นรายเขตได้ดังต่อไปนี้

1. เขตปทุมวันมีพื้นที่ 8.369 ตารางกิโลเมตร
2. เขตบางรักมีพื้นที่ 5.536 ตารางกิโลเมตร
3. เขตราชเทวีมีพื้นที่ 7.126 ตารางกิโลเมตร
4. เขตพญาไทมีพื้นที่ 9.595 ตารางกิโลเมตร

เมื่อนำพื้นที่ทั้ง 4 เขตมารวมกันจะมีพื้นที่เท่ากับ 30.626 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ของกรุงเทพมหานครซึ่งมีพื้นที่ 1,568.737 ตารางกิโลเมตร จะคิดเป็นพื้นที่เพียงร้อยละ 1.95 ของพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานครเท่านั้น จากตารางที่ 4.3

รูปที่ 4.2 แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4.3 ความหนาแน่นของประชากรในเขตพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานคร
(ธันวาคม 2539)

เขต	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
1. ปทุมวัน	112,290	8.369	13,493
2. บางรัก	65,966	5.536	11,916
3. ราชเทวี	133,872	7.126	18,786
4. พญาไท	102,133	9.595	10,644
รวม	414,261	30.626	13,526
กรุงเทพมหานคร	5,584,963	1,568.737	3,560

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จะเห็นได้ว่าเขตราชเทวีมีจำนวนประชากรมากที่สุด และมีความหนาแน่นมากที่สุด (18,786 คน / ตร.กม.) รองลงมาคือเขตปทุมวัน (13,493 คน / ตร.กม.) เขตบางรักมีความหนาแน่นเป็นอันดับที่สาม (11,916 คน / ตร.กม.) และเขตพญาไทมีความหนาแน่นน้อยที่สุดในพื้นที่ศึกษา (10,644 คน / ตร.กม.) แต่เมื่อนำทั้ง 4 เขตมาเฉลี่ยหาค่าความหนาแน่นของประชากรจะได้ 13,526 คน / ตารางกิโลเมตร ซึ่งเมื่อเทียบกับความหนาแน่นเฉลี่ยของกรุงเทพมหานครซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 3,560 คน / ตารางกิโลเมตร แล้วจัดได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขตมีความหนาแน่นของประชากรที่ค่อนข้างสูงมาก

สำหรับลักษณะการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา (ตารางที่ 4.4) สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 การใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษาแบ่งเป็นรายเขต

ประเภทการใช้ที่ดิน	เขต			
	ปทุมวัน	บางรัก	ราชเทวี	พญาไท
- อยู่อาศัย	1.001 (11.96%)	1.121 (20.25%)	1.43 (18.46%)	4.269 (44.49%)
- พาณิชยกรรม	1.039 (12.41%)	1.139 (20.58%)	0.62 (7.96%)	0.457 (4.76%)
- แบบผสม	0.462 (5.52%)	0.755 (13.64%)	0.45 (5.88%)	0.241 (2.51%)
- อุตสาหกรรม	0.076 (0.91%)	0.069 (1.24%)	0.02 (0.22%)	0.060 (0.63%)
- สาธารณูปการ	2.078 (24.83%)	0.588 (10.63%)	1.06 (13.73%)	0.357 (3.72%)
- สถาบันราชการ	0.942 (11.26%)	0.158 (2.86%)	1.76 (22.76%)	1.963 (20.46%)
- ชุมชนแออัด	0.230 (2.75%)	0.246 (4.44%)	0.28 (3.59%)	0.246 (2.56%)
- ที่ว่างไม่ใช้ประโยชน์	0.183 (2.19%)	0.082 (1.48%)	0.31 (1.05%)	0.340 (3.54%)
- ถนน+ทางรถไฟ	1.381 (16.5%)	1.069 (19.31%)	1.36 (17.66%)	1.264 (13.17%)
- คลอง / น้ำ	0.186 (2.22%)	0.177 (3.2%)	0.21 (2.65%)	0.156 (1.63%)
- สวนสาธารณะ	0.616 (7.36%)	-	0.03 (0.39%)	0.013 (0.14%)
- อาคารกำลังก่อสร้าง	0.064 (0.76%)	0.114 (2.06%)	0.10 (1.25%)	0.041 (0.43%)
- อื่นๆ	0.112 (1.33%)	0.017 (0.3%)	0.11 (1.41%)	0.189 (1.97%)
รวม	8.369 (100.0%)	5.536 (100.0%)	7.126 (100.0%)	9.595 (100.0%)

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขตปทุมวันจะใช้พื้นที่ไปในเรื่องของสาธารณูปการมากที่สุดคือมีถึง 1 ใน 4 ของพื้นที่เขตทั้งหมด (ร้อยละ 24.83) ซึ่งในที่นี้จะรวมถึงสถาบันการศึกษา, โรงพยาบาล, ราชกรีฑาสโมสร รองลงมาคือเป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม (ร้อยละ 12.41) โดยจะพบมากในแขวงลุมพินี บริเวณแยกราชประสงค์ และย่านสยามสแควร์ มาตรฐานครอง ซึ่งจะเป็นกลุ่มอาคารสูง มีทั้งร้านค้าปลีก, โรงแรม, ศูนย์การค้าและอาคารสำนักงาน สำหรับการที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการพบว่ามีประมาณเท่าๆกัน (ร้อยละ 11.96 และ 11.26 ตามลำดับ) และการใช้ที่ดินแบบผสม (ร้อยละ 5.52) จะเป็นลักษณะของตึกแถวโดยมีการทำการค้าธุรกิจบริเวณชั้นล่าง พบมากบริเวณย่านเจริญผลและบริเวณถนนพระรามที่ 1

เขตบางรักพบว่ามีการใช้ที่ดินแบบผสมผสานเนื่องจากการใช้ที่ดินเกือบทุกประเภทและมีการกระจายกันไปทั่วทั้งเขต สำหรับการที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยพบว่ามีสัดส่วนเท่าๆกัน (ร้อยละ 20.58 และ 20.25 ตามลำดับ) โดยการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมถนนใหญ่ พบมากบริเวณถนนสีลมและถนนพระรามที่ 4 เมื่อรวมการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและแบบผสมจะมีสัดส่วนถึง 1 ใน 3 ของพื้นที่เขตทั้งหมด

เขตราชเทวีพบว่ามีการใช้ที่ดินในเรื่องของสถานที่ราชการมากที่สุด (ร้อยละ 22.76) เมื่อรวมการใช้ที่ดินประเภทสถานที่ราชการและสาธารณูปการจะมีสัดส่วนถึง 1 ใน 3 ของพื้นที่เขตทั้งหมด โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณถนนพระรามที่ 6 และถนนราชวิถี เช่นโรงพยาบาลรามา, โรงพยาบาลพระมงกุฎและโรงพยาบาลราชวิถี เป็นต้น รองลงมาเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 18.46) สำหรับการที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและแบบผสมพบว่ามีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 7.96 และ 5.88 ตามลำดับ) ซึ่งส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่บริเวณถนนเพชรบุรีและถนนราชปรารภ โดยเฉพาะย่านพาณิชยกรรมส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณถนนเพชรบุรี, ย่านประตูน้ำ และอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

เขตพญาไทพบว่ามีการใช้ที่ประเภทที่อยู่อาศัยมากที่สุด (ร้อยละ 44.49) โดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของบ้านเดี่ยวจำนวนมาก ซึ่งจะอยู่ลึกเข้าไปในซอย รองลงมาคือสถานที่ราชการ (ร้อยละ 20.46) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทหาร สำหรับการที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและแบบผสมส่วนใหญ่จะอยู่ติดกัน (ร้อยละ 4.76 และ 2.51 ตามลำดับ) จะอยู่ในรูปของตึกแถวและอาคารขนาดใหญ่ซึ่งจะเป็นอาคารประเภทสำนักงาน โดยมีการกระจายตัวบริเวณถนนพหลโยธิน, ถนนสุทธิสารและถนนประดิพัทธ์

จากลักษณะการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา จะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขต จะมีการใช้ที่ดินไปในรูปของ พาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการและสาธารณูปการ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานที่เหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มีประชากรหนาแน่น เนื่องจากเป็น แหล่งที่พักอาศัย ย่านธุรกิจการค้า และเป็นสถานที่ทำงาน ของคนทั่วไปทำให้มีการหลั่งไหลของประชากรเข้ามาในพื้นที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก ทั้งเข้ามาอยู่อาศัยและทำงาน และจะสามารถพบหาเบร่-แมงลอยอยู่ในพื้นที่เหล่านี้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากการค้าประเภทนี้ต้องอาศัยคนใช้บริการจำนวนมาก จึงเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วหาเบร่-แมงลอยจะเลือกเข้าไปตั้งบริเวณที่มีคนหนาแน่นและอยู่บนเส้นทางสัญจรของผู้คน ดังจะเห็นได้จากรูปที่ 4.3-4.6 ซึ่งจะเห็นได้ว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งของหาเบร่-แมงลอย จะอยู่ใกล้กับอาคารสำนักงาน, ร้านค้า, สถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีประชากรเข้าไปใช้บริการจำนวนมากและส่วนใหญ่จะตั้งบริเวณริมถนน เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีผู้คนสัญจรไปมาและเห็นได้ง่าย ทำให้สะดวกต่อการซื้อขายสินค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับหาเบร่-แมงลอย

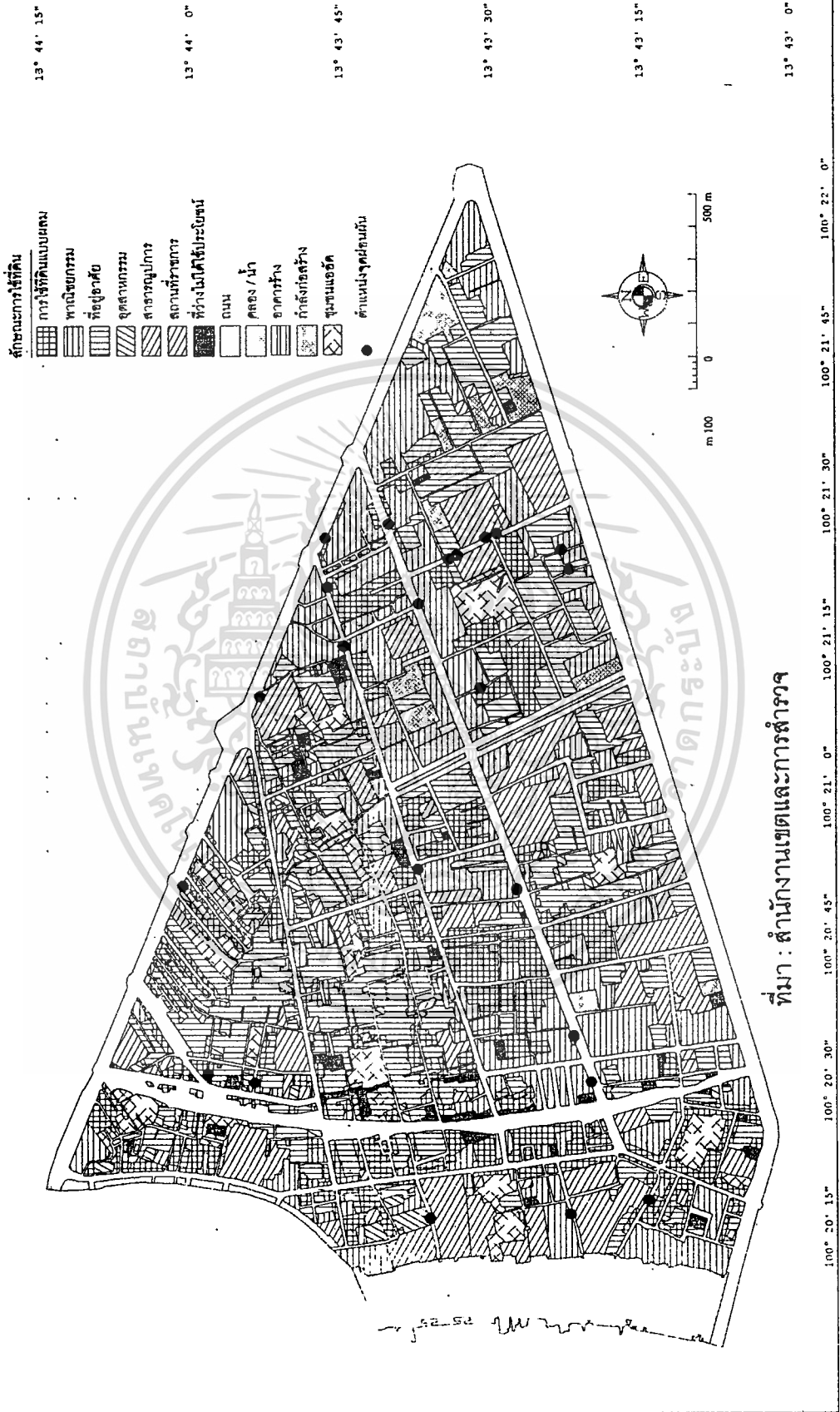
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.3 แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของท่าเรือ-แม่แฝดลอย เขตปทุมวัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

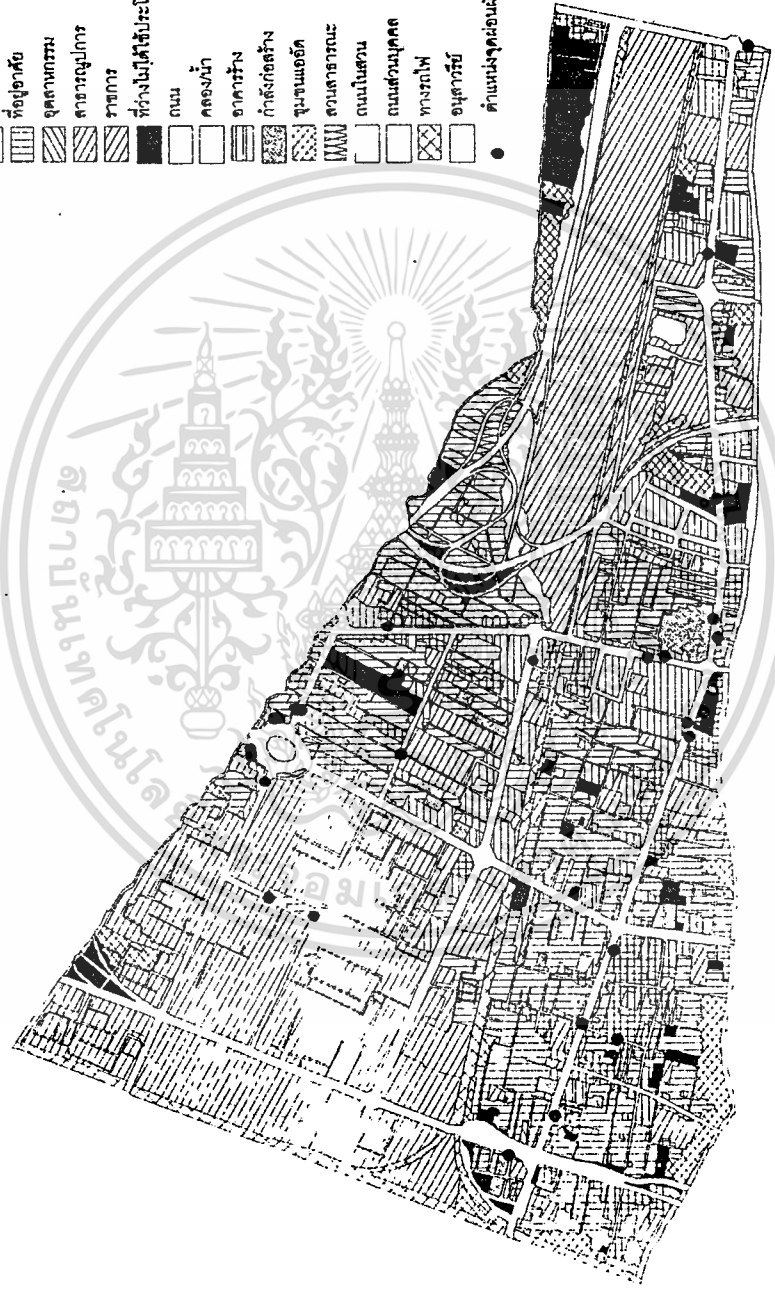
รูปที่ 4.4 แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของท่าเรือ-แม่กลอย เขตบางรัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้拿去ใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.5 แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของท่าเรือ-แม่ลอย เขตราชเทวี

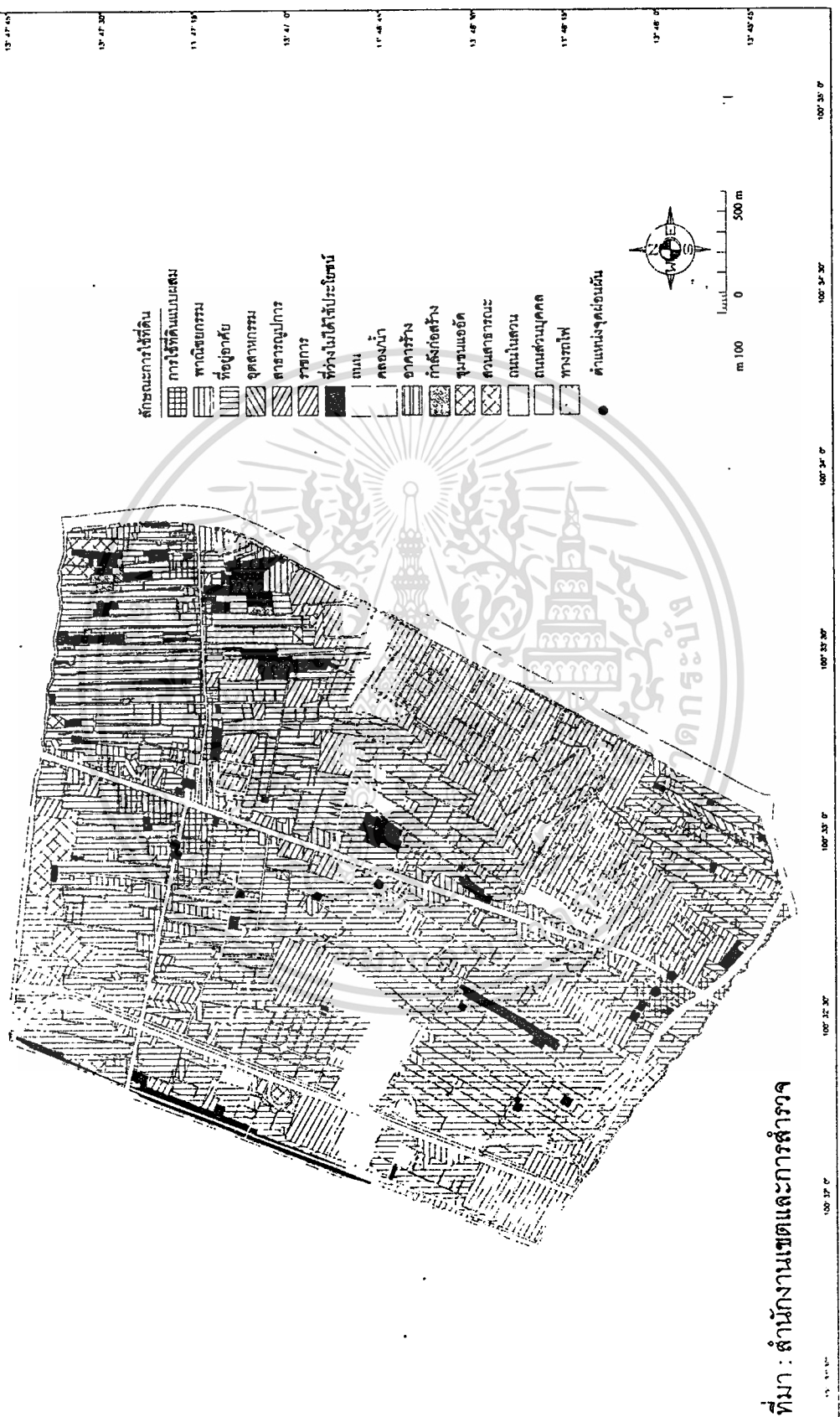
- ลักษณะการใช้ที่ดิน
- การใช้ที่ดินแบบผสม
 - ทางเดินชุกชุม
 - ที่อยู่อาศัย
 - จุดสาธารณะ
 - สถานประกอบการ
 - ราชการ
 - ที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์
 - ถนน
 - คลองน้ำ
 - อาคารร้าง
 - กำแพงกั้นรั้ว
 - ซุมบนแออัด
 - สถานราชการ
 - ถนนในสวน
 - ถนนส่วนบุคคล
 - ทางรถไฟ
 - อนุสาวรีย์
 - ตำแหน่งจุดผ่อนผัน

ที่มา : สำนักงานเขตและการสำรวจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.6 แสดงตำแหน่งจุดผ่อนผันของทางรถไฟ-แฉงลอย เขตพญาไท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. หาบเร่-แผงลอยในเขตพื้นที่ศึกษา

จากตารางที่ 3.1 ในบทที่ 3 และ รูปที่ 4.3-4.6 พบว่าเขตราชเทวีจะมีจำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากที่สุด โดยเฉพาะบริเวณประตูน้ำจะมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากที่สุด เนื่องจากประตูน้ำเป็นย่านการค้าเก่า มีร้านค้าอยู่ตามแนวถนนทั้งสองฝั่งเป็นจำนวนมากและยังเป็นทางผ่านของรถประจำทางหลายสาย ส่วนเขตพญาไทจะมีจำนวนจุดผ่อนผันน้อยที่สุดคือมีเพียง 7 แห่งเท่านั้น แต่มีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมากเป็นอันดับสองของทั้ง 4 เขต เนื่องจากลักษณะการใช้ที่ดินของเขตพญาไทส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินไปในเรื่องของที่อยู่อาศัย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ลึกเข้าไปในซอย การใช้ที่ดินในเรื่องของอาคารสำนักงาน, ร้านค้าส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ใกล้ๆ กันและอยู่บริเวณริมถนน ดังจะเห็นได้ว่าหาบเร่-แผงลอยจะไปตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณอาคารและร้านค้าเหล่านี้ เช่น ซอยอารีย์และสะพานควาย จะมีจำนวนหาบเร่-แผงลอยมากที่สุด สำหรับเขตปทุมวันและเขตบางรักจะมีจำนวนผู้ค้าใกล้เคียงกัน แต่เขตบางรักจะมีจำนวนจุดผ่อนผันมากกว่าเขตปทุมวัน ทั้งนี้เนื่องมาจากเขตบางรักจะมีอาคารสำนักงานและร้านค้ากระจายอยู่ทั่วทั้งเขต ส่วนเขตปทุมวันจะมีการใช้ที่ดินในเรื่องของสาธารณูปการเสียเป็นส่วนมาก เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ราชกรีฑาสโมสร เป็นต้น เมื่อพิจารณาจำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยย้อนหลังตั้งแต่ปี 2533-2539 (ตารางที่ 4.5-4.6 และ รูปที่ 4.7-4.8) จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมาจำนวนจุดผ่อนผันของหาบเร่-แผงลอยในเขตราชเทวีเพิ่มขึ้นจากปี 2534 ถึงเกือบ 10 จุด ซึ่ง ส่วนจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 400 ราย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปี 2535 เป็นระยะที่เขตราชเทวีมีการขยายตัวอย่างมาก มีการสร้างอาคารขนาดใหญ่เพื่อทำเป็นสำนักงานและโรงแรมหลายแห่ง จึงทำให้หาบเร่-แผงลอยกระจายตัวไปอยู่ตามอาคารเหล่านี้ แต่ตั้งแต่หลังปี 2535 เป็นต้นมาจำนวนจุดผ่อนผันของเขตราชเทวีในแต่ละปีเมื่อดูจากกราฟจะมีลักษณะขึ้น-ลงไม่แน่นอน แต่จำนวนผู้ค้ามีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนหนึ่งได้เข้าไปขายของยังสถานที่ที่จัดให้เป็นที่ยาขายโดยเฉพาะและไม่ถือว่ามีผิดกฎหมาย เช่น บริเวณตึกโบหยกทาวเวอร์ สำหรับเขตบางรักจำนวนจุดผ่อนผันในแต่ละปีไม่แน่นอนบางปีมีจำนวนจุดผ่อนผันมากบางปีมีน้อย ดังดูได้จากกราฟจะมีลักษณะขึ้น-ลงไม่แน่นอน และเมื่อดูจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยตั้งแต่ปี 2334 จะมีผู้ค้าเพิ่มจากปี 2533 ค่อนข้างมาก ซึ่งมีสาเหตุเดียวกับเขตราชเทวีคือปี 2534 เป็นระยะที่เขตบางรักมีการขยายตัวมากมีคนเป็นจำนวนมากเข้าไปในพื้นที่เพื่อทำงานในภาคกลางวัน ดังนั้นจึงทำให้มีจำนวนหาบเร่-แผงลอยมากขึ้นตามไปด้วย แต่จะสังเกตได้ว่าตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปี 2539 จำนวนผู้ค้าของเขตบางรัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะเขตบางรักได้มีมาตรการที่เข้มงวดต่อผู้ค้าทำให้มีผู้ค้าส่วนหนึ่งย้ายไปยังที่อื่นที่มีความเข้มงวดน้อยกว่า สำหรับเขตปทุมวัน จำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในแต่ละปีค่อนข้างใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เป็นเพราะเขตปทุมวันมีสถานที่สำคัญจำนวนมาก เช่น กรมตำรวจ, วัดสระปทุม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯ ถ้าปล่อยให้หาบเร่-แผงลอยจำนวนมากจะทำให้ขาดความสวยงามของพื้นที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้มงวดกับหาบเร่-แผงลอยที่มีอยู่ สำหรับเขตพญาไทนั้นทั้งจำนวนจุดผ่อนผันและจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในแต่ละปีค่อนข้างคงที่ และมีจำนวนน้อยที่สุดของทั้ง 4 เขตที่เป็นพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะเขตพญาไทเป็นเขตที่มีอัตราการขยายตัวช้า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

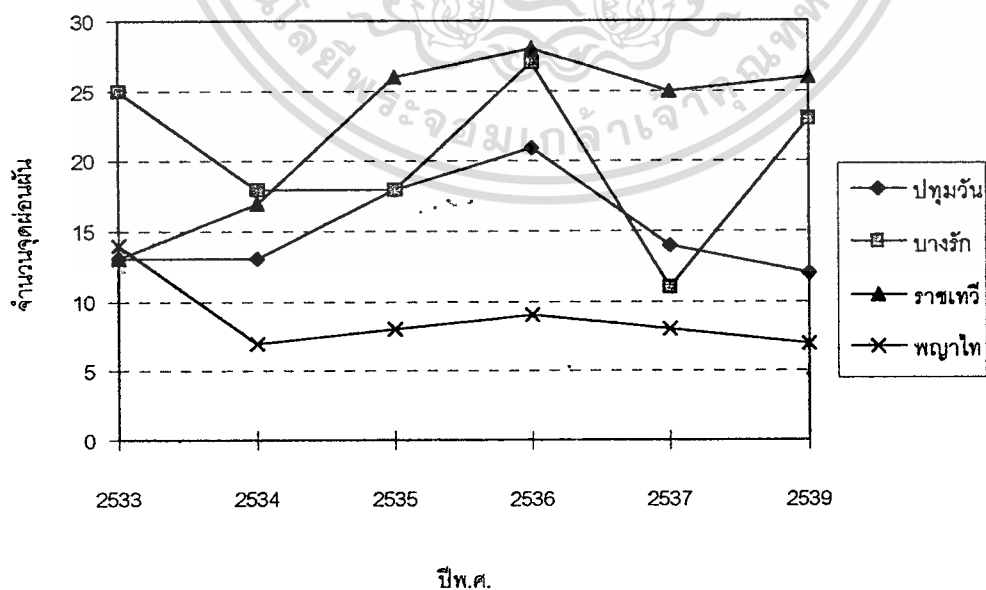
ตารางที่ 4.5 จำนวนจุดผ่อนผันของท่าเรือ-แฉ่งลอยในพื้นที่ศึกษาแยกเป็นรายเขต
ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533-2539

เขต	ปี พ.ศ.					
	2533	2534	2535	2536	2537	2539
ราชเทวี	13	17	26	28	25	26
ปทุมวัน	13	13	18	21	14	12
บางรัก	25	18	18	21	14	12
พญาไท	14	7	8	9	8	7

ที่มา : สำนักเทคนิค กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ : ปีพ.ศ. 2538 ไม่มีข้อมูล

รูปที่ 4.7 จำนวนจุดผ่อนผันของท่าเรือ-แฉ่งลอยแยกเป็นรายเขต
ปี พ.ศ. 2533-2539

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

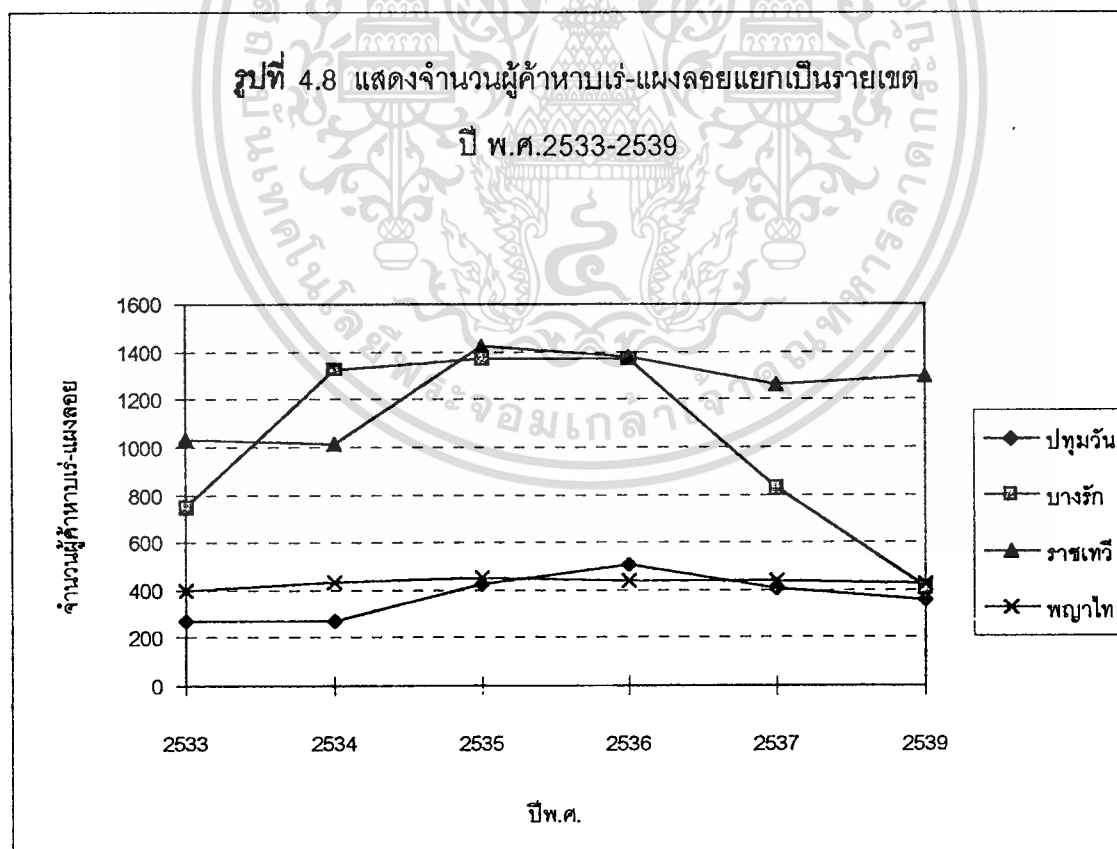
ตารางที่ 4.6 จำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษาแยกเป็นรายเขต
ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2533-2539

เขต	ปี พ.ศ.					
	2533	2534	2535	2536	2537	2539
ราชเทวี	1,034	1,013	1,426	1,378	1,263	1,295
ปทุมวัน	269	269	425	509	408	358
บางรัก	750	1,325	1,368	1,369	833	413
พญาไท	399	429	454	441	439	423

ที่มา : สำนักเทศกิจ กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ : ปี พ.ศ.2538 ไม่มีข้อมูล

รูปที่ 4.8 แสดงจำนวนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกเป็นรายเขต
ปี พ.ศ.2533-2539

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ปัญหาหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษา

สำหรับปัญหาของหาบเร่-แผงลอยที่พบในพื้นที่ศึกษาคือ การที่ไม่สามารถหาพื้นที่รองรับที่เหมาะสมให้กับหาบเร่-แผงลอยได้ เนื่องจากพื้นที่ศึกษาในปัจจุบันได้มีการพัฒนากลายมาเป็นย่านธุรกิจและแหล่งงานที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นการพัฒนาที่ดินจึงเป็นไปในรูปของการสร้างอาคารสูงสำหรับอยู่อาศัย ทำการค้าและสำนักงานเป็นส่วนมาก ทำให้ที่ดินมีราคาสูง พื้นที่ว่างจึงมีเหลือน้อย (ดังรูปที่ 4.3-4.6) และที่ว่างที่มีส่วนใหญ่มักจะเป็นพื้นที่ตามอดทางเข้า-ออกไม่สะดวก ทำให้ไม่มีคนสัญจรไปมา จึงไม่เหมาะที่จะนำหาบเร่-แผงลอยเข้าไปไว้เพราะการค้าประเภทนี้จะต้องอาศัยคนจำนวนมาก และสามารถมองเห็นได้ง่าย จึงทำให้หาบเร่-แผงลอยยังคงต้องใช้ที่สาธารณะและทางเท้าเป็นที่ทำการค้าต่อไป ซึ่งก่อให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างผู้ใช้ทางเท้าเป็นทางสัญจรและผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ต้องการใช้ทางเท้าและที่สาธารณะเป็นที่ประกอบการค้า ซึ่งทางทบทและทางเขตก็ได้พยายามหามาตรการที่จะนำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอยเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ ดังเช่นการออกกฎข้อบังคับของหาบเร่-แผงลอย 16 ข้อ (ภาคผนวก ข.) แต่กฎข้อบังคับที่นำมาใช้ยังไม่ได้ผลเต็มที่เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมหาบเร่-แผงลอยยังขาดความเข้าใจในตัวของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย สำหรับปัญหาเรื่องหาบเร่-แผงลอยนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ใช่ปัญหาที่จะก่อให้เกิดผลกระทบแต่เฉพาะคนบางกลุ่มหรือบางเขตเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคนทุกกลุ่มและเป็นปัญหาที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของกรุงเทพฯ. ดังนั้นการศึกษาในเรื่องของหาบเร่-แผงลอยเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำความรู้ที่ได้มาใช้หามาตรการและนโยบายที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้กับหาบเร่-แผงลอยต่อไป

บทที่ 5

วิเคราะห์ข้อมูลหาบเร่-แผงลอย

สำหรับในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยการทำแบบสอบถาม โดยการศึกษาจะแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. วิเคราะห์ลักษณะประชากร ปัญหาและทัศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย
2. วิเคราะห์ลักษณะประชากร ผลกระทบและทัศนคติของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย
3. วิเคราะห์ผลกระทบและทัศนคติของเจ้าของบ้านหรือร้านค้า

เนื่องจากประชากรทั้งสามกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของหาบเร่-แผงลอย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จากการสัมภาษณ์ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยบริเวณจุดผ่อนผันที่ได้ทำการเลือกไว้จากพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขตโดยการสุ่มตัวอย่างผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย มีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจำนวน 177 ราย สามารถสรุปข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

1.1 ลักษณะประชากรของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

เมื่อพิจารณาปัจจัยซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของประชากรศึกษา ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ขนาดครัวเรือน, ภูมิลำเนา จากการศึกษพบว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยพบว่ามีเพศหญิงมากกว่าเพศชายถึงเกือบสองเท่า คือมีเพศหญิงร้อยละ 62.7 และเพศชายร้อยละ 37.3 (ตารางที่ 5.1) มีอายุอยู่ระหว่าง 31-45 ปีเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 46.9) รองลงมาคือช่วงอายุ 15-30 ปี (ร้อยละ 37.8)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับระดับการศึกษาของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย (ตารางที่ 5.1) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ คือส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมเท่านั้น (ร้อยละ 63.8) รองลงมาคือระดับมัธยมต้น (ร้อยละ 13.6) และเป็นที่น่าสังเกตว่ามีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนหนึ่งที่ไม่ได้รับการศึกษาจากระบบโรงเรียน (ร้อยละ 8.5) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่พบรองลงมาจากระดับประถมและมัธยมต้น

ตารางที่ 5.1 แสดงลักษณะประชากรของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย (ข้อมูลระดับกลุ่ม)

ปัจจัย	จำนวน (คน) (177)	ร้อยละ (100.0)
1. เพศ		
ชาย	66	37.3
หญิง	111	62.7
2. อายุ		
15-30 ปี	67	37.8
31-45 ปี	83	46.9
46-60 ปี	21	11.9
มากกว่า 60 ปี	6	3.4
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	15	8.5
ประถม	113	63.8
มัธยมต้น	24	13.6
มัธยมปลาย / ปวช.	14	7.9
ปวส. / อนุปริญญา	5	2.8
ปริญญาตรี	6	3.4

ที่มา : แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยอันเป็นลักษณะประชากรในเรื่องของเพศจะมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของผู้ค้าหีบแร่-แมงลอย ($\chi^2 = 6.79625$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดของความสัมพันธ์เท่ากับ 0.19229

เพื่อให้ตารางความสัมพันธ์มีความสมบูรณ์ จึงได้ทำการแบ่งช่วงของระดับการศึกษาขึ้นใหม่ โดยแบ่งเป็น ไม่ได้รับการศึกษา, ประถม และสูงกว่าระดับประถมขึ้นไป เนื่องจากผู้ค้าหีบแร่-แมงลอยที่มีระดับการศึกษามากกว่าระดับประถมขึ้นไปมีเป็นจำนวนไม่มากจึงนำมารวมกัน

จากการวิเคราะห์ตารางความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.2) พบว่าผู้ค้าหีบแร่-แมงลอยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถม (ร้อยละ 63.8) รองลงมาคือสูงกว่าระดับประถมขึ้นไป (ร้อยละ 27.7) และไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 8.5) โดยผู้ค้าหีบแร่-แมงลอยทั้งเพศชายและเพศหญิง จะมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 1.5 และ 12.6 ตามลำดับ) ระดับประถม (ร้อยละ 66.7 และ 62.2 ตามลำดับ) และสูงกว่าระดับประถม (ร้อยละ 31.8 และ 25.2 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.2 เปรียบเทียบระดับการศึกษาของผู้ค้าหีบแร่-แมงลอยแยกตามเพศ

เพศ (%Row)	ระดับการศึกษา			รวม [%Total]
	ไม่ได้รับการศึกษา	ประถม	สูงกว่าประถม	
ชาย	1 (1.5)	44 (66.7)	21 (31.8)	66 [37.3]
หญิง	14 (12.6)	69 (62.2)	28 (25.2)	111 [62.7]
รวม	15	113	49	177
[%Total]	[8.5]	[63.8]	[27.7]	[100.0]

$$\chi^2 = 6.79625$$

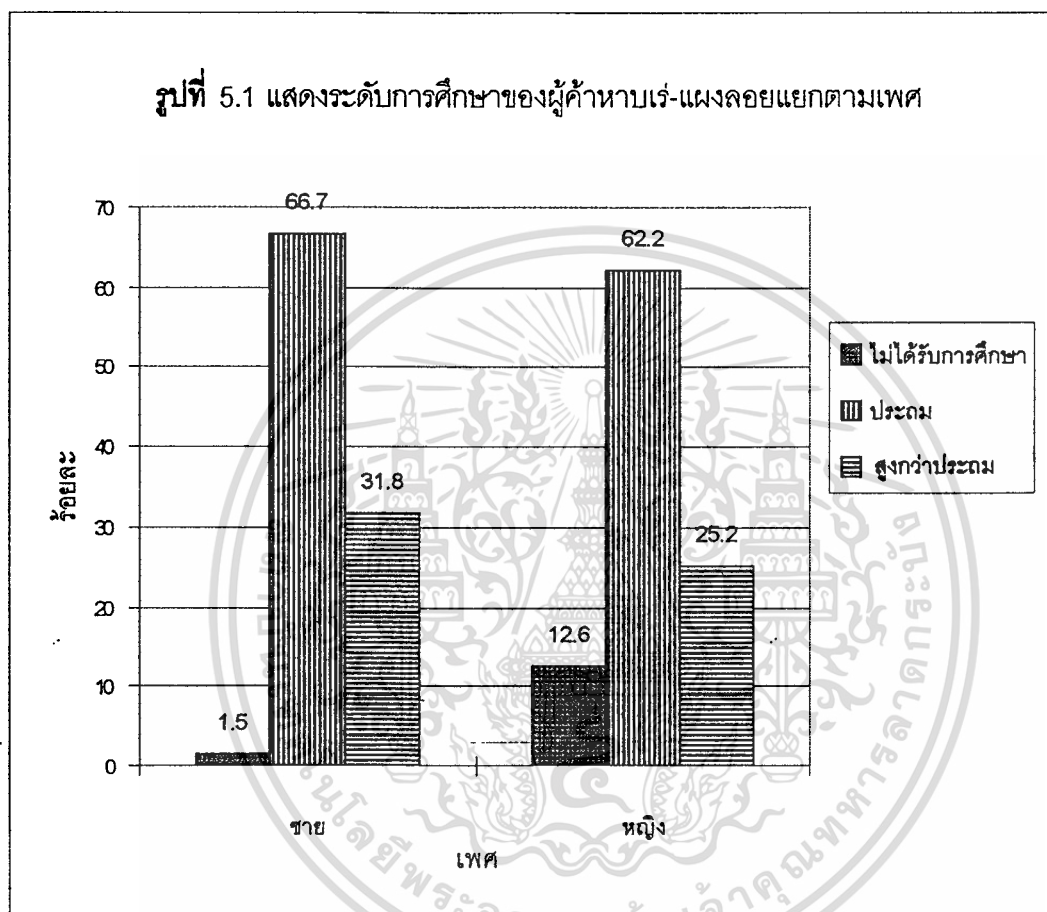
$$\text{Sig} = 0.03344$$

$$p < 0.05$$

$$C = 0.19229$$

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน คือ ผู้ค้าหีบแร่-แมงลอยทั้งเพศชายและเพศหญิง จะมีสัดส่วนของผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมมากที่สุด (ร้อยละ 66.7 และ 62.2) รองลงมาคือสูงกว่าระดับประถม (ร้อยละ 31.8 และ 25.5 ตามลำดับ) และไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 1.5 และ 12.6 ตามลำดับ) จะสังเกตได้ชัดว่า ในส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาจะมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัด (ร้อยละ 12.6 และ 1.5 ตามลำดับ) ในขณะที่การศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่ว่าจะกรณีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประถมและสูงกว่าระดับประถมจะมีสัดส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 66.7, 62.2 และ 31.8, 25.5 ตามลำดับ) ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในรูปที่ 5.1

จากความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับการศึกษา (ตารางที่ 5.2 และภาพที่ 5.1) อาจกล่าวได้ว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเพศชายส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nici Nelson's (1979) ที่กล่าวว่าเพศหญิงที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector ส่วนใหญ่จะมีความรู้ต่ำกว่าเพศชาย จึงทำให้มีทางเลือกในการทำงานน้อยกว่า จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อีกทั้งอาชีพหาบเร่-แผงลอยเป็นอาชีพอิสระ ไม่ต้องใช้แรงงานหนัก และสามารถทำรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวได้พอสมควร จึงเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับเพศหญิงมากกว่าอาชีพอื่นๆ ที่เป็นอาชีพนอกระบบ (Informal Sector) เหมือนกัน

จากการศึกษาในเรื่องของเพศ อายุและระดับการศึกษาของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย อาจกล่าวได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย โดยจะเริ่มเข้ามาประกอบอาชีพตั้งแต่อายุยังน้อย (น้อยกว่า 20 ปี) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) และ National Department of Statistics (DANE) (Monica และคณะ, 1989 : 100-103) ที่กล่าวไว้ว่าผู้ที่ทำงานนอกระบบ (Informal Sector) ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาเพียงแค่ระดับประถม และในแรงงานเด็ก (อายุน้อยกว่า 20 ปี) จะพบว่ามีจำนวนมากกว่างานในระบบ (Formal Sector)

สำหรับในเรื่องของขนาดครัวเรือน (ตารางที่ 5.3) พบว่าขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเท่ากับ 3.904 คน / ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 3-4 คน / ครัวเรือน (ร้อยละ 40.1) ซึ่งเมื่อเทียบกับขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของกรุงเทพมหานครที่มีขนาด 3.57 คน / ครัวเรือน (ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ.2537) จะเห็นได้ว่ามีขนาดใกล้เคียงกัน และเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ซึ่งเป็นลักษณะปกติที่พบในชุมชนเมืองในปัจจุบัน

ตารางที่ 5.3 ขนาดครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ขนาดครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-2 คน	45	25.4
3-4 คน	71	40.1
5-6 คน	45	25.4
มากกว่า 6 คน	16	9.1
รวม	177	100.0

ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.904 คน / ครัวเรือน

ที่มา : แบบสอบถาม

สำหรับลักษณะสมาชิกในครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จะพบว่ามี 2 ลักษณะ คือ สมาชิกที่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันเช่น สามี-ภรรยา, พ่อ-แม่-ลูก ฯลฯ และสมาชิกที่ไม่ได้เป็นเครือญาติกันแต่เป็นเพื่อนหรือคนรู้จัก ซึ่งจะเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพและมาเช่าบ้านอยู่รวมกันเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับในเรื่องของภูมิลำเนาเดิม (ตารางที่ 5.4) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด (ร้อยละ 67.8) ซึ่งมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ทำการศึกษาทั้งหมด สำหรับผู้ที่เป็นคนกรุงเทพฯ.แต่กำเนิดจะมีเพียงร้อยละ 32.2 เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rudiger (1992 : 50) ที่กล่าวไว้ว่า “หาบเร่-แผงลอยจะมีอัตราการอพยพสูงที่สุดใน Informal Sector” และเมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาที่อพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ. (ตารางที่ 5.5) พบว่า ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานครจะน้อยกว่า 5 ปี (ร้อยละ 49.2) รองลงมาคือ 5-10 ปี (ร้อยละ 16.7)

ตารางที่ 5.4 ภูมิลำเนาเดิมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	57	32.2
ต่างจังหวัด	120	67.8
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

ตารางที่ 5.5 ระยะเวลาในการอพยพของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ระยะเวลา (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า5ปี	59	49.2
5-10ปี	20	16.7
10-15ปี	13	10.8
15-20ปี	10	8.3
มากกว่า20ปี	18	15.0
รวม	120	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 5.5 อาจกล่าวได้ว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่อพยพมาจากต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จะอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ. ในระยะเวลาที่ไม่นาน และไม่คิดที่จะทำอาชีพหาบเร่-แผงลอยเป็นการถาวร แต่จะเป็นการทำเพื่อรอโอกาสในการหางานอื่นที่เหมาะสมกว่า หรือเพื่อเป็นอาชีพเสริมเมื่อว่างเว้นจากฤดูเพาะปลูก แสดงให้เห็นว่าอาชีพหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยรองรับแรงงานส่วนเกินจากชนบท และเป็นอาชีพที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถทำงานในอาชีพอื่นๆ ได้ เนื่องจากขาดความรู้และเงินทุน ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาการว่างงานลดน้อยลงได้

1.2 ลักษณะเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

เมื่อพิจารณาปัจจัยซึ่งเป็นลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยอันได้แก่ อาชีพเสริม, จำนวนผู้ที่มีรายได้ในครัวเรือน, รายได้ของครัวเรือน, รายได้ต่อวันและรายจ่ายต่อวัน จากการศึกษา พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ หาบเร่-แผงลอยเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีอาชีพอื่นเสริม (ร้อยละ 92.1) เป็นผู้ที่กำลังศึกษาร้อยละ 2.3 อาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 2.8 และเป็นเกษตรกรร้อยละ 2.8 (ตารางที่ 5.6) โดยผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ตอบว่ามีอาชีพเสริมเป็นเกษตรกรจะเป็นในรูปของการเข้ามาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น (ดังที่เคยแสดงในตารางที่ 5.5) เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกก็จะกลับภูมิลำเนาเดิมเพื่อไปเป็นแรงงานของครอบครัวในการทำการเกษตร เมื่อหมดเพาะปลูกแล้วก็จะว่างงาน จึงอพยพเข้ามาในกรุงเทพฯ. เพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Lewis (1954) ที่กล่าวไว้ในเรื่องของการโยกย้ายแรงงานส่วนเกินจากชนบท โดยเฉพาะจากภาคเกษตรกรรมเพื่อเข้ามาหางานทำในเมือง (Lewis, 1954 อ้างใน Amin, 1989 : 2)

จากการที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีอาชีพอื่นเสริม ดังนั้นถ้าห้ามไม่ให้มีอาชีพหาบเร่-แผงลอยแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานขึ้นได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญทางสังคม-เศรษฐกิจปัญหาหนึ่งของชุมชนเมือง

ตารางที่ 5.6 อาชีพเสริมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

อาชีพเสริม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เรียนหนังสือ	4	2.3
รับจ้าง	5	2.8
เกษตรกร	5	2.8
ไม่มี	163	92.1
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

สำหรับในเรื่องของรายได้เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้ที่มีรายได้ในครอบครัว (ตารางที่ 5.7) พบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2 คน (ร้อยละ 46.9) รองลงมาคือ 1 คน (ร้อยละ 26.0) แต่เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ที่มีรายได้ในครอบครัวตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปพบว่ามีเป็นจำนวนถึงร้อยละ 74.1 ของทั้งหมด เมื่อคิดจำนวนสมาชิกที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจะได้ 2.3 คน / ครัวเรือน ซึ่งผลการศึกษาคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ National Department of Statistic (DANE) ที่แสดงให้เห็นว่า เพราะเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถที่จะให้หัวหน้าครอบครัวทำงานได้แต่เพียงผู้เดียว จำเป็นที่จะต้องให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันทำงาน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว (Monica, 1989 : 100-102)

สำหรับลักษณะของผู้ที่มีรายได้ในครอบครัวจะมีทั้งผู้ที่ทำการค้าหาบเร่-แผงลอยเหมือนกันโดยช่วยกันขาย หรือแยกขายกันคนละแผง หรือเป็นคนละอาชีพกัน

ตารางที่ 5.7 จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 คน	46	26.0
2 คน	83	46.9
3 คน	16	9.0
4 คน	15	8.5
5 คน	9	5.1
มากกว่า 5 คน	8	4.6
รวม	177	100.0

จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 2.3 คน / ครัวเรือน

ที่มา : แบบสอบถาม

เมื่อพิจารณาถึงรายได้ของครอบครัวต่อเดือน (ตารางที่ 5.8) พบว่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,000-20,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 40.7) รองลงมาคือน้อยกว่า 10,000 บาท / เดือน และ 20,000-30,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 35.0 และ 15.3 ตามลำดับ) เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ย จะได้รายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 15,339.31 บาท / เดือน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 2.3 คน / ครัวเรือน จะพบว่า ผู้ที่มีรายได้ในครัวเรือนแต่ละคน จะมีรายได้ประมาณ 6,669.26 บาท / คน หรือเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3.904 คน (จากตารางที่ 5.3) พบว่าแต่ละคนในครัวเรือนจะมีรายได้ประมาณ 3,933.16 บาท / เดือน / คน จะเห็นได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีระดับรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

ตารางที่ 5.8 รายได้ของครอบครัว (บาท / เดือน) ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

รายได้ครอบครัว (บาท / เดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท / เดือน	62	35.0
10,000-20,000 บาท / เดือน	72	40.7
20,001-30,000 บาท / เดือน	27	15.3
มากกว่า 30,000 บาท	16	9.0
รวม	177	100.0

รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 15,339.31 บาท / เดือน

ที่มา : แบบสอบถาม

สำหรับรายได้ต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย (ตารางที่ 5.9) จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะมีรายได้ต่อวันอยู่ในช่วง 200-400 บาท / วัน (ร้อยละ 53.7) รองลงมาคือน้อยกว่า 200 บาท / วัน (ร้อยละ 20.9) และ 401-600 บาท / วัน (ร้อยละ 18.1) เมื่อคิดรายได้เฉลี่ยต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะได้ 336.84 บาท / วัน

ตารางที่ 5.9 รายได้ต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

รายได้ (บาท / วัน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 200 บาท	37	20.9
200-400 บาท	95	53.7
401-600 บาท	32	18.1
มากกว่า 600 บาท	13	7.4
รวม	177	100.0

รายได้เฉลี่ย 336.84 บาท / วัน

ที่มา : แบบสอบถาม

เมื่อพิจารณาในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย โดยจะคิดเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในแต่ละวัน (ค่าเดินทาง, ค่าเช่าที่, ค่าอาหาร ฯลฯ) แต่ไม่ได้รวมถึงต้นทุนที่ใช้ในการซื้อสินค้า จากการศึกษา (ตารางที่ 5.10) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่อวันอยู่ที่ 100-200 บาท / วัน (ร้อยละ 43.5) รองลงมาคือ น้อยกว่า 100 บาท / วัน (ร้อยละ 34.5) และ 201-300 บาท / วัน (ร้อยละ 15.8) เมื่อคิดค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะได้ 145.24 บาท / วัน เมื่อนำค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันมาคิดเป็นค่าใช้จ่ายต่อเดือนจะได้ 4,357.20 บาท / เดือน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มากกว่ารายได้ครัวเรือนเฉลี่ย / คน / เดือน (3,933.16 บาท / คน / เดือน)

ตารางที่ 5.10 ค่าใช้จ่ายต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ค่าใช้จ่าย (บาท / วัน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100 บาท	61	34.5
100-200 บาท	77	43.5
201-300 บาท	28	15.8
มากกว่า 300 บาท	11	6.2
รวม	177	100.0

ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 145.24 บาท / วัน

ที่มา : แบบสอบถาม

จากเรื่องลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยอาจกล่าวได้ว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีรายได้ค่อนข้างต่ำ โดยสมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยเพียง 3,933.16 บาท / คน / เดือน เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับรายได้จะเห็นได้ว่าค่อนข้างใกล้เคียงกัน ทำให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่มีเงินออมน้อย จึงไม่สามารถปรับเปลี่ยนและขยายกิจการเพื่อให้เป็นร้านค้าที่มั่นคงได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ

2. ลักษณะพฤติกรรมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

2.1 พื้นที่พักอาศัย

สำหรับในเรื่องของที่พักอาศัยจะแบ่งเป็น ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษา และผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะรวมถึงผู้ที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ. และผู้ที่พักอาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ. จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนของผู้ค้าที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาและผู้ค้าที่พักอาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 50.8 และ 49.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 ขอบเขตที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ที่พักอาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ในเขตพื้นที่ศึกษา	90	50.8
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	87	49.2
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

และเมื่อนำปัจจัยอันเป็นลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมาวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าภูมิฐานะเดิมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีความสัมพันธ์กับพื้นที่พักอาศัยในปัจจุบันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ($\chi^2 = 5.09799$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.16732

ผลการวิเคราะห์ตารางความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.12) พบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่มีภูมิฐานะเดิมเป็นคนกรุงเทพมหานครและที่อพยพมาจากต่างจังหวัด จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีพื้นที่พักอาศัยภายในพื้นที่ศึกษา (ร้อยละ 63.2 และ 45.0 ตามลำดับ) และมีสัดส่วนของผู้ที่มีพื้นที่พักอาศัยนอกพื้นที่ศึกษา (ร้อยละ 36.8 และ 55.0 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.12 ขอบเขตที่พักอาศัยแยกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม (%Row)	พื้นที่พักอาศัย		รวม [%Total]
	ภายในพื้นที่ศึกษา	นอกพื้นที่ศึกษา	
กรุงเทพมหานคร	36 (63.2)	21 (36.8)	57 [32.2]
ต่างจังหวัด	54 (45.0)	66 (55.0)	120 [67.8]
รวม [%Total]	90 [50.8]	87 [49.2]	177 [100.0]

 $\chi^2 = 5.09799$

Sig = 0.02395

p < 0.05

C = 0.16732

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกัน คือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนกรุงเทพมหานครจะมีสัดส่วนของผู้ที่พักอาศัยภายในพื้นที่ศึกษา และนอกพื้นที่ศึกษา (ร้อยละ 63.2 และ 36.8 ตามลำดับ) ในขณะที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่อพยพมาจากต่างจังหวัดจะมีสัดส่วน (ร้อยละ 45.0 และ 55.0 ตามลำดับ)

กล่าวคือผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นคนกรุงเทพมหานครจะพักอาศัยภายในพื้นที่ศึกษามากกว่าผู้ค้าที่อพยพมาจากต่างจังหวัด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว เมื่อพื้นที่ศึกษามีการพัฒนาและกลายเป็นย่านธุรกิจการค้าในเวลาต่อมา ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านี้ก็จะเข้ามาทำการค้า เนื่องจากเป็นย่านธุรกิจและใกล้กับที่พักอาศัยของตนเอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่อพยพมาจากต่างจังหวัดและพักอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ศึกษาก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 45.0) โดยผู้ค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเลือกพักอยู่ใกล้กับบริเวณที่ทำการค้าเพื่อสะดวกในการเดินทางและเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้งพื้นที่ที่ทำการศึกษายังเป็นย่านธุรกิจทำให้สามารถขายสินค้าได้ง่ายขึ้น โดยจะพักอาศัยบริเวณชุมชนแออัดที่อยู่ใกล้กับบริเวณที่ทำการค้า เนื่องจากมีค่าเช่าที่ถูกลงเหมาะกับผู้มีรายได้น้อย ดังจะเห็นได้จากภาพที่ 4.3-4.6 ในบทที่ 4 ที่แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา จะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขตจะมีชุมชนแออัดค่อนข้างมากและกระจายอยู่ใกล้กับบริเวณที่เป็นย่านธุรกิจการค้า ซึ่งถ้าไม่มีการควบคุมในเรื่องของการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อพยพจากชนบทแล้วอาจทำให้เกิดชุมชนแออัดเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาอีกมาก

สำหรับที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่อยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษา พบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ไกลจากพื้นที่ทำการค้า โดยจะกระจายตัวอยู่รอบๆ และสามารถเดินทางเข้ามายังบริเวณที่ทำการค้าได้สะดวก โดยจะมีผลต่อรูปแบบการเดินทาง สำหรับผู้ค้าที่พักอาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ. แต่อยู่ภายในบริเวณปริมณฑล (ตารางที่ 5.13) จากการศึกษาพบว่าจะมีการกระจายตัวของที่พักอาศัยอยู่ใน 3 จังหวัด คือ นนทบุรี (ร้อยละ 2.4), ปทุมธานี (ร้อยละ 2.4), สมุทรปราการ (ร้อยละ 0.6) ทั้งนี้เป็นเพราะ 3 จังหวัดดังกล่าวมีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมถึงกันทำให้การเดินทางเข้ามายังพื้นที่ทำการค้ามีความสะดวก สำหรับผู้ค้าที่พักอาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ. และไม่ใช่บริเวณปริมณฑล จากการศึกษาพบว่ามีผู้ค้าที่มาจากจังหวัดราชบุรีและอยุธยา (ร้อยละ 0.6) เท่ากัน โดยผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเหล่านี้จะเดินทางโดยรถไฟหรือรถประจำทาง (บ.ข.ส.) เพื่อเข้ามายังบริเวณที่ทำการค้าโดยจะเป็นในลักษณะของการไปเช้า-เย็นกลับ

ตารางที่ 5.13 พื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยแยกตามจังหวัด

จังหวัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	166	93.4
ปริมณฑล		
นนทบุรี	4	2.4
ปทุมธานี	4	2.4
สมุทรปราการ	1	0.6
ต่างจังหวัด		
ราชบุรี	1	0.6
อยุธยา	1	0.6
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 5.2 แสดงสัดส่วนพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

2.2 รูปแบบการเดินทาง

สำหรับปัจจัยของรูปแบบการเดินทางในการศึกษาค้างนี้ คือ วิธีการเดินทาง, ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทาง จากการวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเดินทางทั้ง 3 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

2.2.1 วิธีการเดินทาง จากการศึกษา (ตารางที่ 5.14) พบว่าวิธีการเดินทางของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเพื่อมายังบริเวณที่ทำการค้าส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเดินเท้า (ร้อยละ 55.4) รองลงมาคือใช้รถประจำทางและรถรับจ้าง (มอเตอร์ไซด์รับจ้าง, รถสามล้อ ฯลฯ) ซึ่งมีสัดส่วนของผู้ใช้เท่ากัน (ร้อยละ 19.2) สำหรับผู้ค้าที่เดินทางด้วยพาหนะส่วนตัวพบว่ามีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 10.7) โดยส่วนใหญ่จะใช้รถมอเตอร์ไซด์และรถบรรทุก 4 ล้อ สำหรับการเดินทางด้วยวิธีอื่นๆในที่นี้คือ เดินทางโดยทางเรือและรถไฟ พบว่าเป็นวิธีที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเลือกใช้น้อยมาก (ร้อยละ 1.1) และเป็นวิธีการเดินทางที่ใช้ร่วมกับวิธีการเดินทางแบบอื่นๆ

ตารางที่ 5.14 วิธีการเดินทางของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

วิธีการเดินทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เดินเท้า	98	55.4
รถประจำทาง	34	19.2
รถรับจ้าง(มอเตอร์ไซด์รับจ้าง, สามล้อฯ)	34	19.2
พาหนะส่วนตัว	19	10.7
อื่นๆ (เรือ, รถไฟ)	2	1.1

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 177 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีความสัมพันธ์กับวิธีการเดินทาง ($\chi^2 = 67.52996$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.52551

เพื่อความสะดวกในการทำตารางวิเคราะห์จึงได้จัดวิธีการเดินทางขึ้นใหม่ โดยแบ่งเป็นวิธีการเดินทางด้วยเท้า, รถประจำทาง / รถรับจ้าง (เนื่องจากวิธีการเดินทางทั้ง 2 วิธีมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน), พาหนะส่วนตัว

ผลการวิเคราะห์ตารางความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.15) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกใช้วิธีการเดินเท้า (ร้อยละ 85.6 และ 24.1 ตามลำดับ) รถประจำทาง/รถรับจ้าง (ร้อยละ 11.1 และ 57.5 ตามลำดับ) และใช้พาหนะส่วนตัว (ร้อยละ 3.3 และ 18.4 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการเดินทางกับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

พื้นที่พักอาศัย (% Row)	วิธีการเดินทาง			รวม [%Total]
	เดินเท้า	รถประจำทาง / รถรับจ้าง	พาหนะส่วนตัว	
ในเขตพื้นที่ศึกษา	77 (85.6)	10 (11.1)	3 (3.3)	90 [50.8]
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	21 (24.1)	50 (57.5)	16 (18.4)	87 [49.2]
รวม [%Total]	98 [55.4]	60 [33.9]	19 [10.7]	177 (100.0)

$\chi^2 = 67.52996$

Sig. = 0.00000

$p < 0.05$

C = 0.52551

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกัน คือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกวิธีการเดินเท้ามากที่สุด (ร้อยละ 85.6) รองลงมาคือ ใช้รถประจำทาง / รถรับจ้าง (ร้อยละ 11.1) และใช้พาหนะส่วนตัว (ร้อยละ 3.3) ในขณะที่ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกใช้วิธีเดินทางด้วยรถประจำทาง/รถรับจ้าง มากที่สุด (ร้อยละ 57.5) รองลงมาคือการเดินเท้า (ร้อยละ 24.1) และใช้พาหนะส่วนตัว (ร้อยละ 18.4) (ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในรูปที่ 5.3)

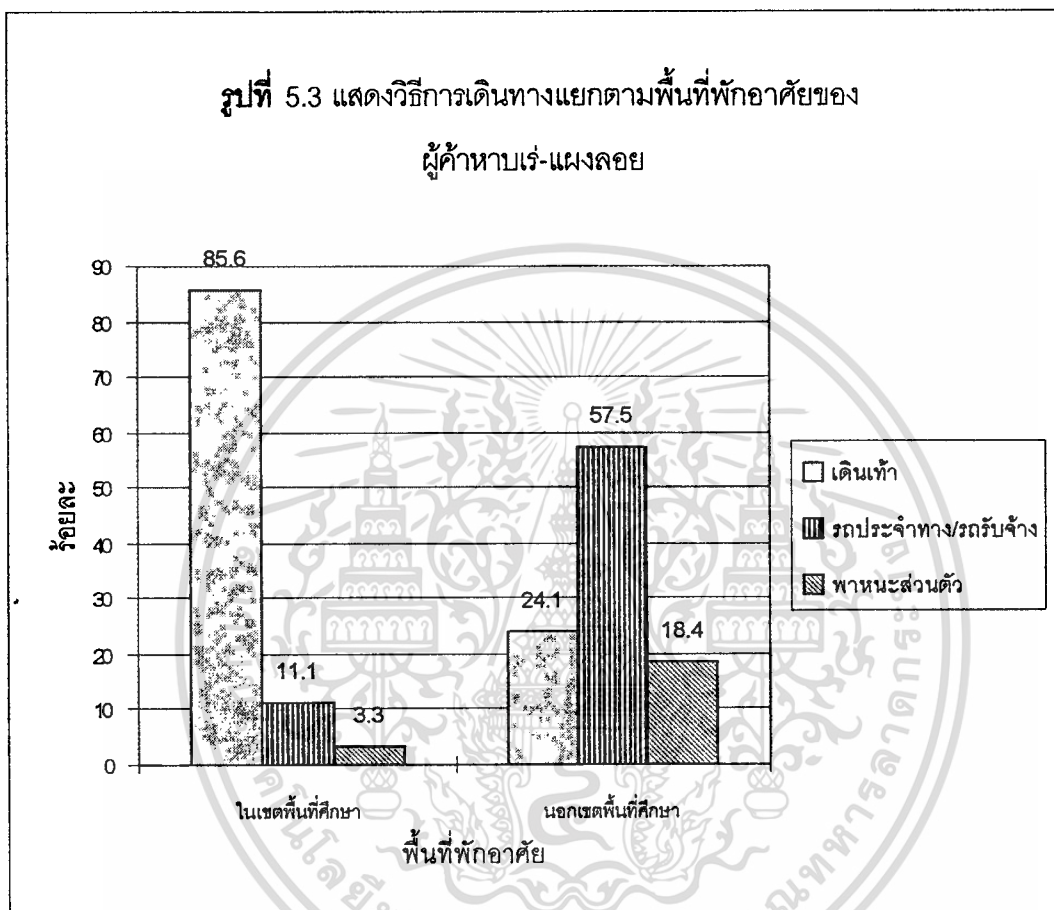
ทั้งนี้เนื่องจากผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษา จะมีระยะทางจากที่พักมายังพื้นที่ทำการค้าค่อนข้างไกลกว่าผู้ค้าที่พักอยู่ในพื้นที่ศึกษา ดังนั้นเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว จึงเลือกใช้วิธีการเดินทางที่ให้ความรวดเร็วและสะดวกได้มากกว่าการเดินเท้า ซึ่งก็คือการใช้รถประจำทางรถรับจ้างและพาหนะส่วนตัวนั่นเอง แต่จากตารางที่ 5.14 จะเห็นได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ใช้วิธีการเดินเท้าจากที่พักอาศัยมายังพื้นที่ทำการค้า แสดงให้เห็นว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะมีที่พักอยู่ไม่ไกลจากบริเวณที่ทำการค้า และพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเป็นจำนวนน้อยที่ใช้พาหนะส่วนตัวในการเดินทาง โดยส่วนใหญ่จะเป็นรถจักรยานยนต์ซึ่งจะไปแอบจอดบริเวณตามตรอกซอย หรือใช้รถบรรทุก 4 ล้อ ซึ่งจะเป็นในลักษณะของการมาส่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้ค้าในตอนเช้าและรับกลับตอนเย็น หรือเร่ขายไปยังตรอกซอยต่างๆ ดังนั้นผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จึงไม่พบปัญหาในเรื่องของที่จอดรถ ซึ่งค่อนข้างหาได้ยากในชุมชนเมืองชั้นใน

รูปที่ 5.3 แสดงวิธีการเดินทางแยกตามพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

2.2.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง จากการศึกษาพบว่า พื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางไปและกลับต่อวัน ($\chi^2 = 53.94498$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.50214 (ตารางที่ 5.17)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเดินทางไป-กลับต่อวัน กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

พื้นที่พักอาศัย (%Row)	เวลาที่ใช้ในการเดินทาง (ไป-กลับ)				รวม [%Total]
	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	1-2 ชั่วโมง	มากกว่า 2 ชั่วโมง	ไม่แน่นอน	
ในเขตพื้นที่ศึกษา	79 (87.8)	3 (3.3)	-	8 (8.9)	90 [50.8]
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	34 (39.1)	30 (34.5)	14 (16.1)	9 (10.3)	87 [49.2]
รวม [%Total]	113 [63.8]	33 [18.6]	14 [7.9]	17 [9.6]	177 [100.0]

$$\chi^2 = 54.03476$$

$$\text{Sig.} = 0.00000$$

$$p < 0.05$$

$$C = 0.48361$$

จากตารางที่ 5.16 จะเห็นได้ว่ามีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนหนึ่งที่ไม่ทราบเวลาที่แน่นอนในการเดินทางไป-กลับต่อวัน ดังนั้นจึงไม่นำมาพิจารณาในตารางความสัมพันธ์ ซึ่งได้นำเสนอใหม่ในตารางที่ 5.17

ผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.17) พบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษา จะใช้เวลาในการเดินทางไป-กลับต่อวันน้อยกว่า 1 ชั่วโมง (ร้อยละ 87.8 และ 39.1 ตามลำดับ) 1-2 ชั่วโมง (ร้อยละ 3.3 และ 34.5 ตามลำดับ) และมากกว่า 2 ชั่วโมง (ร้อยละ 0 และ 17.9 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเดินทางไป-กลับต่อวัน กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

พื้นที่พักอาศัย (%Row)	เวลาที่ใช้ในการเดินทาง(ไป-กลับ)			รวม [%Total]
	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	1-2 ชั่วโมง	มากกว่า 2 ชั่วโมง	
ในเขตพื้นที่ศึกษา	79 (96.3)	3 (3.7)	-	82 [51.3]
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	34 (43.6)	30 (38.5)	14 (17.9)	78 [48.8]
รวม [%Total]	113 [70.6]	33 [20.6]	14 [8.8]	160 [100.0]

$$\chi^2 = 53.94498$$

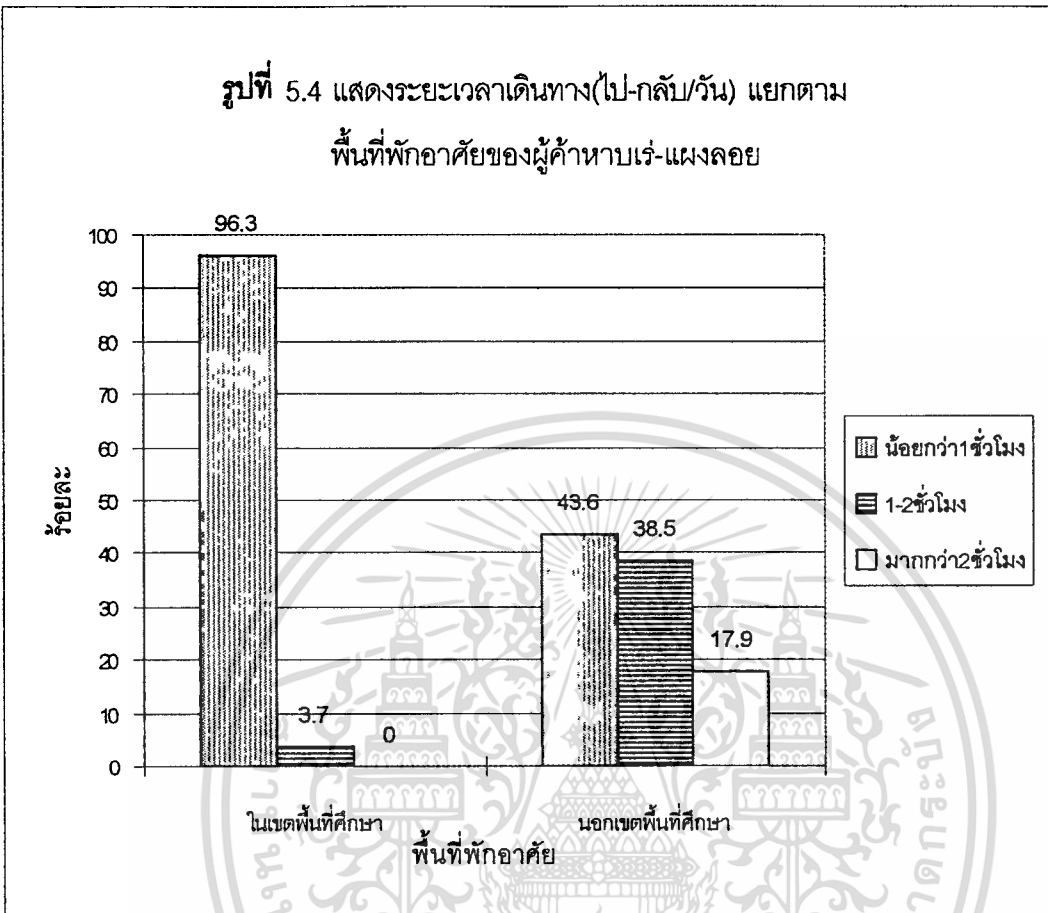
$$\text{Sig.} = 0.00000$$

$$p < 0.05$$

$$C = 0.50214$$

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน คือผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะมีสัดส่วนในการใช้เวลาเดินทางไป-กลับต่อวัน น้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด (ร้อยละ 96.3 และ 43.6 ตามลำดับ) รองลงมาคือ 1-2 ชั่วโมง (ร้อยละ 3.7 และ 38.5) และ มากกว่า 2 ชั่วโมง (ร้อยละ 0 และ 17.9 ตามลำดับ) จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะใช้เวลาในการเดินทางไป-กลับต่อวันมากกว่าผู้ค้าที่พักอาศัยภายในพื้นที่ศึกษา (รูปที่ 5.4)

รูปที่ 5.4 แสดงระยะเวลาเดินทาง(ไป-กลับ/วัน) แยกตามพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จากตารางที่ 5.15 และตารางที่ 5.17 จะมีผลการวิเคราะห์ที่สนับสนุนกัน กล่าวคือผู้ค้าที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะใช้วิธีเดินเท้ามายังบริเวณที่ทำการค้าและใช้เวลาเดินทางทั้งไป-กลับน้อยกว่า 1 ชั่วโมงเป็นส่วนใหญ่ สำหรับผู้ค้าที่พักอาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะใช้วิธีการเดินทางด้วยรถประจำทางและรถรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือใช้วิธีเดิน แต่ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการเดินทางทั้งไปและกลับน้อยกว่า 1 ชั่วโมง เหมือนกับผู้ค้าที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษา แสดงว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จะมีที่พักอาศัยอยู่ใกล้กับบริเวณที่ทำการค้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทำให้สะดวกในการเดินทางมาค้าขาย อีกทั้งยังเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

2.2.3 ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางไป-กลับต่อวัน จากตารางที่ 5.18 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางทั้งไปและกลับต่อวันกับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย พบว่าทั้ง 2 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กัน ($\chi^2 = 35.43926$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.40844

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.18) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป-กลับต่อวัน 0-20 บาท (ร้อยละ 91.1 และ 50.6 ตามลำดับ) และ มากกว่า 20 บาท (ร้อยละ 8.9 และ 49.4 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป-กลับ / วัน กับที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

พื้นที่พักอาศัย (%Row)	ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (ไป-กลับ / วัน)		รวม [%Total]
	0-20 บาท	มากกว่า 20 บาท	
ในเขตพื้นที่ศึกษา	82 (91.1)	8 (8.9)	90 [50.8]
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	44 (50.6)	43 (49.4)	87 [49.2]
รวม [%Total]	126 [71.2]	51 [28.8]	177 (100.0)

$\chi^2 = 35.43926$

Sig. = 0.00000

$p < 0.05$

C = 0.40844

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกัน คือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยในเขตพื้นที่ศึกษา จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป-กลับต่อวัน 0-20 บาท และมากกว่า 20 บาท (ร้อยละ 91.1 และ 8.9 ตามลำดับ) ในขณะที่ผู้ค้าที่พักอาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะมีสัดส่วน (ร้อยละ 50.6 และ 49.4 ตามลำดับ)

กล่าวคือผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะใช้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากกว่าผู้ค้าที่พักในเขตพื้นที่ศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ค้าที่พักอาศัยนอกพื้นที่ศึกษาบางส่วนพักอาศัยอยู่ไกลจากบริเวณที่ทำการค้า ดังนั้นการเดินทางเพื่อเข้ามายังบริเวณที่ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำการค้าอาจจะต้องใช้หลายวิธี เช่น มาทางรถไฟและมาต่อรถรับจ้าง หรือการใช้พาหนะส่วนตัวทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงกว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยใกล้กับพื้นที่ทำการค้า

2.3 รูปแบบการค้า

สำหรับปัจจัยของรูปแบบการค้าในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ลักษณะการดำเนินกิจการ, ประเภทสินค้าที่ขาย, ระยะเวลาที่ทำการค้าต่อวัน, จำนวนวันที่ทำการค้าต่อสัปดาห์และลักษณะการเสียค่าที่ตั้งแผง

2.3.1 ลักษณะการดำเนินกิจการ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าลักษณะการขายและรายได้ต่อวันมีความสัมพันธ์กับ ลักษณะการดำเนินกิจการของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ดังต่อไปนี้คือ

สำหรับลักษณะการดำเนินกิจการจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของและดำเนินการค้าด้วยตัวเอง และผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่รับจ้างขาย โดยจากการศึกษา พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกิจการและเป็นผู้ดำเนินการค้าด้วยตัวเอง (ร้อยละ 92.1) สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่รับจ้างขายหรือเป็นลูกจ้าง พบว่ามีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 7.9) (จากตารางที่ 5.19) ทั้งนี้ผู้ที่รับจ้างขายจะเป็นลักษณะของการที่ไปรับสินค้าจากผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งมีสินค้าที่จะขายพร้อมอุปกรณ์ในการขายเช่นรถเข็นเตรียมพร้อมไว้ให้แล้ว สำหรับค่าจ้างในการขายจะเป็นในรูปของการจ่ายเป็นรายวัน หรือคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาสินค้าที่ขายได้ทั้งหมดต่อวัน

ตารางที่ 5.19 ลักษณะการดำเนินกิจการของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการดำเนินกิจการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นเจ้าของเอง	163	92.1
รับจ้างขาย	14	7.9
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่าลักษณะการดำเนินกิจการ มีความสัมพันธ์กับลักษณะการขายของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ($\chi^2 = 19.90440$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.31794

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.20) ระหว่างลักษณะการดำเนินกิจการกับลักษณะการขาย พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการเองและรับจ้างขาย จะมีสัดส่วนของการมีที่ตั้งประจำ (ร้อยละ 84.7 และ 35.7 ตามลำดับ) และสัดส่วนของการเร่ขายไปเรื่อยๆ (ร้อยละ 15.3 และ 64.3 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการดำเนินกิจการกับลักษณะการขายของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการดำเนินกิจการ (%Row)	ที่ตั้ง		รวม [%Total]
	มีที่ประจำ	เร่ขายไปเรื่อยๆ	
เป็นเจ้าของ	138 (84.7)	25 (15.3)	163 [92.1]
รับจ้างขาย	5 (35.7)	9 (64.3)	14 [7.9]
รวม [%Total]	143 [80.3]	34 [19.2]	177 [100.0]

$\chi^2 = 19.90440$

Sig. = 0.00001

p < 0.05

C = 0.31794

ผลของความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกัน คือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการเองจะมีสัดส่วนของผู้ที่มีที่ตั้งประจำมากกว่าการเร่ขาย (ร้อยละ 84.7 และ 15.3 ตามลำดับ) ในขณะที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่รับจ้างขายจะมีสัดส่วนของการเร่ขายมากกว่ามีที่ตั้งประจำ (ร้อยละ 64.3 และ 35.7 ตามลำดับ)

กล่าวคือผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการและดำเนินการค้าด้วยตัวเองส่วนใหญ่จะมีที่ตั้งประจำที่แน่นอน ในขณะที่ผู้รับจ้างขายจะมีสัดส่วนของการเร่ขายไปเรื่อยๆ มากกว่าอยู่กับที่ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้รับจ้างขายจะต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับเจ้าของกิจการ ดังนั้นเพื่อให้สามารถหารายได้ได้อย่างเพียงพอจึงต้องเร่ขายนั้น เพราะสามารถเข้าถึงลูกค้าทำให้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถขายของได้ง่าย ดังจะเห็นได้ว่ารายได้ต่อวันมีความสัมพันธ์กับลักษณะการดำเนินกิจการ

($\chi^2 = 18.46520$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.30736

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างรายได้กับลักษณะการดำเนินกิจการ (ตารางที่ 5.21) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการเองและรับจ้างขายจะมีสัดส่วนของรายได้ต่อวัน น้อยกว่า 200 บาท (ร้อยละ 17.2 และ 64.3 ตามลำดับ) 200-400 บาท (ร้อยละ 55.2 และ 35.7 ตามลำดับ) และ มากกว่า 400 บาท (ร้อยละ 27.6 และ 0 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินกิจการกับรายได้ต่อวันของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการดำเนินกิจการ (%Row)	รายได้ต่อวัน (บาท / วัน)			รวม [%Total]
	น้อยกว่า 200 บาท	200-400 บาท	มากกว่า 400 บาท	
เป็นเจ้าของ	28 (17.2)	90 (55.2)	45 (27.6)	163 [92.1]
ถูกจ้าง	9 (64.3)	5 (35.7)	-	14 [7.9]
รวม [%Total]	37 [20.9]	95 [53.7]	45 [25.4]	177 [100.0]

$\chi^2 = 18.46520$

Sig = 0.00010

p < 0.05

C = 0.30736

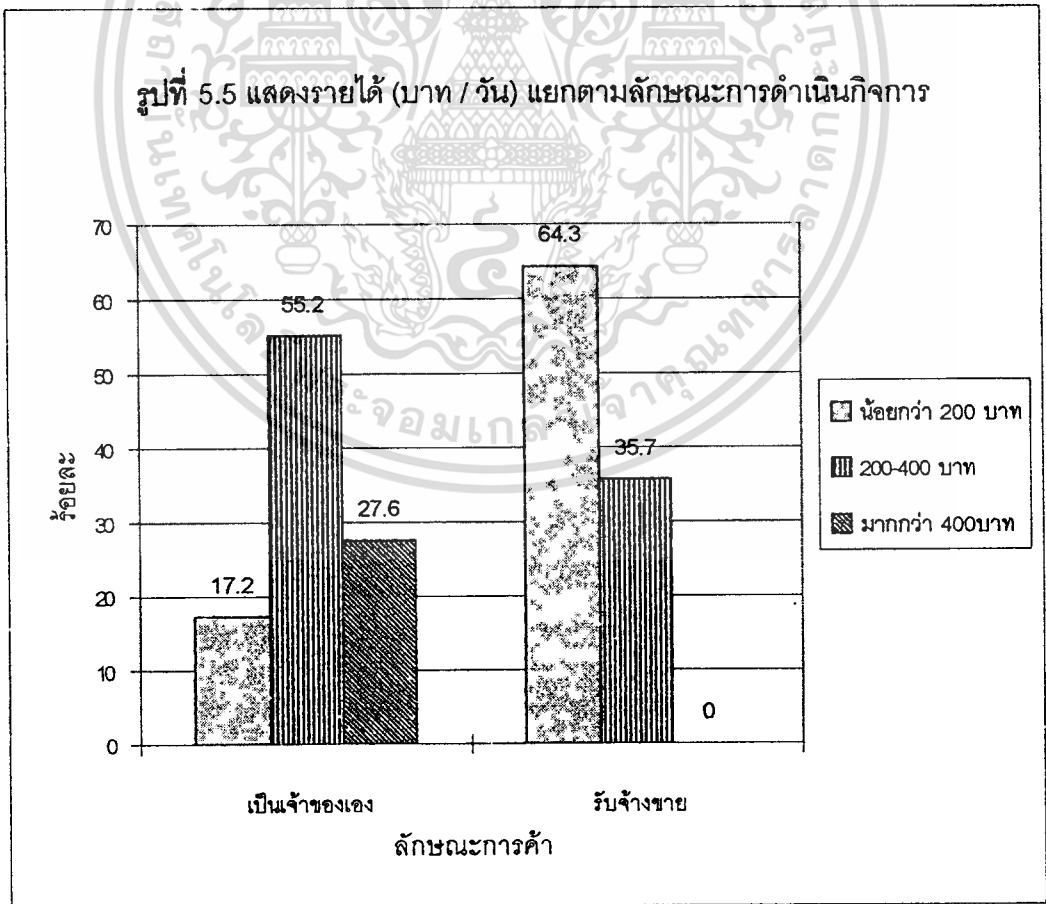
ผลของความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกัน คือ ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการเองจะมีสัดส่วนของรายได้ 200-400 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 55.2) รองลงมาคือ มากกว่า 400 บาท (ร้อยละ 27.6) และ น้อยกว่า 200 บาท (ร้อยละ 17.2) ในขณะที่ผู้ค้าที่รับจ้างขายจะมีสัดส่วนของรายได้ น้อยกว่า 200 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 64.3) รองลงมาคือ 200-400 บาท (ร้อยละ 35.7) โดยไม่พบว่ามีการได้มากกว่า 400 บาทขึ้นไป (ภาพที่ 5.5)

กล่าวได้ว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกิจการและดำเนินการค้าด้วยตนเอง จะมีรายได้มากกว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่รับจ้างขาย ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่รับจ้างขายจะต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับเจ้าของกิจการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงทำให้ผู้ที่รับจ้างขายมีรายได้สุทธิค่อนข้างน้อยกว่าผู้ค้าหามเร่-แผงลอยที่เป็นเจ้าของกิจการเอง (รูปที่ 5.5)

แสดงให้เห็นว่าในผู้ที่มีอาชีพหามเร่-แผงลอยด้วยกันแล้วยังสามารถแบ่งได้เป็นผู้ค้าที่มีรายได้สูง, ปานกลางและผู้ค้าที่มีรายได้ต่ำ โดยผู้ค้าที่มีลักษณะเป็นลูกจ้างจะมีรายได้ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ค้าที่เป็นลูกจ้างจะเป็นผู้ที่ยากจนทำให้ไม่มีทุนในการซื้อสินค้า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรับจ้างขายไปก่อน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งประเภทของแรงงานใน Informal Sector โดยผู้ที่ลงทุนให้ขายจะเป็นประเภทผู้ลงทุนรายย่อย และผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการเองจะถือว่าเป็นผู้ที่ทำงานอิสระ (Independent Workers) ผู้ที่เป็นลูกจ้างจะเป็นประเภทคนงานชั่วคราว (Casual Workers) ซึ่งจะเป็นผู้ที่เสียเปรียบที่สุด และได้ค่าจ้างค่อนข้างต่ำกว่าแรงงานประเภทอื่นๆ ใน Informal sector ด้วยกัน (Amin, 1989 : 45-49)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.2 ประเภทสินค้าที่ขาย สำหรับประเภทสินค้าที่ขาย ในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1. สินค้าประเภทอาหาร หมายถึงสินค้าที่รับประทานได้ ทั้งของสด ของแห้งและผลไม้ รวมทั้งเครื่องดื่ม
2. สินค้าประเภทของใช้และเบ็ดเตล็ด หมายถึงสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ไม่สามารถรับประทานได้ เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย, สลากกินแบ่งรัฐบาล ฯลฯ.
3. สินค้าประเภทบริการ หมายถึงสินค้าที่มีรูปแบบของการบริการ เช่น ซ่อมรองเท้า, ซ่อมนาฬิกา ฯลฯ.

จากการศึกษา (ตารางที่ 5.22) พบว่า สินค้าที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยนิยมขายมากที่สุดคือ สินค้าประเภทอาหาร (ร้อยละ 67.2) รองลงมาคือสินค้าประเภทของใช้และเบ็ดเตล็ด (ร้อยละ 27.1) สินค้าประเภทบริการ (ร้อยละ 4.5)

ตารางที่ 5.22 ประเภทสินค้าที่นิยมขายของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ประเภทสินค้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาหาร	119	67.2
ของใช้	48	27.1
บริการ	8	4.5
มากกว่า 1 ประเภท	2	1.1
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

จากการที่สินค้าประเภทอาหารเป็นสินค้าที่มีผู้นิยมขายมากที่สุดเนื่องจากอาหารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ในการบริโภคทุกวัน และมีความสำคัญต่อคนทั่วไป จึงทำให้สินค้าประเภทอาหารขายได้ง่ายและมีผู้ใช้บริการมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยไม่นิยมที่จะขายสินค้าหลายประเภทพร้อมกัน ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 5.22 ที่ผู้ค้าที่ขายสินค้ามากกว่า 1 ประเภทมีเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการขายสินค้าหลายประเภทพร้อมกัน จะก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการจัดเตรียมสินค้าและการเดินทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากเรื่องของประเภทสินค้า อาจกล่าวได้ว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค โดยเฉพาะสินค้าประเภทอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่จะมีราคาถูกและมีให้เลือกซื้อได้หลายประเภทกว่าร้านค้าทั่วไป

2.3.3 ชั่วโมงการทำงานของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จากการศึกษา พบว่าประเภทของสินค้าที่ขาย และรายได้ / วัน ไม่มีความสัมพันธ์กับชั่วโมงการทำงานของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

สำหรับระยะเวลาที่ทำการค้าต่อวัน (ตารางที่ 5.23) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการทำการค้าตั้งแต่ 6-10 ชั่วโมง (ร้อยละ 43.5) รองลงมาคือ มากกว่า 10 ชั่วโมงขึ้นไป (ร้อยละ 36.7) และ 2-6 ชั่วโมง (ร้อยละ 19.8) และจากการศึกษาไม่พบว่ามีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ใช้เวลาในการทำการค้าน้อยกว่า 2 ชั่วโมง

ตารางที่ 5.23 ระยะเวลาที่ทำการค้า (ชั่วโมง / วัน) ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ระยะเวลาที่ขาย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2-6 ชั่วโมง	35	19.8
6-10 ชั่วโมง	77	43.5
มากกว่า 10 ชั่วโมง	65	36.7
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

จากเรื่องชั่วโมงการทำงานของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย สามารถสรุปได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาในการทำงานในแต่ละวันมากกว่าอาชีพอื่นๆ (ตั้งแต่ 6 ชั่วโมงขึ้นไป) โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพที่เป็นงานในระบบ (Formal Sector) เช่น งานบริษัท งานราชการ ฯลฯ โดยชั่วโมงในการทำงานจะไม่ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้าที่ขายและรายได้ / วัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.4 จำนวนวันที่ทำการค้าต่อสัปดาห์ จากการศึกษา (ตารางที่ 5.24) พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ มีจำนวนวันในการทำงานเหมือนกับผู้ที่ทำงานในระบบ (Formal Sector) ทั่วไป คือ 6 วันต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 50.3) โดยส่วนใหญ่จะหยุดทุกวันพุธเนื่องจากเป็นวันที่ทางกรุงเทพมหานครห้ามทำการค้าบริเวณทางเท้า แต่จากการศึกษาพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนหนึ่งซึ่งมีสัดส่วนรองลงมา (ร้อยละ 28.8) จะทำการค้าทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ซึ่งอาจเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยความต้องการที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว จึงจำเป็นต้องฝ่าฝืนกฎระเบียบของทางกรุงเทพมหานครโดยการแอบขายในวันพุธ ซึ่งผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบเหล่านี้จะไปแอบขายบริเวณตามตรอก / ซอยที่ค่อนข้างลับตาคน หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขายจากการที่ตั้งแผงขายในที่ประจำเป็นการเร่ขายไปเรื่อยๆ

ตารางที่ 5.24 จำนวนวันที่ทำการค้าของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จำนวนวันที่ทำการค้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทุกวัน	51	28.8
6วัน/สัปดาห์	89	50.3
5วัน/สัปดาห์	21	11.9
น้อยกว่า 5 วัน/สัปดาห์	16	9.0
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

2.3.5 รูปแบบการเสียค่าที่ตั้งแผง สำหรับในเรื่องของการเสียค่าที่ตั้งแผง จากการศึกษาพบว่า (ตารางที่ 5.25) ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะตอบว่าไม่เสียค่าที่ตั้งแผงเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.4) สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ต้องเสียค่าที่ตั้งแผงส่วนมากจะเสียในรูปของค่าเช่า (ร้อยละ 31.5) และจากการศึกษาพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ศึกษาจะไม่มีผู้ที่ตอบว่าเสียค่าที่ตั้งแผงในรูปของการเช่า แต่ในความเป็นจริงคาดว่าจะมีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจำนวนหนึ่งที่เข้ามาทำการค้าต่อจากผู้ค้ารายอื่น โดยการเสียค่าที่ตั้งแผงในรูปของการเช่าให้กับผู้ค้ารายก่อน และยังคงต้องเสียค่าที่ตั้งแผงในรูปของค่าเช่าหรืออื่นๆอีก

ตารางที่ 5.25 ลักษณะการเสียค่าที่ตั้งแผงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการเสียค่าที่ตั้งแผง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เสีย	102	57.4
ค่าเช่า	73	31.5
ค่าบริการ (น้ำ, ไฟ)	2	1.2
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

สำหรับผู้ค้าที่ต้องเสียค่าที่ตั้งแผงในรูปของค่าเช่าจากการศึกษาพบว่าลักษณะการเสียค่าเช่ามีหลายแบบคือ เสียค่าเช่าเป็นรายวัน รายสัปดาห์และรายเดือน ดังตารางที่ 5.26

ตารางที่ 5.26 ลักษณะการเสียค่าเช่าที่ตั้งแผงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการเสียค่าเช่า	จำนวน	ร้อยละ
5 - 50 บาท / วัน	17	23.3
มากกว่า 50 บาท / วัน	3	4.1
100 - 300 บาท / สัปดาห์	7	9.6
301 - 500 บาท / สัปดาห์	3	4.1
100 - 500 บาท / เดือน	30	41.1
501 - 1,000 บาท / เดือน	5	6.8
มากกว่า 1,000 บาท / เดือนขึ้นไป	8	11.0
รวม	73	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

จากตารางที่ 5.26 พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเสียค่าเช่าที่ตั้งแผงเป็นรายเดือนโดยที่ค่าเช่าจะอยู่ระหว่าง 100-500 บาท / เดือน (ร้อยละ 41.09) ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนักจนเกินไป รองลงมาคือเสียค่าเช่าเป็นรายวันโดยอยู่ระหว่าง 5-50 บาท / วัน (ร้อยละ 23.29) ซึ่งจะเก็บเฉพาะวันที่มาขายเท่านั้น สำหรับการศึกษานี้ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับผู้ที่เก็บค่าที่ตั้งแวงจากการศึกษาพบว่า (ตารางที่ 5.27) ผู้ค้าหาบเร่-แวงลอยส่วนใหญ่ตอบว่าเป็นเจ้าหน้าที่เทศกิจมากที่สุด (ร้อยละ 62.6) รองลงมาคือเจ้าของบ้านหรือร้านค้าและอื่นๆ (ร้อยละ 37.3 และ 4.0 ตามลำดับ) ซึ่งจะมีผู้ค้าหาบเร่-แวงลอยส่วนหนึ่งที่ต้องเสียค่าเช่าที่ตั้งแวงมากกว่าหนึ่งทางขึ้นไป เช่น เสียให้แก่เทศกิจและยังต้องเสียให้กับเจ้าของบ้านหรือร้านค้าอีกด้วย จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ายังมีเจ้าหน้าที่เทศกิจส่วนหนึ่งที่ละเมิดกฎระเบียบเสียเองโดยการเก็บค่าที่ตั้งแวงจากผู้ค้าหาบเร่-แวงลอย ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ตารางที่ 5.27 ผู้ที่เก็บค่าที่ตั้งแวงของผู้ค้าหาบเร่-แวงลอย

ผู้ที่เก็บค่าที่ตั้ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เจ้าของบ้าน/ร้านค้า	28	37.3
เจ้าหน้าที่รัฐบาล/เขต	47	62.6
อื่นๆ	3	4.0

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 75 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากในเรื่องของการเก็บค่าที่ตั้งแวงจะเห็นได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แวงลอยส่วนใหญ่จะไม่ต้องเสียค่าที่ตั้งแวง ทำให้ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าร้านค้าทั่วไป ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวความคิดของประชุมและคณะ (2523 : 8) ที่กล่าวว่า “เนื่องจากหาบเร่-แวงลอยมีค่าใช้จ่ายน้อย ดังนั้นจึงสามารถขายสินค้าได้ถูกกว่าร้านค้าต่างๆ”

3. ทศนคติของผู้ค้าหาบเร่-แวงลอย

3.1 เหตุผลของการเข้ามาทำการค้าบริเวณพื้นที่ศึกษา

สำหรับเหตุผลที่ผู้ค้าหาบเร่-แวงลอยเลือกเข้ามาทำการค้าบริเวณพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาค้นคว้ามีอยู่หลายเหตุผลด้วยกัน (ตารางที่ 5.28) แต่เหตุผลที่มีผู้ค้าหาบเร่-แวงลอยเลือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอบมากที่สุดคือเหตุผลที่เป็นย่านธุรกิจ (ร้อยละ 57.6) รองลงมาคือเหตุผลที่ใกล้บ้าน (ร้อยละ 42.4)

ตารางที่ 5.28 เหตุผลที่เข้ามาทำการค้าของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นย่านธุรกิจ	102	57.6
ใกล้บ้าน	75	42.4
ไม่ต้องเสียค่าเช่า	17	9.6
เพื่อน /ญาติชวนมา	22	12.4
ขายมานานแล้ว	42	23.7
อื่นๆ	15	8.5

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 177 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อนำปัจจัยของลักษณะประชากรและปัจจัยทางด้านพฤติกรรมมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ พบว่าพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการเลือกเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษา โดยในการวิเคราะห์จะทำการแบ่งช่วงใหม่เพื่อสะดวกในการทำตารางความสัมพันธ์ โดยจะนำเหตุผลอื่นๆที่นอกเหนือจากเหตุผลเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้าน มารวมกันเนื่องจากมีผู้เลือกตอบเป็นจำนวนไม่มาก จากการวิเคราะห์พบว่าเหตุผลในการเลือกเพราะเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้านมีความสัมพันธ์กับพื้นที่พักอาศัย $\chi^2 = 62.35253$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.51040

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.29) พบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษา จะเลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจ (ร้อยละ 18.9 และ 52.9 ตามลำดับ) ใกล้บ้าน (ร้อยละ 34.4 และ 4.6 ตามลำดับ) ทั้งเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้าน (ร้อยละ 36.7 และ 8.0 ตามลำดับ) และเหตุผลอื่นๆ (ร้อยละ 10.0 และ 34.5 ตามลำดับ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.29 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลในการเลือกที่ตั้งกับพื้นที่พักอาศัย
ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

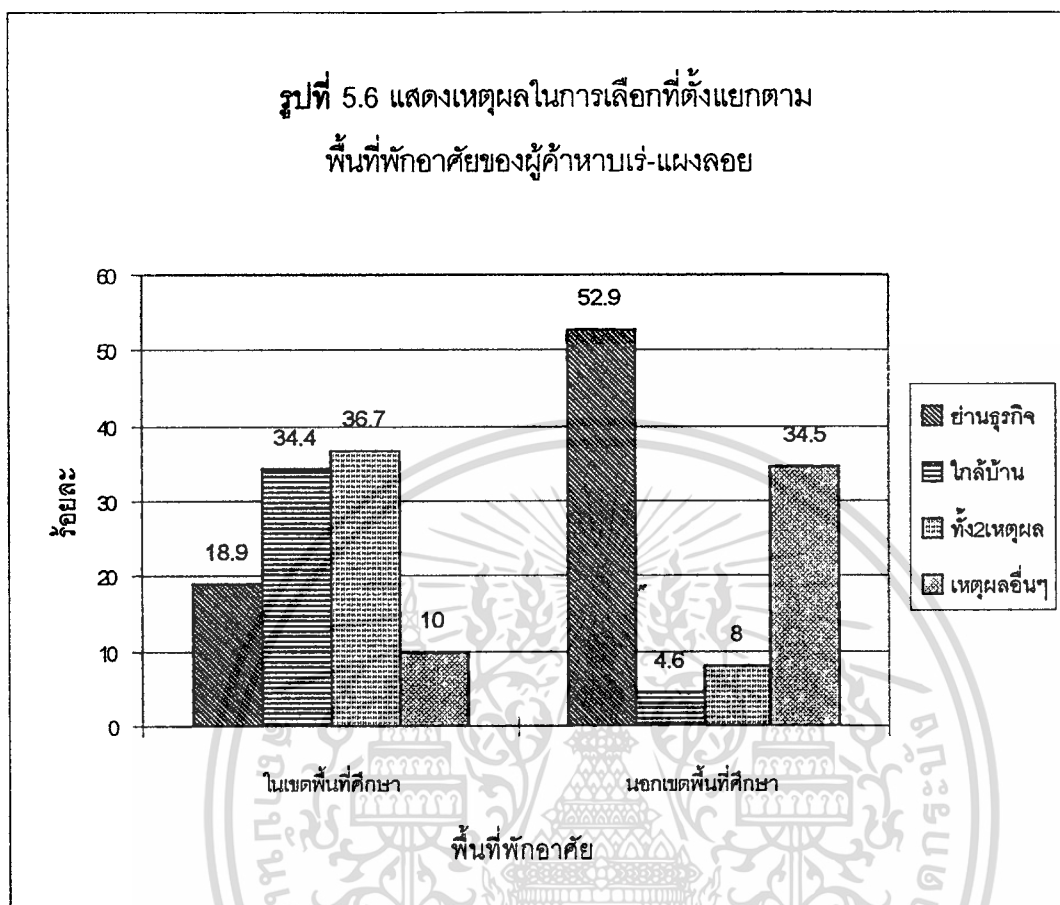
พื้นที่พักอาศัย (%Row)	เหตุผล				รวม [%Total]
	ย่านธุรกิจ	ใกล้บ้าน	ทั้ง 2 เหตุผล	เหตุผลอื่นๆ	
ในเขตพื้นที่ศึกษา	17 (18.9)	31 (34.4)	33 (36.7)	9 (10.0)	90 [50.8]
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	46 (52.9)	4 (4.6)	7 (8.0)	31 (34.5)	87 [49.2]
รวม [%Total]	63 [35.6]	35 [19.8]	40 [22.6]	39 [22.0]	177 [100.0]

$\chi^2 = 62.35253$ Sig = 0.00000 p < 0.05 C = 0.51040

ผลของความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกันคือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยในเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้านมากที่สุด (ร้อยละ 36.7) รองลงมาคือเพราะใกล้บ้าน (ร้อยละ 34.4) ในขณะที่ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจมากที่สุด (ร้อยละ 52.9) รองลงมาคือเหตุผลอื่นๆ ได้แก่ เพื่อนหรือญาติชักชวน ไม่เสียค่าเช่าที่ (ร้อยละ 34.5) (รูปที่ 5.6)

กล่าวคือที่ 5.29 พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจและใกล้บ้านมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความบังเอิญที่บริเวณที่ทำการค้าเป็นย่านธุรกิจและอยู่ใกล้บ้าน สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เลือกเหตุผลเพราะใกล้บ้านเนื่องจากไม่ต้องเกรงที่จะเดินทางไกลจากบ้าน สำหรับผู้ค้าที่เลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจเนื่องจากคิดว่าพื้นที่ทำการค้าเป็นแหล่งชุมชนและจะสามารถทำให้ขายสินค้าได้ง่ายขึ้น

รูปที่ 5.6 แสดงเหตุผลในการเลือกที่ตั้งแยกตาม
พื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

สำหรับในเรื่องของเหตุผลในการเลือกเข้ามาทำการค้าบริเวณพื้นที่ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า มีอยู่ 2 เหตุผลหลักๆที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยใช้ตัดสินใจในการเลือกพื้นที่ทำการค้าคือ การที่พื้นที่นั้นเป็นย่านธุรกิจการค้าและอยู่ใกล้บ้าน โดยเฉพาะเหตุผลที่เป็นย่านธุรกิจจะพบว่า มีผู้เลือกตอบมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ประชุมและคณะ (2523 : 8) ที่กล่าวไว้ว่า “ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะใช้ที่สาธารณะหรือทางเท้าเป็นสถานที่ประกอบการค้า โดยจะเลือกบริเวณย่านธุรกิจการค้า หรือบริเวณที่มีผู้คนสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก เพื่อให้สามารถขายสินค้าได้มากและง่ายขึ้น”

3.2 ปัญหาและความต้องการของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยได้รับ จากการศึกษา (ตารางที่ 5.30) พบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ตอบว่า ไม่พบปัญหาใดๆในบริเวณพื้นที่ทำการค้าในปัจจุบัน (ร้อยละ 50.3) สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ตอบว่าพบปัญหาจะเป็นปัญหาในเรื่องการเอกลำน้ำเป็นเอกลำน้ำที่ส่งน้ำไว้สำหรับชำระล้างเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้น้ำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่เทศกิจ (ร้อยละ 36.1) มากที่สุด รองลงมาคือปัญหาที่เจ้าของบ้านหรือร้านค้าไม่ยินยอมให้ขาย (ร้อยละ 10.2) และปัญหาเรื่องพื้นที่ที่จัดให้ทำการค้าในปัจจุบันคับแคบเกินไป (ร้อยละ 8.5)

ตารางที่ 5.30 ปัญหาในเรื่องของที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- ไม่มีปัญหา	89	50.3
- ถูกจับกุม	64	36.1
- แสงไฟไม่เพียงพอในตอนกลางคืน	6	3.4
- พื้นที่แคบ	15	8.5
- ไม่มีน้ำในการทำความสะดวก	5	2.8
- เจ้าของบ้านที่ดินไม่เต็มใจให้ขาย	18	10.2
- อื่นๆ(มลภาวะ, ผู้ค้ามากเกินไป, พื้นที่ขรุขระ)	10	5.6

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 177 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

สำหรับในเรื่องของความพึงพอใจพบว่า (ตารางที่ 5.31) ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ยังไม่มี ความพึงพอใจในพื้นที่ทำการค้าในปัจจุบันถึงแม้จะไม่พบปัญหาใดๆก็ตาม โดยพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่ยังไม่มีความพึงพอใจมีร้อยละ 64.4 และผู้ค้าที่มีความพึงพอใจแล้วมีร้อยละ 35.6 สำหรับความต้องการที่จะให้มีการปรับปรุงในเรื่องที่ทำการค้า พบว่า (ตารางที่ 5.32) ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องของการหาที่ตั้งขายที่แน่นอนให้ (ร้อยละ 43.8) รองลงมาคือการจัดระเบียบการขาย (ร้อยละ 36.8) สำหรับความต้องการอื่นๆที่พบคือ ปรับปรุงพื้นผิวทางเท้าที่เป็นหลุมเป็นบ่อ (ร้อยละ 10.5) ให้ขายได้ทุกวัน (ร้อยละ 13.1) และหาพื้นที่ที่ไม่มีมลภาวะ (ร้อยละ 1.7)

ตารางที่ 5.31 ความพึงพอใจในเรื่องที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ความพึงพอใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พอใจ	63	35.6
ไม่พอใจ	114	64.4
รวม	177	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

ตารางที่ 5.32 ความต้องการในเรื่องที่ตั้งของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

ความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปรับปรุงพื้นผิวทางเท้า	12	10.5
จัดหาที่ตั้งที่แน่นอนให้	50	43.8
จัดระเบียบการขาย	42	36.8
ให้ขายได้ทุกวัน	15	13.1
หาบริเวณที่ไม่มีมลภาวะ	2	1.7

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 114 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 5.32 จะเห็นได้ว่าความต้องการส่วนใหญ่ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่มีปัญหา คือการให้มีที่ตั้งขายที่แน่นอน ทั้งนี้เป็นเพราะมีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถหาที่ตั้งขายได้ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ศึกษาเป็นย่านธุรกิจการค้า ทำให้มีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงทำให้พื้นที่ทำการค้าในปัจจุบันมีไม่เพียงพอ ทำให้มีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจำนวนหนึ่งไม่มีที่ตั้งที่ถูกต้อง จึงถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่เทศกิจ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบในทุกพื้นที่ศึกษา ดังนั้นปัญหาในเรื่องที่ทำการค้าจึงเป็นปัญหาสำคัญที่สมควรนำมาพิจารณาหาทางแก้ไข ดังจะมีการเสนอแนะต่อไปในบทที่ 6

ส่วนที่ 2 ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

จากการสอบถามผู้ให้บริการหาบเร่-แผงลอยตามย่านธุรกิจและการค้าในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขตคือ เขตราชเทวี, เขตปทุมวัน, เขตบางรักและเขตพญาไท มีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจำนวน 351 ราย สามารถสรุปข้อมูลที่ได้ทำการสอบถามออกเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

เมื่อพิจารณาปัจจัยซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของประชากรศึกษาได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้และที่พักอาศัย (ตารางที่ 5.33) พบว่าผู้ให้บริการหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 67.8 และ 32.2 ตามลำดับ) และมีอายุระหว่าง 20-30 ปีเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59.8) รองลงมาคือช่วงอายุ 31-40 ปี และ น้อยกว่า 20 ปี (ร้อยละ 22.8 และ 9.7 ตามลำดับ) คิดอายุเฉลี่ยได้ 28.72 ปี

สำหรับระดับการศึกษาของผู้ให้บริการหาบเร่-แผงลอย พบว่ามีทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 58.4) รองลงมาคือระดับปวส. /อนุปริญญา และ มัธยมปลาย / ปวช. ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 16.0 และ ร้อยละ 15.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.33) จากการศึกษาในเรื่องอาชีพของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 69.8) ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นย่านธุรกิจการค้าของกรุงเทพมหานคร จึงมีบริษัท ห้างร้าน สำนักงาน จำนวนมาก ดังนั้นผู้ที่ตอบแบบสอบถามจึงเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทเหล่านี้ เสียเป็นส่วนมาก สำหรับอาชีพที่พบรองลงมาคือ นักเรียน / นักศึกษา และ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 16.5 และ 11.1 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.33)

รายได้ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง น้อยกว่า 10,000 บาท / เดือน และ 10,000-20,000 บาท / เดือน ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากันคือร้อยละ 39.0 (ตารางที่ 5.33) เมื่อคิดรายได้เฉลี่ยของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยทั้งหมด พบว่ามีรายได้เฉลี่ยประมาณ 13,954.63 บาท / เดือน ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ระดับปานกลางค่อนข้างน้อย สำหรับที่พักอาศัยของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย (ตารางที่ 5.33) พบว่าผู้ให้บริการจะพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 93.4 สำหรับผู้ที่พักอาศัยอยู่นอกกรุงเทพมหานคร พบว่ามีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นคือ ร้อยละ 6.6 โดยจะพักอาศัยอยู่ในจังหวัดใกล้เคียงได้แก่ นนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรปราการ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และเมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยอยู่ภายในกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ใช้บริการจะพักอยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษามากกว่าในเขตพื้นที่ศึกษา (ร้อยละ 73.5 และ 26.5 ตามลำดับ ดังตารางที่ 5.34)

ตารางที่ 5.33 แสดงลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยแยกตามปัจจัย (ข้อมูลระดับกลุ่ม)

ปัจจัย	จำนวน (คน) (351)	ร้อยละ (100.0)
1. เพศ		
ชาย	113	32.2
หญิง	238	67.8
2. อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	34	9.7
20-30 ปี	210	59.8
31-40 ปี	80	22.8
มากกว่า 40 ปี	27	7.7
*อายุเฉลี่ย 28.72 ปี		
3. ระดับการศึกษา		
ประถม	6	1.7
มัธยมต้น	16	4.6
มัธยมปลาย / ปวช.	53	15.1
ปวส. / อนุปริญญา	56	16.0
ปริญญาตรี	205	58.4
สูงกว่าปริญญาตรี	15	4.3
4. อาชีพ		
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	39	11.1
นักเรียน / นักศึกษา	58	16.5
พนักงานบริษัท	245	69.8

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ขออนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.33 (ต่อ) แสดงลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย
แยกตามปัจจัย (ข้อมูลระดับกลุ่ม)

ปัจจัย	จำนวน (คน) (351)	ร้อยละ (100.0)
อื่นๆ (แม่บ้าน, รับจ้าง, ธุรกิจส่วนตัว)	9	2.6
5. รายได้ (บาท / เดือน)		
น้อยกว่า 10,000 บาท	137	39.0
10,000-20,000 บาท	137	39.0
20,001-30,000 บาท	67	19.1
มากกว่า 30,000 บาท	10	2.8
*รายได้เฉลี่ย 13,954.63 บาท / เดือน		
6. ที่พักอาศัย		
กรุงเทพมหานคร	328	93.4
นอกกรุงเทพมหานคร		
นนทบุรี	12	3.4
สมุทรปราการ	8	2.3
ปทุมธานี	3	0.9

ที่มา : แบบสอบถาม

ตารางที่ 5.34 ขอบเขตที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

เขตที่พักอาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ในเขตพื้นที่ศึกษา	87	26.5
นอกเขตพื้นที่ศึกษา	241	73.5
รวม	328	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากเรื่องลักษณะประชากรและเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย อาจกล่าวได้ว่าหาบเร่-แผงลอยมีบทบาทในการช่วยกระจายสินค้าไปยังคนทุกประเภท โดยเฉพาะกับผู้ที่มีรายได้น้อยไปจนถึงปานกลาง ช่วยทำให้ผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ อีกทั้งยังส่งผลทางอ้อมในการช่วยทำให้ค่าแรงถูกลง ทำให้ธุรกิจในส่วนของ Formal Sector สามารถดำเนินงานและขยายกิจการต่อไปได้

2. พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

2.1 เหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

เมื่อศึกษาถึงเหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย (ตารางที่ 5.35) พบว่ามีอยู่หลายเหตุผลที่ผู้ให้บริการเลือกตอบ แต่เหตุผลที่มีผู้ตอบมากที่สุดคือเป็นทางผ่าน (ร้อยละ 77.8) รองลงมาคือ ใกล้ที่ทำงาน และ ราคาถูก (ร้อยละ 41.0 และ 32.0 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจที่จะมาซื้อสินค้าโดยเฉพาะ ที่ซื้อเพราะเป็นทางผ่านหรือใกล้ที่ทำงานเท่านั้น

ตารางที่ 5.35 เหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ราคาถูก	112	32.0
มีสินค้าหลายชนิดให้เลือกซื้อ	84	24.0
เป็นทางผ่าน	273	77.8
ใกล้ที่ทำงาน	144	41.0
ใกล้บ้าน	61	17.4
อื่นๆ	6	1.7

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 351 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ที่เป็นสาเหตุในการใช้บริการกับความถี่ในการใช้บริการ พบว่าเหตุผลที่มีผลทำให้ผู้ใช้บริการ ใช้บริการหาแร่-แมงลวยบ่อยขึ้นพบว่ามีเพียงเหตุผลเดียวเท่านั้นคือ โกลัที่ทำงาน $\chi^2 = 14.74887$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.20081

จากการวิเคราะห์ตารางความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.36) พบว่าผู้ใช้บริการหาแร่-แมงลวยที่ใช้บริการเพราะเหตุโกลัที่ทำงาน จะมีสัดส่วนของความถี่ในการใช้บริการทุกวัน, สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป และมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง (ร้อยละ 53.8, 55.6 และ 33.8 ตามลำดับ) และใช้บริการเพราะเหตุผลอื่นๆ (ร้อยละ 46.2, 44.4 และ 66.2)

ตารางที่ 5.36 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการโกลัที่ทำงานกับความถี่ในการใช้บริการของผู้ใช้บริการหาแร่-แมงลวย

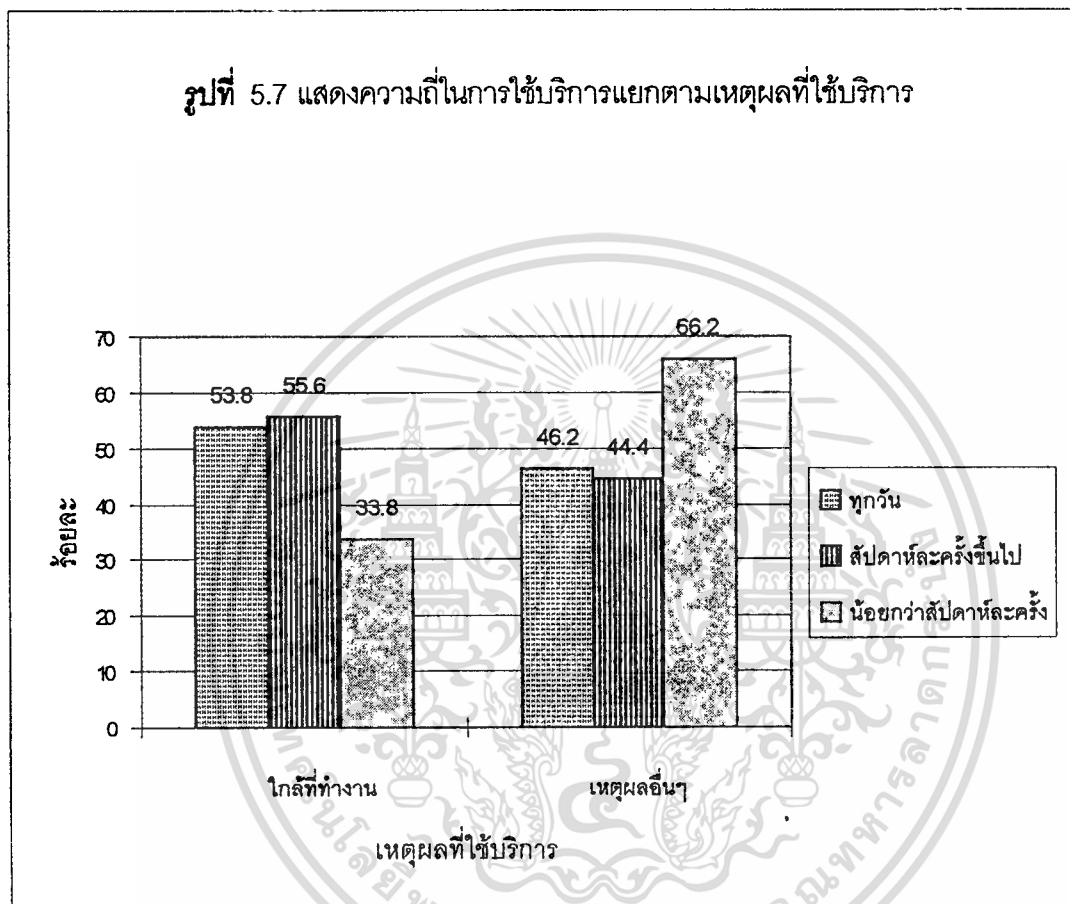
ความถี่ในการใช้บริการ (%Row)	เหตุผลที่ใช้บริการ		รวม [%Total]
	โกลัที่ทำงาน	เหตุผลอื่นๆ	
ทุกวัน	21 (53.8)	18 (46.2)	39 [11.1]
สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป	45 (55.6)	36 (44.4)	81 [23.1]
น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	78 (33.8)	153 (66.2)	231 [65.8]
รวม (%Total)	144 [41.0]	207 [59.0]	351 [100.0]

$\chi^2 = 14.74887$ Sig = 0.00063 p < 0.05 C = 0.20081

ความสัมพันธ์เป็นไปในทางกลับกันคือ ผู้ที่ใช้บริการหาแร่-แมงลวยเพราะเหตุผลโกลัที่ทำงาน จะมีความถี่ในการใช้บริการทุกวันและสัปดาห์ละครั้งขึ้นไป (ร้อยละ 53.8 และ 55.6 ตามลำดับ) มากกว่าผู้ใช้บริการเพราะเหตุผลอื่นๆ (ร้อยละ 46.2 และ 44.4 ตามลำดับ) ในขณะที่ผู้ที่ใช้บริการหาแร่-แมงลวย เพราะเหตุผลอื่นๆจะมีสัดส่วนความถี่ในการใช้บริการ น้อยกว่าสัปดาห์

ละครึ่ง (ร้อยละ 66.2) มากกว่าผู้ที่ใช้บริการเพราะเหตุผลใกล้ที่ทำงาน (ร้อยละ 33.8) ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในรูปที่ 5.7

รูปที่ 5.7 แสดงความถี่ในการใช้บริการแยกตามเหตุผลที่ให้บริการ

จากภาพที่ 5.7 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้ที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยทุกวันและสัปดาห์ละครั้งขึ้นไป จะใช้บริการเพราะเหตุผลที่ใกล้ที่ทำงานมากกว่าเหตุผลอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยที่ตั้งอยู่บริเวณอาคารสำนักงาน จะช่วยทำให้ผู้ใช้บริการที่เป็นพนักงานของสำนักงาน เหล่านี้มีความสะดวกในการใช้บริการ โดยไม่ต้องเดินทางไกลเพื่อไปซื้อสินค้าและยังสามารถทำให้ซื้อสินค้าได้บ่อยขึ้นตามความต้องการ

จากเรื่องเหตุผลของการใช้บริการสามารถสรุปได้ว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจที่จะมาซื้อสินค้าโดยเฉพาะ แต่จะซื้อเนื่องจากเป็นทางผ่านหรือใกล้ที่ทำงานเท่านั้น ซึ่งจะสอดคล้องกับการเลือกที่ตั้งของหาบเร่-แผงลอย ที่จะเลือกเข้ามาตั้งบริเวณที่เป็นย่านธุรกิจ เพราะมีผลทำให้สามารถขายสินค้าได้ง่ายขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 ประเภทสินค้าที่ใช้บริการ

สำหรับประเภทของสินค้าที่ใช้บริการจะแบ่งเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกับในส่วนของผู้ค้า หาบเร่-แผงลอย คือ ประเภทอาหาร, ประเภทของใช้และเบ็ดเตล็ด, ประเภทบริการ

จากการศึกษา (ตารางที่ 5.37) พบว่าสินค้าที่มีผู้ใช้บริการมากที่สุดคือ สินค้าประเภทอาหาร (ร้อยละ 80.9) รองลงมาคือสินค้าประเภทของใช้ / เบ็ดเตล็ด และ ประเภทการบริการ (ร้อยละ 35.3 และ 34.2 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.37 ประเภทสินค้าที่ใช้บริการ

ประเภทสินค้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาหาร	284	80.9
ของใช้/เบ็ดเตล็ด	124	35.3
บริการ	120	34.2

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 351 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าประเภทของสินค้ามีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้บริการ ($\chi^2 = 22.17434$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์ 0.24376

เพื่อความสะดวกและความสมบูรณ์ในการทำตารางความสัมพันธ์ จึงได้ทำการแบ่งประเภทสินค้าที่ใช้บริการขึ้นใหม่ โดยแบ่งเป็น ประเภทอาหาร, ของใช้/เบ็ดเตล็ดและบริการ , เนื่องจากทั้งสินค้าทั้ง 2 ประเภทมีผู้ใช้บริการใกล้เคียงกัน , มากกว่า 1 ประเภท

ผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.38) พบว่าผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย ส่วนใหญ่จะใช้บริการน้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง (ร้อยละ 65.8) รองลงมาคือ สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป และทุกวัน (ร้อยละ 23.1 และ 11.1 ตามลำดับ) โดยจะเป็นลักษณะเดียวกันในสินค้าทุกประเภท

ตารางที่ 5.38 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทสินค้ากับความถี่ในการใช้บริการ
ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

ประเภทสินค้า (%Row)	ความถี่ในการใช้บริการ			รวม [%Total]
	ทุกวัน	สัปดาห์ละครั้ง ขึ้นไป	น้อยกว่าสัปดาห์ ละครั้ง	
อาหาร	23 (13.2)	34 (19.5)	117 (67.2)	174 [49.6]
ของใช้ / เบ็ดเตล็ดและ บริการ	-	7 (12.7)	48 (87.3)	55 [15.7]
มากกว่า 1 ประเภท	16 (13.1)	40 (32.8)	66 (54.1)	122 [34.8]
รวม [%Total]	39 [11.1]	81 [23.1]	231 [65.8]	351 [100.0]

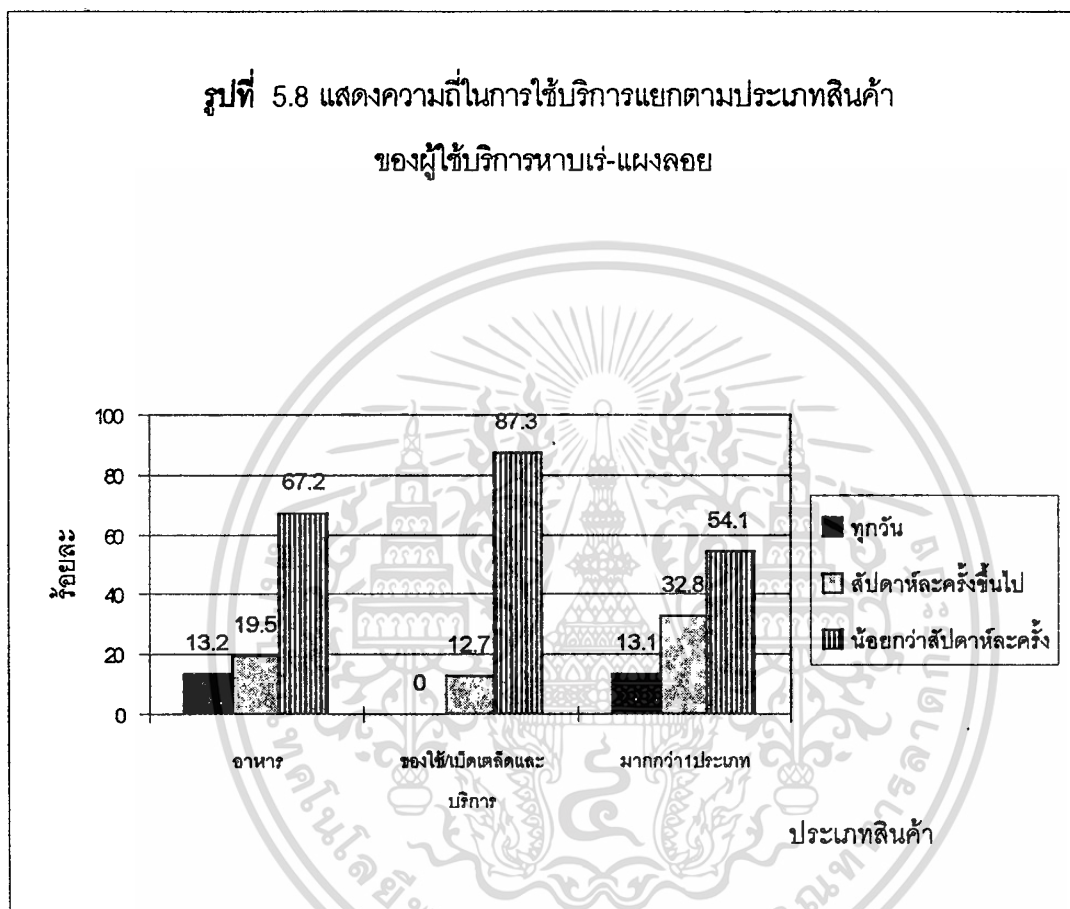
$\chi^2 = 22.17434$ Sig = 0.00019 p < 0.05 C = 0.24376

ผลของความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน คือ ผู้ที่ใช้บริการสินค้าประเภทอาหาร จะมีความถี่ในการใช้บริการทุกวัน, สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป และน้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง (ร้อยละ 13.2, 19.5 และ 67.2 ตามลำดับ) ของใช้ / เบ็ดเตล็ดและบริการ (ร้อยละ 0, 12.7 และ 87.3 ตามลำดับ) และมากกว่า 1 ประเภท (ร้อยละ 13.1, 32.8 และ 54.1 ตามลำดับ) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า สินค้าประเภทอาหาร และมากกว่า 1 ประเภท จะมีผู้ใช้บริการทุกระดับความถี่ สำหรับสินค้าประเภทของใช้ เบ็ดเตล็ด และบริการ จะมีผู้ใช้บริการเพียงแค่เพียงแค่ 2 ระดับความถี่เท่านั้น คือ สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป และ น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง (ร้อยละ 12.7 และ 87.3) โดยไม่พบว่า มีผู้ใช้บริการทุกวัน ทั้งนี้เป็นเพราะสินค้าประเภทอาหาร มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้ในการบริโภคทุกวัน สำหรับผู้บริโภคที่ใช้บริการสินค้ามากกว่า 1 ประเภท ส่วนใหญ่จะมีสินค้าประเภทอาหารรวมอยู่ด้วย ดังนั้นจึงทำให้ความถี่ในการใช้บริการเหมือนกับสินค้าประเภทอาหาร (รูปที่ 5.8) ซึ่งผลการศึกษาคงสอดคล้องกับในส่วนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ในเรื่องของประเภทสินค้าที่นิยมขาย ซึ่งผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะขายสินค้าประเภทอาหารมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค โดยเฉพาะสินค้าประเภทอาหาร ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้ออาหารได้สะดวกและซื้อได้ในราคาที่ถูกลงกว่าห้างร้านทั่วไป

รูปที่ 5.8 แสดงความถี่ในการใช้บริการแยกตามประเภทสินค้า
ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

2.3 ปัญหาของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยจะใช้ทางสาธารณะเป็นที่ประกอบการค้า ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาต่อการสัญจรของผู้ที่ใช้ทางสาธารณะนั้นๆได้ จากการศึกษาพบว่าผู้ใช้บริการคิดว่าหาบเร่-แผงลอยสร้างปัญหาในหลายๆเรื่องด้วยกัน (ตารางที่ 5.39) แต่ปัญหาที่ผู้ใช้บริการเลือกตอบมากที่สุดคือ การกีดขวางทางสัญจร (ร้อยละ 64.7) รองลงมาคือ การวางของไม่เป็นระเบียบไม่น่ามอง และ ความสกปรก (ร้อยละ 57.3 และ 54.1 ตามลำดับ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.39 ปัญหาที่ผู้ใช้บริการได้รับจากหาบเร่-แผงลอย

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำให้พื้นที่สกปรก	190	54.1
วางของเกะกะไม่เป็นระเบียบ	201	57.3
ทำให้การจราจรติดขัด	113	32.2
กีดขวางทางเท้าทำให้เดินไม่สะดวกและอาจเป็นอันตรายได้	227	64.7
ส่งเสียงดังรบกวน	50	14.2
อื่นๆ	5	1.4
ไม่สร้างปัญหาใดๆ	60	17.1

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 351 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่าประเภทสินค้าที่ใช้บริการไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาที่ผู้ใช้บริการได้รับจากหาบเร่-แผงลอย ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใช้บริการคิดว่าสินค้าทุกประเภทสามารถสร้างปัญหาได้เหมือนกัน

2.4 ทศนคติของผู้ใช้บริการที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย

เมื่อพิจารณาในเรื่องความคิดเห็นของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยในความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไปหรือไม่นั้น จากการศึกษาพบว่า (ตารางที่ 5.40) ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไป (ร้อยละ 84.3) โดยมีบางส่วนที่เห็นว่าดีอยู่แล้วไม่ต้องปรับปรุงอะไร (ร้อยละ 11.4) และบางส่วนเห็นว่าจะต้องปรับปรุงในบางเรื่อง (ร้อยละ 72.9) สำหรับผู้ใช้บริการที่ไม่ต้องการให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่เลยพบว่ามีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 15.7)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.40 ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไป	55	15.7
เห็นด้วยที่จะให้มีอยู่ต่อไปโดยไม่ต้องปรับปรุงอะไรเลย	40	11.4
เห็นด้วยที่จะให้มีอยู่ต่อไปแต่ควรมีการปรับปรุง	256	72.9
รวม	351	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

จากการศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยอันเป็นลักษณะประชากร พบว่าระดับรายได้มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย ($\chi^2 = 8.16324$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีขนาดความสัมพันธ์ 0.15076

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5.41) พบว่าผู้ใช้บริการที่มีระดับรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท, 10,000-20,000 บาท และมากกว่า 20,000 บาท จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีความพึงพอใจต่อหาบเร่-แผงลอย (ร้อยละ 91.2, 80.3 และ 79.2 ตามลำดับ) มากกว่าผู้ที่ไม่พึงพอใจ (ร้อยละ 8.8, 19.7 และ 20.8 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.41 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้กับความพึงพอใจ
ของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

ระดับรายได้ (บาท / เดือน) (%Row)	ความพึงพอใจ		รวม [%Total]
	พอใจ	ไม่พอใจ	
น้อยกว่า 10,000 บาท	125 (91.2)	12 (8.8)	137 [39.0]
10,000-20,000 บาท	110 (80.3)	27 (19.7)	137 [39.0]
มากกว่า 20,000 บาท	61 (79.2)	16 (20.8)	77 [21.9]
รวม [%Total]	296 [84.3]	55 [15.7]	351 [100.0]

$$\chi^2 = 8.16324$$

$$\text{Sig} = 0.01688$$

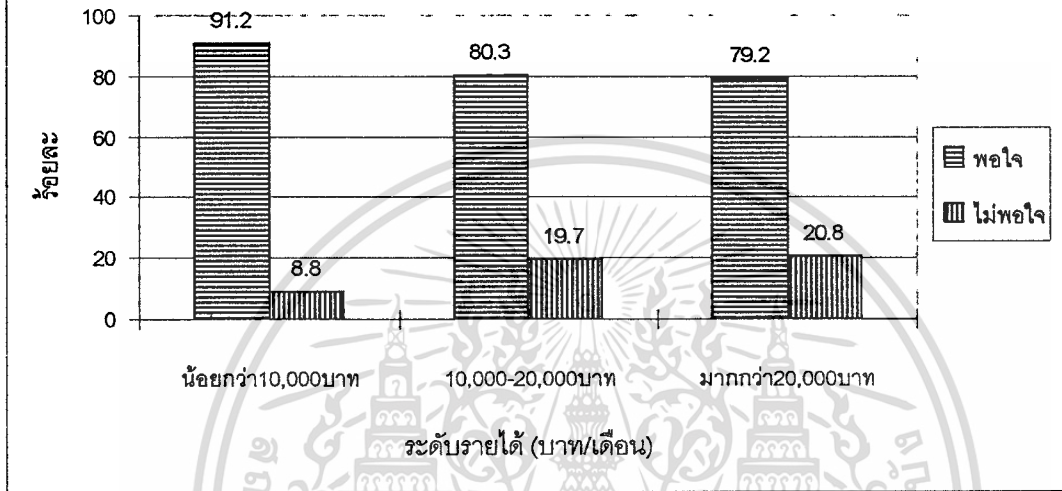
$$p < 0.05$$

$$C = 0.15076$$

ผลของความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน คือ ผู้ที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยทุกระดับ
รายได้ จะมีความพึงพอใจต่อหาบเร่-แผงลอยมากกว่าผู้ที่ไม่พึงพอใจ (ร้อยละ 84.3 และ 15.7
ตามลำดับ) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในส่วนของผู้ใช้บริการที่มีระดับรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท,
10,000-20,000 บาท และมากกว่า 20,000 บาท จะพบว่า มีสัดส่วนของความพึงพอใจ (ร้อยละ
91.2, 80.3 และ 79.2 ตามลำดับ) กล่าวคือผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยที่มีระดับรายได้น้อยจะมี
ความพึงพอใจต่อหาบเร่-แผงลอยมากกว่าผู้ใช้บริการที่มีระดับรายได้มากกว่า (รูปที่ 5.9)

รูปที่ 5.9 แสดงระดับรายได้(บาท/เดือน)แยกตามความพึงพอใจ

ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย

จากเรื่องของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย จะเห็นได้ว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยคงอยู่ต่อไป โดยเฉพาะกับผู้มีรายได้น้อยจะเห็นได้ว่ามีความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอย ในสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง แสดงให้เห็นว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคทุกระดับ โดยเฉพาะกับผู้มีรายได้น้อย ดังที่เคยกล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับความต้องการที่จะให้มีการปรับปรุง พบว่า (ตารางที่ 5.42) ส่วนใหญ่แล้วผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องของการจัดที่ขายให้เป็นสัดส่วนแน่นอน (ร้อยละ 75.8) และจัดหาที่ขายที่แน่นอนให้แก่หาบเร่-แผงลอย (ร้อยละ 62.2) และการรักษาความสะอาด (ร้อยละ 49.0)

ตารางที่ 5.42 ความต้องการในเรื่องการปรับปรุงหาบเร่-แผงลอย

สิ่งที่ต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การจัดหาที่ขายให้แน่นอน	159	62.2
การจัดที่ขายให้เป็นสัดส่วน	194	75.8
การรักษาความสะอาด	125	49.0
การหาเวลาขายที่แน่นอน	77	30.2
การให้เจ้าหน้าที่เข้มงวดกับ กฎระเบียบ	65	25.6

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 256 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3. เจ้าของบ้านหรือร้านค้า

จะทำการสอบถามผู้เป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้าในบริเวณที่มีหาบเร่-แผงลอยตั้งอยู่ข้างหน้าบ้านหรือร้านค้าในพื้นที่ศึกษา โดยจะศึกษาเฉพาะทัศนคติของผู้เป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่มีต่อหาบเร่-แผงลอยเท่านั้น มีผู้เป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้าให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจำนวน 37 หลังคาเรือน เนื่องจากมีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามน้อย ดังนั้นจึงนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนา ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลที่ได้จากการสอบถามได้ดังนี้

1. ทัศนคติของผู้เป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้า

1.1 ความพึงพอใจของผู้เป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้า

เมื่อพิจารณาผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง (ตารางที่ 5.43) พบว่า ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของบ้านหรือร้านค้าจะเป็นผู้ที่อนุญาตให้เข้ามาตั้งได้เอง (ร้อยละ 86.5) ในขณะที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่เขต เพียงร้อยละ 13.5 และเมื่อพิจารณาในเรื่องของความพึงพอใจในการที่มีหาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง (ตารางที่ 5.44) พบว่า เจ้าของบ้านหรือร้านค้าส่วนใหญ่จะมีความพึงพอใจ (ร้อยละ 54.0) มากกว่าไม่พอใจ (ร้อยละ 46.0)

ตารางที่ 5.43 ผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้ง

ผู้อนุญาต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เจ้าของบ้านหรือร้านค้า	32	86.5
เจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่เขต	5	13.5
รวม	37	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

ตารางที่ 5.44 ความพึงพอใจของเจ้าของบ้าน/ร้านค้าที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย

ความพึงพอใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พอใจ	20	54.0
ไม่พอใจ	17	46.0
รวม	37	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

สำหรับการเก็บค่าที่ตั้งแผงของหาบเร่-แผงลอย จากการศึกษา(ตารางที่ 5.45) พบว่า ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของบ้านหรือร้านค้าจะไม่เก็บค่าที่ตั้งแผง (ร้อยละ 83.8) ในส่วนของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่เก็บค่าที่ตั้งแผงพบว่ามีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 16.2) สำหรับการเก็บค่าที่ตั้งจะเก็บในลักษณะของค่าเช่าที่หรือค่าบริการ (น้ำ,ไฟ) โดยเก็บในลักษณะต่อวันในจำนวนที่ไม่มากนักเช่น 20-50 บาท / วัน

ตารางที่ 5.45 ลักษณะการเก็บค่าที่ตั้งหาบเร่-แผงลอย

ลักษณะการเก็บค่าที่ตั้ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เก็บในลักษณะของค่าเช่าที่หรือค่าบริการ(น้ำ,ไฟ)	6	16.2
ไม่เก็บ	31	83.8
รวม	37	100.0

ที่มา : แบบสอบถาม

1.2 ผลกระทบของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอย

เนื่องจากการที่หาบเร่-แผงลอยเข้าไปตั้งบริเวณหน้าบ้านหรือหน้าร้านค้านั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่มีหาบเร่-แผงลอยเข้าไปตั้งนั้นได้ ดังนั้นจึงทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่เจ้าของบ้านหรือร้านค้าได้รับจากหาบเร่-แผงลอยว่ามีผลกระทบอย่างไรบ้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการสอบถาม พบว่าผลกระทบที่เจ้าของบ้านหรือร้านค้าได้รับจากหาบเร่-แผงลอย มีทั้งผลกระทบในแง่ดีและไม่ดี (ตารางที่ 5.46) แต่ส่วนใหญ่แล้วจะตอบว่าไม่มีผลกระทบใดๆ (ร้อยละ 48.6) สำหรับเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่ตอบว่าได้รับผลกระทบส่วนใหญ่แล้วจะได้รับผลกระทบในเรื่องของการทำให้พื้นที่สกปรก (ร้อยละ 35.1) เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่ตอบว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยในการเพิ่มรายได้ให้แก่เจ้าของบ้านและช่วยในการดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาในร้าน (ร้อยละ 13.5 และ 8.1 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.46 ผลกระทบที่เจ้าของบ้านหรือร้านค้าได้รับจากหาบเร่-แผงลอย

ผลกระทบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบใดๆเลย	18	48.0
ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เจ้าของบ้าน/ร้านค้า	5	13.5
ช่วยดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาในร้าน	3	8.1
ทำให้พื้นที่สกปรก	13	35.1
ส่งเสียงดังรบกวน	6	16.2
ปิดบังหน้าร้าน	4	10.8
อื่นๆ	4	10.8

ที่มา : แบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถาม 37 คน)

หมายเหตุ : สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากการศึกษาทัศนคติ ของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าที่มีต่อหาบเร่-แผงลอย อาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มส่วนใหญ่ของเจ้าของบ้านหรือร้านค้า จะมีทัศนคติในแง่ดีต่อหาบเร่-แผงลอย ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าของบ้านหรือร้านค้าส่วนใหญ่ ยินยอมที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้งขายบริเวณหน้าบ้าน หรือหน้าร้านได้ โดยไม่มีการเก็บค่าที่ตั้งแต่อย่างใด และเห็นว่าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ไม่ได้มีผลกระทบใดๆต่อการอยู่อาศัยหรือการค้าของตนเอง

บทที่ 6

สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิเคราะห์

จากการที่กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของความเจริญและเป็นแหล่งงาน จึงมีผลทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ และเพิ่มขึ้นจากการอพยพจากท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเข้ามาหางานทำ แต่เนื่องจากงานมีอยู่อย่างจำกัดจึงทำให้มีงานไม่เพียงพอต่อความต้องการของคน ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดในสังคมจึงต้องทำให้คนเหล่านี้ต้องหาทางออกโดยการเข้ามาประกอบอาชีพนอกระบบ (Informal Sector) เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของตัวบุคคลที่เข้ามาประกอบอาชีพนอกระบบ และหาบเร่-แผงลอยก็เป็น Informal Sector ประเภทหนึ่งที่พบเห็นในชุมชนเมืองมากที่สุด

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทางสังคม-เศรษฐกิจของผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย ศึกษาถึง พฤติกรรม ทักษะคิดและผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง และบทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการหามาตรการและนโยบายที่เหมาะสมต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เขตมีปัญหาเรื่องหาบเร่-แผงลอยค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นย่านธุรกิจของกรุงเทพมหานคร มีการใช้ที่ดินที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้ที่ดินในเรื่องของพาณิชยกรรม สถานที่ราชการ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งบริเวณเหล่านี้จะมีประชากรเข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้มีหาบเร่-แผงลอยเข้ามาประกอบการค้าในพื้นที่เหล่านี้ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามาประกอบอาชีพและรูปแบบของหาบเร่-แผงลอย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางสังคม-เศรษฐกิจที่มีผลต่อการเข้ามาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอย

จากโครงสร้างประชากรของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยพบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยบางส่วนที่เข้ามาประกอบอาชีพตั้งแต่อายุยังน้อยโดยจากการศึกษาพบว่า มีตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป สำหรับระดับการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะมีการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมเท่านั้น และในเพศหญิงพบว่าจะมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือมากกว่าเพศชาย สำหรับขนาดครัวเรือนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยพบว่าจะมีลักษณะครัวเรือนเดี่ยวเหมือนกับขนาดครัวเรือนทั่วไปของกรุงเทพมหานคร โดยมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.9 คน / ครัวเรือน และสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนส่วนใหญ่จะพบว่ามีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือเฉลี่ย 2.3 คน / ครัวเรือน ทั้งนี้เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจจึงทำให้สมาชิกในครัวเรือนต้องช่วยกันทำงาน

ในเรื่องของโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีอาชีพอื่นเสริม มีรายได้ครอบครัวค่อนข้างน้อยโดยส่วนใหญ่จะมีรายได้ครอบครัวตั้งแต่น้อยกว่า 10,000 บาท / เดือน ไปจนถึง 20,000 บาท / เดือน เมื่อคิดรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยพบว่ามีประมาณ 15,339.31 บาท / เดือน หรือเฉลี่ยประมาณ 3,933.16 บาท / คน / เดือน เมื่อพิจารณารายได้และรายจ่ายต่อวันจะพบว่ามีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ดังนั้นผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จึงมีเงินออมน้อยทำให้ไม่สามารถขยายกิจการให้มีรูปแบบที่มั่นคงออกไปได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มี ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

สำหรับภูมิฐานะเดิมของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะอพยพมาจากชนบท โดยเฉพาะจากภาคเกษตรกรรม เนื่องจากการทำการเกษตรไม่ได้ผลหรือว่างจากฤดูเพาะปลูก จึงเข้ามาหารายได้เสริมให้กับครอบครัว และเพื่อเป็นทุนในการทำการเกษตรในครั้งต่อไป ดังจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วจะเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครยังไม่ถึง 5 ปี สำหรับที่พักอาศัยในปัจจุบันพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่เป็นคนกรุงเทพมหานครแต่กำเนิดส่วนใหญ่จะพักภายในเขตพื้นที่ศึกษามากกว่าผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด และพบว่าส่วนใหญ่แล้วผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะพักอยู่ใกล้กับบริเวณที่ทำการค้า ดังจะเห็นได้จากวิธีการเดินทางและระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางมายังบริเวณที่ทำการค้า ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเดินเท้าและใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมงมากที่สุดทั้งในผู้ค้าที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาและนอกเขตพื้นที่ศึกษา มีเพียงเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนน้อยเท่านั้นที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด โดยจากการศึกษาพบว่า มีจังหวัดราชบุรีและอยุธยา และจะเป็นในลักษณะของการไปเข้า-เย็นกลับ โดยใช้การเดินทางด้วยรถไฟหรือ บ.ข.ส.

จากลักษณะทางสังคม-เศรษฐกิจสามารถกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนหันมาประกอบอาชีพหาบเร่-แผงลอยคือ การขาดความรู้และความยากจน ทำให้มีทางเลือกในการทำงานน้อย อีกทั้งยังขาดการรองรับของแหล่งงานในท้องถิ่นที่อยู่ ทำให้ต้องอพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานครเพื่อเข้ามาหางานทำ ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของหาบเร่-แผงลอย จึงควรให้ความสนใจในเรื่องของการศึกษา และการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีงานทำและเลิกอพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเสนอแนะในส่วนของการเสนอแนะต่อไป

2. พฤติกรรม ทักษะ และผลกระทบของหาบเร่-แผงลอย ที่มีต่อชุมชนเมือง

สำหรับรูปแบบการค้า จะทำการแบ่งประเภทสินค้าที่ขายเป็น 3 ประเภทคือ สินค้าประเภทอาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนสิ่งที่ใช้รับประทานได้, สินค้าประเภทของใช้และเบ็ดเตล็ด เช่น เสื้อผ้า เครื่องครัว ฯลฯ. และประเภทบริการ เช่น ซ่อมนาฬิกา ซ่อมรองเท้า ฯลฯ. พบว่าสินค้าที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ขายจะเป็นสินค้าประเภทอาหาร เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ทำให้สามารถขายได้ง่ายและมีผู้ซื้อมาก สำหรับรูปแบบการค้าเนินงานจากการศึกษาพบว่ามี 2 ลักษณะคือ ผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการและดำเนินงานเอง กับผู้ที่รับจ้างขาย โดยผู้ที่รับจ้างขายจะพบว่ามียาได้น้อยกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการเอง ในเรื่องของที่ตั้งพบว่ามี 2 ลักษณะคือ ผู้ค้าที่มีที่ตั้งประจำและผู้ค้าที่เร่ขายไปเรื่อยๆ จากการศึกษพบว่าส่วนใหญ่แล้วผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจะมีตั้งประจำ แต่สำหรับผู้รับจ้างขายจะมีแนวโน้มที่จะเร่ขายไปเรื่อยๆมากกว่า เนื่องจากสามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและประหยัดค่าใช้จ่าย ในเรื่องของการเสียค่าที่ตั้งแผงจากการศึกษาพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าที่ตั้งแผง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ต้องเสียค่าที่ตั้งแผงโดยจะเสียในรูปของค่าเช่าหรือค่าน้ำค่าไฟ เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเสียค่าที่ตั้งแผงให้ นั้น นอกจากจะเป็นเจ้าของบ้านหรือร้านค้าแล้วส่วนใหญ่จะตอบว่าเสียค่าที่ตั้งแผงให้กับเจ้าหน้าที่เทศกิจ จากการที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ไม่ต้องเสียค่าที่ตั้งแผงดังนั้นจึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานน้อย ทำให้สามารถขายสินค้าได้ถูกกว่าร้านค้าทั่วไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับจำนวนวันในการทำการค้าต่อสัปดาห์ พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะทำการค้า 6 วันต่อสัปดาห์ โดยส่วนใหญ่จะหยุดในวันพุธเนื่องจากเป็นวันที่ทางกรุงเทพมหานครห้ามขายสินค้าบริเวณทางสาธารณะ แต่จากการศึกษาพบว่ามีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยจำนวนหนึ่งที่ทำการค้าทุกวันโดยไม่มีวันหยุด โดยต้องฝ่าฝืนข้อห้ามโดยการแอบขายในวันพุธ เมื่อพิจารณาระยะเวลาที่ใช้ทำการค้าในแต่ละวันพบว่าอาชีพหาบเร่-แผงลอยจะใช้เวลาในการดำเนินงานนานกว่าอาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะอาชีพที่อยู่ในระบบ เช่น พนักงานบริษัท, รัฐบาล เป็นต้น โดยพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการดำเนินงานต่อวัน ตั้งแต่ 6 ชั่วโมงขึ้นไป โดยไม่ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้าที่ขาย และจะเริ่มขายตั้งแต่เข้าไปจนถึงค่ำหรือจนกว่าสินค้าจะหมด

สำหรับในเรื่องของเหตุผลที่เลือกเข้ามาทำการค้าบริเวณพื้นที่ศึกษาพบว่ามีอยู่ 2 เหตุผลใหญ่ๆ คือ เป็นย่านธุรกิจ และ ใกล้บ้าน โดยทั้ง 2 เหตุผลมีความสัมพันธ์กับพื้นที่พักอาศัยของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย คือ ผู้ค้าที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกเหตุผลเพราะ เป็นย่านธุรกิจ และ ใกล้บ้านมากที่สุด รองลงมาคือเหตุผลเพราะใกล้บ้านอย่างเดียว ส่วนผู้ค้าที่พักอาศัยภายนอกเขตพื้นที่ศึกษาจะเลือกเหตุผลเพราะเป็นย่านธุรกิจมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอาศัยภายในเขตพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่ต้องการเดินทางไกลจากที่พักโดยจะเลือกทำการค้าบริเวณพื้นที่ใกล้บ้าน สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พักอยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษาจะไม่สนใจเรื่องการเดินทาง โดยคิดว่าการเข้ามาทำการค้าบริเวณย่านธุรกิจการค้าจะเป็นการช่วยให้หาลูกค้าได้ง่ายและมีรายได้คุ้มค่าพอกับการที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการเดินทางมายังบริเวณพื้นที่ทำการค้า

ในเรื่องปัญหาและผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อเมือง จะทำการศึกษาผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องคือ ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย, ผู้ใช้บริการ, เจ้าของบ้านและร้านค้า

จากการศึกษาในส่วนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย พบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะไม่พบปัญหาใดๆในพื้นที่ศึกษา สำหรับผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่พบปัญหาพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเรื่องการถูกจับกุมมากที่สุด แต่เมื่อถามถึงความพึงพอใจพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ยังไม่มีความพึงพอใจในเรื่องของที่ทำการค้าในปัจจุบัน พบว่าต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องของการหาที่ตั้งที่แน่นอนให้, การจัดระเบียบการขาย, การปรับปรุงสภาพพื้นที่ทำการค้า, การอนุญาตให้ขายได้ทุกวันและเรื่องมลภาวะ

สำหรับในส่วนของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย พบว่าผลกระทบของหาบเร่-แผงลอยที่ผู้ใช้บริการคิดว่าเป็นปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องการกีดขวางทางสัญจรทำให้ต้องลงมาเดินบนถนนซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายได้และยังมีส่วนทำให้การจราจรติดขัดอีกด้วย รองลงมาคือปัญหาไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การตั้งวางสินค้าไม่เป็นระเบียบดูไม่สวยงามและปัญหาความสกปรกของบริเวณที่ทำการค้า และเมื่อพิจารณาประเภทสินค้าที่มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ พบว่าผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยคิดว่าการเกิดปัญหาต่างๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งแต่สินค้าทุกประเภทมีส่วนก่อให้เกิดปัญหาในทุกๆประเภทได้เหมือนกัน และเมื่อสอบถามความคิดเห็นในเรื่องความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไปหรือไม่นั้น พบว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ยังต้องการให้มีหาบเร่-แผงลอยอยู่ต่อไป แต่ควรมีการปรับปรุงแก้ไขโดยเฉพาะในเรื่องของการจัดระเบียบที่ขายให้เป็นสัดส่วนดูเรียบร้อยเป็นระเบียบ, จัดหาที่ขายที่แน่นอน, การรักษาความสะอาดของสินค้าและบริเวณที่ขาย, การกำหนดเวลาขายที่แน่นอนและให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลหาบเร่-แผงลอยมีความเข้มงวดกับกฎระเบียบที่มีอยู่

สำหรับในส่วนของผู้ขายที่บ้านและร้านค้า พบว่าผลกระทบที่ได้รับจากหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะตอบว่าไม่มีผลกระทบใดๆ จะมีผลกระทบบ้างก็ในเรื่องของการทำให้พื้นที่สกปรก, ส่งเสียงดังรบกวนและปิดบังหน้าร้านทำให้ลูกค้าเข้ามาซื้อของไม่สะดวก แต่จะสังเกตเห็นได้ว่าจะมีบางส่วนของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าตอบว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้และช่วยในการดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาในร้าน นั้นแสดงให้เห็นว่าหาบเร่-แผงลอยในความคิดเห็นของเจ้าของบ้านหรือร้านค้าแล้วไม่ได้เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและมีบางส่วนที่ยินดีที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยเข้าตั้งบริเวณพื้นที่หน้าบ้านหรือร้านค้าของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการยินยอมให้เข้ามาตั้งขาย จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของบ้านหรือร้านค้าจะเป็นผู้ที่อนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้งเอง และเมื่อพูดถึงความพึงพอใจแล้วก็พบว่าส่วนใหญ่แล้วเจ้าของบ้านหรือร้านค้ามีความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยเข้ามาตั้งบริเวณหน้าบ้านหรือร้านค้าและส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เก็บค่าที่ตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย สำหรับในส่วนของผู้ขายที่บ้านหรือร้านค้าที่เก็บค่าที่ตั้งส่วนใหญ่จะเก็บในรูปแบบของค่าเช่าหรือค่าบริการน้ำ-ไฟเป็นรายวันในจำนวนที่ไม่มากนัก เนื่องจากเจ้าของบ้านหรือร้านค้าส่วนใหญ่จะมีความเห็นใจผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ไม่มากนัก

จากเรื่อง พฤติกรรมในการขายและผลกระทบของหาบเร่-แผงลอย สามารถกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเลือกสถานที่ที่ทำการค้า คือการเป็นย่านธุรกิจเป็นสาเหตุหลัก รองลงมาคือการใช้ทำเลที่ตั้งอยู่อาศัย โดยจะเลือกบริเวณที่มีคนสัญจรเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่นปัญหาการจราจร, ปัญหาการถูกจับกุม, ปัญหาความสกปรก เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาหาทางแก้ไข เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับชุมชนเมือง ซึ่งจะนำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะในส่วนของการเสนอแนะต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. บทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง

สำหรับการศึกษารoles บทบาทของหาบเร่ที่มีต่อชุมชนเมือง จะทำการศึกษาจากผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย

จากการศึกษาพบว่าลักษณะประชากรของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยจะพบได้ทุกประเภท และทุกอาชีพ แสดงให้เห็นว่าหาบเร่-แผงลอยมีบทบาทในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคทุกประเภท โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำและปานกลาง ซึ่งทำให้ผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายในเมืองใหญ่ได้ อีกทั้งยังเป็นผลทางอ้อมที่ทำให้ค่าแรงถูกลงซึ่งจะเป็นการช่วยสนับสนุนภาคธุรกิจในระบบให้สามารถดำรงอยู่ได้

สำหรับสินค้าที่นิยมซื้อพบว่าส่วนใหญ่จะนิยมซื้อสินค้าประเภทอาหารมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับในส่วนของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยที่นิยมขายสินค้าประเภทอาหารมากที่สุด เนื่องจากอาหารเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการบริโภคในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป โดยสินค้าประเภทอาหารจะมีสัดส่วนของผู้ใช้บริการทุกวันมากกว่าสินค้าประเภทของใช้ / เบ็ดเตล็ดและประเภทบริการ ในเรื่องของที่พักอาศัยพบว่าที่พักอาศัยของผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยจะมีทั้งผู้ที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แต่พบว่าขอบเขตที่พักอาศัยไม่มีส่วนช่วยให้ความถี่ในการใช้บริการสินค้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเดินทางเข้ามายังพื้นที่ศึกษาจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ของการเข้ามาเพื่อทำงานมากกว่าที่จะเข้ามาเพื่อซื้อสินค้าโดยเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากเหตุผลในการใช้บริการที่ผู้ใช้บริการหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ตอบว่า ใช้บริการเพราะเป็นทางผ่านที่จะไปทำงานหรือกลับบ้านหรืออยู่ในบริเวณจุดรถประจำทาง รองลงมาคือใช้บริการเพราะใกล้ที่ทำงาน โดยเฉพาะเหตุผลที่ใช้บริการเพราะใกล้ที่ทำงานจะมีความสัมพันธ์ความถี่ในการใช้บริการ โดยผู้ที่เลือกใช้เพราะใกล้ที่ทำงานจะมีสัดส่วนความถี่ในการใช้บริการทุกวันและใช้บริการมากกว่าสัปดาห์ละครั้งมากกว่าผู้ที่ใช้น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง

จากการศึกษาข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า หาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค โดยเฉพาะกับผู้ที่มีรายได้ปานกลางและรายได้เล็กน้อย ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้ และช่วยในการสนับสนุนเศรษฐกิจในระบบ (Formal Sector) ในเรื่องของค่าแรงที่ต่ำ ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าเพราะอยู่ใกล้กับที่ทำงาน หรือเป็นทางผ่าน ซึ่งสมควรนำมาเป็นแนวทางในการหาที่ตั้งให้กับหาบเร่-แผงลอย ซึ่งจะนำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะในส่วนของการเสนอแนะต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากความเป็นจริงที่ว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของเมือง โดยการกระจายสินค้าราคาถูกไปยังผู้บริโภคที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำจนถึงปานกลาง ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการยอมรับหาบเร่-แผงลอยให้มีอยู่ต่อไป โดยควรที่จะใช้วิธีการส่งเสริมและควบคุมเพื่อให้เกิดระเบียบดีกว่าที่จะมุ่งกำจัดหาบเร่-แผงลอยให้หมดไป ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ด้านสังคมเศรษฐกิจ

1.1 จากการศึกษาพบว่า ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด เนื่องจากจังหวัดที่อยู่ไม่มีงานรองรับทำให้เกิดการว่างงาน ดังนั้นในส่วนของภาครัฐจึงควรสนับสนุนให้มีการกระจายแหล่งงานไปยังภูมิภาคต่างๆให้เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะจากภาคเกษตรกรรมเพื่อให้นักในท้องถิ่นมีงานทำและเลิกอพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานคร

1.2 ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย ดังนั้นรัฐบาลจึงควรส่งเสริมในเรื่องของการศึกษา เช่นการเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับให้มากขึ้น หรือสนับสนุนในเรื่องกองทุนให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา โดยหวังว่าเมื่อคนมีความรู้สูงขึ้นจะสามารถมีทางเลือกที่จะไปประกอบอาชีพอื่นได้มากขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยไม่ให้มีหาบเร่-แผงลอยเพิ่มมากขึ้นได้โดยทางอ้อม

1.3 จากการที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีรายได้ค่อนข้างน้อย โดยมีรายรับและรายจ่ายในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทำให้มีเงินเก็บสะสมน้อย ไม่สามารถขยายกิจการให้มีรูปแบบที่มั่นคงได้ ดังนั้นในส่วนของภาครัฐจึงควรให้การช่วยเหลือในเรื่องของ การกู้ยืมเงินเพื่อนำไปลงทุน หรือส่งเสริมให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยมีการรวมกลุ่มกัน ตั้งเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยให้มีการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้ค้าในแต่ละบริเวณที่อนุญาตให้ทำการค้า เพื่อให้สมาชิกสามารถลดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้ามาใช้พื้นที่นั้นๆได้ โดยหวังว่าเมื่อธุรกิจขยายตัว และมีกำไรเพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยบางส่วนหันไปประกอบธุรกิจอื่นที่มีความมั่นคงขึ้นกว่าอาชีพหาบเร่-แผงลอย

1.4 จากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้มีผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยบางส่วนละเมิดข้อห้ามของกรุงเทพมหานครที่ไม่ให้ตั้งแผงขายสินค้าในวันพุธ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการถูกจับกุมขึ้น เนื่องจากวันพุธเป็นวันทำงานตามปกติของคนทั่วไป จะทำให้มีลูกค้าจำนวนมาก เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ซึ่งถ้าไม่ให้อำนาจผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในวันพุธแล้วจะทำให้เสียรายได้ของผู้ค้าไป ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาว่าวันใดที่เหมาะสมที่จะนำมาเป็นวันหยุดของหาบเร่-แผงลอยเพื่อทำความสะอาดบริเวณที่ขายในแต่ละสัปดาห์ หรือพิจารณาให้หาบเร่-แผงลอยสามารถตั้งแผงขายสินค้าได้ทุกวัน โดยเลือกพื้นที่ตัวอย่างนำมาลองปฏิบัติ โดยให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยรับผิดชอบในการทำความสะอาดในพื้นที่ที่อนุญาต ถ้าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยสามารถดูแลพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี ก็สมควรอนุญาตให้ทำการได้ทุกวันต่อไป แต่ถ้าหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ใดไม่สามารถดูแลพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบได้ ให้ยกเลิกการอนุญาตให้หาบเร่-แผงลอยในพื้นที่นั้นทำการค้าได้ทุกวัน หรือยกเลิกไม่ให้มีหาบเร่-แผงลอยในพื้นที่นั้นๆตลอดไป

2. ด้านนโยบายของหาบเร่-แผงลอย

จากการที่หาบเร่-แผงลอยใช้ที่สาธารณะและทางเท้าเป็นที่ทำการค้า ซึ่งได้สร้างปัญหาให้กับผู้ที่สัญจรไป-มา เช่นปัญหาการกีดขวางทางเท้า, ปัญหาความสกปรก ฯลฯ. ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขมีดังนี้คือ

2.1 ควรมีการออกใบอนุญาตและขึ้นทะเบียนผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยในบริเวณที่อนุญาตให้ทำการค้า เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ง่าย และกำหนดที่ตั้งขายให้แน่นอน โดยเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาตรวจสอบเป็นประจำ สำหรับผู้ค้าที่ไม่มีใบอนุญาตจะต้องถูกจับกุม ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยควบคุมไม่ให้มีหาบเร่-แผงลอยมากเกินไปในบริเวณที่อนุญาตให้ทำการค้า

2.2 ควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ค้า อาทิเช่นการจัดหาที่รองรับขยะมูลฝอยให้เพียงพอ การบริการก๊อมน้ำสาธารณะเช่นประปาหยอดเหรียญ เนื่องจากผู้ค้าบางรายจำเป็นต้องใช้น้ำเพื่อทำความสะอาดภาชนะหรือสินค้า อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้กับการประปาอีกด้วย แสงไฟสำหรับผู้ค้าที่ทำการค้าในช่วงเวลากลางคืนควรมีความสว่างเพียงพอ

2.3 ในเรื่องของความสะอาดจะต้องให้ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยดูแลพื้นที่ทำการค้าของตนเอง โดยผู้ค้าที่ไม่รักษาความสะอาดจะต้องถูกจับกุมและปรับอย่างเข้มงวด หรือยกเลิกไม่ให้ทำการค้าในบริเวณที่อนุญาต

2.4 จากการศึกษาพบว่า มีเจ้าหน้าที่เทศกิจบางส่วนละเมิดกฎระเบียบ โดยการเก็บค่าเช่าที่ ดังนั้นเพื่อเป็นการลดปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ ทางกรุงเทพมหานครหรือทางเขตควรจะออกกฎในเรื่องของการเก็บค่าเช่าที่ โดยทางกรุงเทพมหานครหรือทางเขตจะเป็นผู้ทำการเอกสารเป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เก็บเอง โดยกำหนดในอัตราที่เหมาะสม และจะต้องมีใบเสร็จสำหรับการเก็บค่าเช่าที่เพื่อให้แน่ใจว่าเงินที่เก็บมานั้นสามารถเข้าถึงมือกรุงเทพมหานครหรือทางเขตจริงๆ สำหรับเงินที่ได้มานั้นควรนำมาใช้ในการปรับปรุงบริเวณที่ทำการค้า เช่นการปรับปรุงพื้นผิวถนน การจ้างคนงานเพื่อทำความสะอาดบริเวณที่ทำการค้าโดยเฉพาะ

2.5 เนื่องจากหาบเร่-แผงลอยส่วนใหญ่ จะเข้าไปตั้งใกล้กับบริเวณที่เป็นอาคารสำนักงานหรือบริเวณศูนย์การค้า อีกทั้งพื้นที่ศึกษาที่ขาดแคลนที่ว่างที่จะรองรับหาบเร่-แผงลอย ดังนั้นวิธีหนึ่งที่สมควรนำมาพิจารณาคือ การสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือจากเจ้าของอาคารหรือเจ้าของที่ดิน เพื่อให้สามารถนำหาบเร่-แผงลอยเข้าไปตั้งบริเวณที่ว่างของอาคารสำนักงานเหล่านี้ได้ หรือเมื่อมีการอนุญาตให้มีการสร้างอาคารเหล่านี้จึงสมควรให้มีการเว้นที่ว่างไว้บางส่วนหรือปรับปรุงทางเท้าให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับการขยายตัวของหาบเร่-แผงลอย โดยหาบเร่-แผงลอยที่เข้ามาตั้งในพื้นที่ของอาคารเหล่านี้จะต้องเสียค่าเช่าที่ให้กับเจ้าของอาคาร ซึ่งทางกรุงเทพมหานครหรือทางเขต ควรจะมีบทบาทในการช่วยเหลือในเรื่องของการจัดระเบียบของหาบเร่-แผงลอย อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือให้ผู้ที่ทำงานในอาคารเหล่านี้ได้ซื้อสินค้าที่มีราคาถูก และหาบเร่-แผงลอยก็สามารถหาลูกค้าได้จากผู้ที่ทำงานในอาคารเหล่านี้อีกด้วย ซึ่งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกัน

ประเด็นเพื่อการศึกษาต่อไป

สำหรับการศึกษาหาบเร่-แผงลอยในเขตเมืองชั้นในของกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาถึงบทบาทของหาบเร่-แผงลอยที่มีต่อชุมชนเมือง จากการศึกษาตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ ทำให้พบว่าหาบเร่-แผงลอย ซึ่งเป็น Informal Sector ประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการช่วยรองรับแรงงานส่วนเกินจากชุมชน ช่วยลดปัญหาการว่างงาน อีกทั้งยังช่วยกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค โดยเฉพาะกับผู้บริโภคที่มีรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายในเมืองได้ และพบว่ามีประเด็นที่น่าศึกษาอีกหลายประเด็น ที่ไม่ได้นำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะเสนอแนะประเด็นที่น่าศึกษาต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในเรื่องของ เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Sector) และนำไปศึกษาต่อไป ดังนี้คือ

1. จากการศึกษาหาบเร่-แผงลอย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Sector) ประเภทหนึ่ง แต่ในปัจจุบันยังมี กิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Sector) อีกหลายประเภทที่แฝงอยู่ในชุมชนเมืองและมีส่วนช่วยสนับสนุนให้คนในเมืองสามารถดำรงชีวิตได้
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างสะดวกสบายขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงประเภทและรูปแบบของ Informal Sector ที่มีอยู่ในเมือง และศึกษาถึงบทบาทและความสำคัญของ Informal sector แต่ละประเภทว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนเมืองอย่างไรบ้าง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการหามาตรการและวางแผนให้กับเมืองต่อไป

2. จากการศึกษาพบว่าเพศหญิงที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector จะมีระดับการศึกษาน้อยกว่าเพศชายเป็นส่วนใหญ่ แต่สามารถช่วยเศรษฐกิจของครอบครัวได้ โดยเข้ามาทำการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย ดังนั้นจึงสมควรศึกษาถึงบทบาทของเพศหญิงที่อยู่ในส่วนของ Informal Sector ในการมีส่วนช่วยระบบเศรษฐกิจของเมืองได้มากน้อยเพียงใด

3. จากการศึกษาพบว่าหาบเร่-แผงลอยมีส่วนช่วยกระจายสินค้าราคาถูกให้กับผู้บริโภค ดังนั้นประเด็นที่น่าศึกษาคือ แหล่งผลิตสินค้าที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยไปรับมาเพื่อขาย มีลักษณะอย่างไร อยู่ในส่วนของ Informal Sector เหมือนกัน หรืออยู่ในส่วนของ Formal Sector และแหล่งผลิตสินค้าเหล่านี้ได้รับประโยชน์จากหาบเร่-แผงลอยมากน้อยเพียงใด และในลักษณะใดบ้าง และแหล่งผลิตสินค้าเหล่านี้มีส่วนช่วยเหลือเมืองอย่างไรบ้าง

4. จากการศึกษาพบว่าผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยบางส่วนที่เป็นผู้รับจ้างขายสินค้า โดยได้รับค่าจ้างที่ต่ำ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งที่ผู้ค้าหาบเร่-แผงลอยเหล่านี้ ไปรับจ้างนำสินค้ามาขาย ว่ามีลักษณะอย่างไร และทั้งผู้รับจ้างขายกับผู้จ้างขายได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างไรบ้าง

5. จากอดีตจนถึงปัจจุบันรูปแบบและลักษณะของหาบเร่-แผงลอย มิได้มีการคงที่ แต่มีการพัฒนาเปลี่ยนรูปแบบและลักษณะไปเรื่อยๆ ดังนั้นจึงสมควรที่จะทำการศึกษาถึงรูปแบบของหาบเร่-แผงลอย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาถึงรูปแบบของหาบเร่-แผงลอยในอนาคต ว่าจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร และสาเหตุอะไรถึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนให้กับชุมชนเมืองในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่อาศัยในชุมชนเมืองต่อไป

บรรณานุกรม

- นิคม จันทรวិฑูร. แนวคิดและแนวทางของ นิคม จันทรวิฑูร. กรุงเทพฯ, 2527
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประชุม สุวัตถิ. รายงานวิจัยเรื่อง หาบเร่ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2523.
- Amin, A.T.M.N. Labour Administration for Urban Information Sector. Bangkok : Asian Institute of Technology, 1989.
- Buchanan, C & Partners. Bath : A Study in Conservation. Report to the Minister of Housing & Local Government, London : Department of Environment, 1971.
- Chomlada Loprayoon. Vending activity in Bangkok. Thesis (M.A.), Department of economics. Bangkok : thammasat University, 1991.
- Gilbert, A. and Gnglir, J. "Cities Poverty and Development Urbanization in the Third World." London : Oxford U.P., 1982.
- Hart, K. "Small Scale Entrepreneurs in Ghana and Development Planning", Journal of Development Studies, 1971. (quoted by Sanders 1987)
- Hart, K. "Informal Income Opportunities and Urban Employment in Ghana", Journal of Modern African Studies, 1973. (quoted by Sethuraman, 1981)
- ILO. Employment, Income and equality : A Strategy for Increasing Productivity Employment in Kenya, Geneva : ILO, 1972.
- Lubell, H. The Informal Sector in the 1980s and 1990s. Paris : Development Centre of the Organization for Economic Co-operation and Development, 1991.
- Mathew, P.M. Urban Informal Sector : "How it should be Understood?". Nagarluk Urban Affairs Quarterly, 1989.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- McGee, T.G. Doubts about Dualism : "Implication for Development Planning", UNCRD Working Papers 78-03, Nagoya : United Nation Centre for Regional Development, 1978.
- McGee, T.G. & Yeung, Y.M. Hawker in Southeast Asian Cities : Planning for the Bazaar Economy. Ottawa : International Development Research Centre, 1977.
- Ranjith, L.A.S. Accommodating Informal Sector Enterprises in the Urban Built Environment. HSD Monograph No. 36, Bangkok : Asian Institute of Technology, 1994.
- Reodique, L.E. Accommodating the Urban Informal Sector : A Study of the Integrated Hawker Management Programme in Quezon City, Philippines. Unpublished M.Sc. Thesis. Bangkok : Asian Institute of Technology, 1988.
- Rudiger, K. Markets, Trade and state : Urbanism in Bangkok. Bielefeld : Sociology of Development Research Centre, University of Bielefeld, 1992.
- Teang, L.H. "The Conservation Dilemma" Mirror. 1991.
- UDA. Kuala Lumpur Structure Plan. Kuala Lumpur : Dewa Bandaraya, 1984.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถามด้านประชากร สังคม และเศรษฐกิจ (หาบเร่-แผงลอย)

โครงการจัดทำแผนพัฒนาเขตบางรัก ปทุมวัน ราชเทวี และพญาไท กทม.,2539
ศึกษาโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบังและคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ขอยืนยันในความปลอดภัยและข้อมูลจะเป็นความลับ

กรุณาตอบคำถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ใน [] ที่ท่านต้องการและเติมคำตอบลงในช่องว่าง
วันที่ทำการสำรวจ วันที่.....เดือน.....
ชื่อผู้จัดบันทึก.....

เขต..... บริเวณที่ทำการสำรวจ.....

การสอบถามใช้วิธี [1] สัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่จัดบันทึก
[2] ให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง
[3] ฝากไว้แล้วมาขอรับคืน

ผู้ชาย

1. เพศ

[1] ชาย

[2] หญิง

2. อายุ..... ปี

3. ระดับการศึกษา

[1] ต่ำกว่าระดับประถม

[2] ระดับประถม

[3] มัธยมต้น

[4] มัธยมปลาย / ปวช.

[5] ปวส. / อนุปริญญา

[6]ปริญญาตรี

[7] สูงกว่าปริญญาตรี

4. ท่านเป็นเจ้าของกิจการเองหรือรับจ้างขาย

[1] เป็นเจ้าของกิจการเอง โดยขายของได้กำไรประมาณ.....บาท/วัน

[2] รับจ้างขายโดยได้ค่าจ้าง.....บาท/.....

5. รายได้ของครอบครัวประมาณ.....บาท/เดือน

6. รายจ่ายประมาณ.....บาท/วัน

ไม่ว่าการณ์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. ในครอบครัวมีสมาชิกจำนวน.....คน
- 7.1 สมาชิกที่มีรายได้มีจำนวน.....คน
8. ขายของสัปดาห์ละกี่วัน
- [1] ทุกวัน (ยกเว้นวันพุธ)
- [2] ไม่ทุกวัน ตั้งแต่วัน.....ถึงวัน.....
- [3] อื่นๆระบุ.....
9. ขายของวันละ.....ชั่วโมง
10. ช่วงเวลาที่ขาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [1] เช้า [2] กลางวัน
- [3] เย็น [4] ทั้งวัน
- [5] อื่นๆระบุ.....
11. ประเภทของสินค้าและบริการที่ขาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [1] อาหารและเครื่องดื่ม
- [2] ของใช้ เช่น เสื้อผ้า, นาฬิกา, ตุ๊กตา ฯลฯ.
- [3] การบริการ เช่น รับซ่อมรองเท้า/วิทยุ/นาฬิกา, ตัดผม ฯลฯ.
- [4] อื่นๆ ระบุ.....
12. ภูมิลำเนาเดิม จังหวัด.....(ถ้าเป็นกรุงเทพฯ, โปรดระบุเป็นแขวง/เขต)
13. ที่พักอาศัยปัจจุบัน(แขวง/เขต).....
- 13.1 ระยะเวลาในการอยู่อาศัย.....ปี
14. ท่านใช้วิธีไหนในการเดินทางมาขายของ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [1] รถประจำทาง
- [2] รถรับจ้างไม่ประจำทาง (สามล้อ, แท็กซี่, มอเตอร์ไซด์ ฯลฯ.)
- [3] พาหนะส่วนตัว
- [4] ใช้บริการทางเรือ
- [5] อื่นๆระบุ.....
- 14.1 ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทาง(ไป-กลับ).....บาท/วัน
- 14.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง(ไป-กลับ).....ชม./วัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

15. นอกจากอาชีพค้าขายท่านยังมีอาชีพอื่นอีกหรือไม่

[1] ไม่

มี ได้แก่ [2] ราชการ/รัฐวิสาหกิจ

[3] ลูกจ้างบริษัท/ธนาคาร

[4] นักศึกษา

[5] อื่นๆระบุ.....

16. เพราะเหตุใดท่านถึงเลือกค้าขายบริเวณนี้ (ตอบได้มากกว่า1ข้อ)

[1] ใกล้บ้าน

[2] เป็นย่านธุรกิจคนมีกำลังซื้อสูง

[3] มีพื้นที่ว่างสามารถตั้งแผงได้อย่างสะดวก

[4] ไม่ต้องเสียค่าเช่า

[5] อื่นๆระบุ.....

17. รูปแบบของการขายเป็นอย่างไร

[1] ไม่มีที่ตั้งที่แน่นอนเดินเร่ขายหรือย้ายที่ตั้งไปเรื่อยๆ

[2] มีที่ตั้งประจำ

[3] อื่นๆระบุ.....

18. ถ้าท่านมีที่ตั้งที่ประจำท่านต้องเสียค่าเช่าหรือค่าธรรมเนียมหรือไม่

[1] ไม่

เสีย ในลักษณะของ [2] ค่าเช่า.....บาท/.....

[3] เช่า.....บาท/.....

[4] อื่นๆระบุ.....

18.1 ท่านต้องเสียค่าเช่าหรือค่าธรรมเนียมให้กับใคร

[1] เจ้าของที่ดินหรือร้านค้าที่ให้พื้นที่หน้าร้านขายของ

[2] เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือของท้องถิ่น

[3] อื่นๆระบุ.....

19. พื้นที่ที่ท่านทำการค้าในปัจจุบันประสบปัญหาอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[1] ไม่มี

- มี ได้แก่ [2] ถูกเจ้าของที่ดินหรือเจ้าของร้านขับไล่
 [3] ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือท้องถิ่นขับไล่
 [4] มีผู้เข้ามาทำการค้าเป็นจำนวนมากจนหาที่ตั้งของขายไม่สะดวก
 [5] พื้นที่คับแคบจนทำให้เดินซื้อของไม่สะดวก
 [6] ไม่มีน้ำในการใช้ล้างภาชนะ
 [7] แสงไฟไม่เพียงพอในเวลากลางคืน
 [8] อื่นๆระบุ.....

20. ท่านพอใจในพื้นที่ที่ท่านทำการค้าในปัจจุบันนี้หรือไม่

[1] พอใจ

[2] ยังไม่พอใจ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถามด้านประชากร สังคม และเศรษฐกิจ (หาบเร่-แผงลอย)

โครงการจัดทำแผนพัฒนาเขตบางรัก ปทุมวัน ราชเทวี และพญาไท กทม.,2539
ศึกษาโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบังและคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ขอยืนยันในความปลอดภัยและข้อมูลจะเป็นความลับ

กรุณาตอบคำถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ใน [] ที่ท่านต้องการและเติมคำตอบลงในช่องว่าง

วันที่ทำการสำรวจ วันที่.....เดือน.....

ชื่อผู้จัดบันทึก.....

เขต..... บริเวณที่ทำการสำรวจ.....

การสอบถามใช้วิธี [1] สัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่จัดบันทึก

[2] ให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง

[3] ฝากไว้แล้วมาขอรับคืน

ผู้ชื่อ

1. เพศ

[1] ชาย

[2] หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

[1] ไม่ได้เรียนหนังสือ

[2] ประถมศึกษา

[3] มัธยมต้น

[4] มัธยมปลาย/ปวช.

[5] ปวส./อนุปริญญา

[6] ปริญญาตรี

[7] สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

[1] รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

[2] พนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน

[3] ธุรกิจส่วนตัว

[4] รับจ้าง

[5] แม่บ้าน

[6] นักเรียน/นักศึกษา

เอกสารนี้เป็น [7] อื่นๆระบุไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. รายได้.....บาท/เดือน

6. ที่พักอาศัยปัจจุบัน (ถ้าอยู่ภายในกรุงเทพมหานครโปรดระบุเป็นเขต)

7. เหตุผลที่ใช้บริการหาบเร่-แผงลอย (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[1] ราคาถูก	[2] มีสินค้าให้เลือกซื้อหลายชนิด
[3] เป็นทางผ่าน	[4] ใกล้บ้าน
[5] ใกล้ที่ทำงาน	[6] อื่นๆ (โปรดระบุ).....

8. ความถี่ในการใช้บริการ

[1] ทุกวัน	[2] สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป
[3] น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	

9. ประเภทสินค้าที่ใช้บริการ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [1] อาหาร / เครื่องดื่ม
- [2] ของใช้ / เบ็ดเตล็ด เช่น เสื้อผ้า, ล้อตเตอรี่ ฯลฯ.
- [3] บริการ เช่น ซ่อมรองเท้า, ทำกุญแจ ฯลฯ.

10. ปัญหาที่ท่านได้รับจากหาบเร่-แผงลอย (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [1] ไม่สร้างปัญหาใดๆ
- [2] ความสกปรก
- [3] วางของเกะกะไม่เป็นระเบียบ
- [4] ทำให้การจราจรติดขัด
- [5] กีดขวางทางเท้า
- [6] ส่งเสียงดังรบกวน
- [7] อื่นๆ

11. ท่านมีความพึงพอใจที่จะให้มีหาบเร่-แผงลอยต่อไปหรือไม่

- [1] ไม่พอใจ
- [2] พอใจ โดยไม่มีสิ่งใดต้องปรับปรุงเลย
- [3] พอใจ แต่ควรปรับปรุงในเรื่องของ (โปรดระบุ)
-
-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเท่านั้นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถามด้านประชากร สังคม และเศรษฐกิจ (หาบเร่-แผงลอย)

โครงการจัดทำแผนพัฒนาเขตบางรัก ปทุมวัน ราชเทวี และพญาไท กทม., 2539
ศึกษาโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบังและคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ขอยืนยันในความปลอดภัยและข้อมูลจะเป็นความลับ

กรุณาตอบคำถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ใน [] ที่ท่านต้องการและเติมคำตอบลงในช่องว่าง
วันที่ทำการสำรวจ วันที่.....เดือน.....
ชื่อผู้จัดบันทึก.....

เขต..... บริเวณที่ทำการสำรวจ.....

การสอบถามใช้วิธี [1] สัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่จัดบันทึก
[2] ให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง
[3] ฝากไว้แล้วมาขอรับคืน

เจ้าของบ้าน/ร้านค้า

1. ท่านเห็นด้วยกับการที่มีหาบเร่-แผงลอยหน้าร้านของท่านหรือไม่
- [1] เห็นด้วย [2] ไม่เห็นด้วย
2. หาบเร่-แผงลอยที่เข้ามาตั้งอยู่หน้าบ้านหรือร้านของท่านได้รับการอนุญาตจากใคร
- [1] เจ้าของบ้าน [2] เจ้าหน้าที่ กทม. / เจ้าหน้าที่เขต
- [3] อื่นๆ (โปรดระบุ)
3. การที่มีหาบเร่-แผงลอยตั้งอยู่หน้าบ้านหรือหน้าร้านของท่านมีผลต่อท่านอย่างไร
- [1] ไม่มีผลใดๆ
- มีผล เนื่องจาก (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [2] ช่วยเพิ่มรายได้ให้เจ้าของบ้าน
- [3] ช่วยดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาซื้อของในร้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวน [4] ทำให้พื้นที่สภปรกเือการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

[5] ส่งเสียงดังรบกวน

[6] ปิดบังหน้าร้านทำให้ลูกค้าเข้ามาซื้อของไม่สะดวก

[7] แย่งลูกค้า

[8] อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. ท่านเก็บค่าที่ตั้งแผงของhabenเร่-แผงลอยหรือไม่ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เก็บ ในลักษณะ [1] ค่าเช่า.....บาท /.....

[2] เชื้อ.....บาท/.....

[3] อื่นๆ (โปรดระบุ)

[4] ไม่เก็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลักเกณฑ์ แนวทาง และวิธีการจัดระเบียบหาบเร่-แผงลอย

1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับจุดผ่อนผันในการจำหน่ายสินค้า และอาหารในที่และทางสาธารณะ บริเวณที่อนุญาตให้ทำการค้า ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 และให้ถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. บริเวณที่จะอนุญาตให้ทำการค้าได้ ให้ติดตั้งป้ายกำหนดขอบเขต และเวลาที่อนุญาตให้ชัดเจน

2. ขนาดของแผงกว้างไม่เกิน 1 เมตร ยาวไม่เกิน 1.20 เมตร สูงไม่เกิน 1.50 เมตร โดย

-ให้จำหน่ายสินค้าโดยตั้งวางบนแผง ห้ามวางแบไว้บนพื้น

-สำหรับผู้ประกอบอาหารปรุง หุง ต้ม ตั้งวางโต๊ะบริการลูกค้าในเวลากลางวันไม่อนุญาต

ให้ตั้งวางโดยเด็ดขาด ส่วนเวลากลางคืนอนุญาตให้ตั้งวางโต๊ะได้ โต๊ะ 4 ตัวเก้าอี้ 24 ตัว

3. กำหนดเครื่องหมายหรือการขีดสีตีเส้นบริเวณทางเท้า เป็นการแบ่งพื้นที่เฉลี่ยให้เกิดความเสมอภาคแก่ผู้ค้าแต่ละราย กำหนดพื้นที่กว้างไม่เกิน 1 เมตร ยาวไม่เกิน 1.20 เมตร และให้เว้นที่บนทางเท้าเป็นช่องทางเดิน ช่องทางเข้า-ออก มีความกว้างไม่น้อยกว่า 1 เมตร ให้ประชาชนสัญจรได้สะดวก

4. ให้นหยุดประกอบการค้าในวันพุธหรือวันอื่นๆที่ทางราชการกำหนด โดยผู้ค้าจะต้องมาทำความสะอาดบริเวณที่ค้าขายด้วยตนเอง

5. ต้องจัดทำทะเบียนผู้ค้า บัตรประจำตัวผู้ค้า

6. ผู้ประกอบการค้าต้องแต่งกายสุภาพ และมีมารยาทในการขาย

7. ห้ามตั้งแผง ส่วนหนึ่งส่วนใดของแผง ร่ม หรือ ผ้าใบบังแดด ล้างมาบนผิวการจราจร รวมตลอดถึงตัวผู้ค้าด้วย

8. ให้รักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย บริเวณที่ทำการค้าระหว่างทำการค้า และหลังจากเลิกทำการค้าแล้ว พร้อมทั้งต้องจัดหาภาชนะรองรับขยะไว้ด้วย

9. เมื่อเลิกประกอบการค้าแล้วต้องเก็บวัสดุอุปกรณ์ซึ่งใช้ในการตั้งวางออกจากบริเวณที่อนุญาตให้แล้วเสร็จโดยไม่ชักช้า ห้ามตั้งวาง หรือสามไซ่ทิ้งไว้ในบริเวณที่อนุญาตโดยเด็ดขาด

10. บริเวณคอกต้นไม้ ห้ามตั้งวางแผงค้า เต้า ของหนักทับต้นไม้โดยเด็ดขาด รวมตลอดถึงการตอกตะปูผูกเชือกกางเต็นท์ หรือยึดสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับต้นไม้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11. ห้ามใช้ต้นไม้หรือคอกต้นไม้เป็นที่พาด ติดตั้ง เกาะเกี่ยวสายไฟฟ้า หลอดไฟฟ้า ปลั๊กไฟฟ้าโดยเด็ดขาด
12. ห้ามนำรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ไปจอดบนทางเท้าเพื่อจำหน่าย จ่ายแจกสินค้าทุกประเภทโดยเด็ดขาด
13. การประกอบการค้าโดยใช้เครื่องขยายเสียง หรือการจำหน่ายสินค้าประเภททอดย่าง หรือปิ้ง ซึ่งจะเกิดกลิ่นและควัน ควรจำกัดบริเวณ หรือป้องกันมิให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลอื่น และห้ามใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่ใช้เครื่องยนต์มีเสียงดัง
14. ผู้ค้าประเภทประกอบปรุง หุง ต้ม ห้ามมิให้จำหน่ายเกินเวลา 02.00 น.
15. ผู้ค้าต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

มาตรการบังคับ เจ้าหน้าที่เทศกิจซึ่งต้องรับผิดชอบในการตรวจตราเป็นประจำ ถ้าพบผู้ค้ารายใดไม่ปฏิบัติตามข้อหนึ่งข้อใด ครั้งแรกให้ตักเตือน ครั้งที่สองให้สั่งพักหยุดทำการ 3 วัน ครั้งที่สามให้สั่งพักหยุดทำการ 7 วัน และครั้งที่สี่ถือเป็นครั้งสุดท้ายให้สั่งยกเลิกการอนุญาตเมื่อสำนักงานเขตหรือสำนักงานเขตสาขา ลงโทษผู้ค้ารายหนึ่งรายใดให้แจ้งสำนักเทศกิจทราบ และให้สำนักเทศกิจตรวจสอบ ตลอดจนดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการบังคับที่กำหนด แล้วรายงานให้ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทราบทุกครั้ง

2. แนวทางและวิธีการ ในการจัดระเบียบการค้าประเภทหาบเร่-แผงลอย ในที่และทางสาธารณะจะต้องถือตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดฯ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข ประกอบกับนโยบายของผู้บริหาร ดังนี้

2.1 บริเวณที่ไม่อนุญาตให้ทำการค้าคือ

ก. บริเวณกวดขันพิเศษ คือ จุดห้ามจำหน่ายสินค้าโดยเด็ดขาด ได้แก่

1. ป้ายรถประจำทางและศาลาพักคนโดยสาร ต้องเว้นระยะก่อนถึงป้ายหรือศาลาฯ อย่างน้อย 10 เมตร รวมทั้งบริเวณหลังป้ายหรือศาลาฯ แต่ในกรณีเขตใดเว้นระยะไว้เกินกว่า 10 เมตร ตามที่เคยรายงานก็ให้คงระยะเดิมไว้

2. สะพานลอยคนข้ามถนน ทางขึ้น-ลง และได้สะพานลอย รวมทั้งช่วงห่างจากทางขึ้น-ลงอย่างน้อย 5 เมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารได้สะพานลอยรถข้ามงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมวด 9 การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทาง
สาธารณะ

มาตรา 41 เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ควบคุมดูแลที่หรือทางสาธารณะเพื่อประโยชน์
ใช้สอยของประชาชนทั่วไป

ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายโดย
ลักษณะวิธีการจัดวางสินค้าในที่หนึ่งที่ได้เป็นปกติหรือเร่ขาย เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้า
พนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 56

ในการออกใบอนุญาตตามวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นระบุชนิด หรือประเภทของ
สินค้า ลักษณะวิธีการจำหน่ายสินค้า และสถานที่ที่จะจัดวางสินค้า เพื่อจำหน่ายในกรณีที่จะมี
การจัดวางสินค้าในที่หนึ่งที่ได้เป็นปกติ รวมทั้งจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควรไว้ใน
ใบอนุญาตด้วยก็ได้

การเปลี่ยนแปลงชนิดหรือประเภทของสินค้า ลักษณะวิธีการจำหน่ายสินค้า หรือสถานที่
ที่จัดวางสินค้าให้แตกต่างไปจากที่ระบุไว้ในใบอนุญาต จะกระทำได้ต่อเมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตได้
แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้จัดแจ้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไว้ในใบ
อนุญาตแล้ว

มาตรา 42 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นด้วยความเห็นชอบของเจ้าพนักงานจราจรมีอำนาจ
ออกประกาศดังต่อไปนี้

(1) กำหนดบริเวณที่หรือทางสาธารณะหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขต
ห้ามจำหน่ายหรือซื้อสินค้าโดยเด็ดขาด

(2) กำหนดบริเวณที่หรือทางสาธารณะหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตที่
ห้ามจำหน่ายสินค้าบางชนิดหรือบางประเภท หรือเป็นเขตห้ามจำหน่ายสินค้าตามกำหนดเวลา
หรือเป็นเขตห้ามจำหน่ายสินค้าโดยวิธีการจำหน่ายในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือกำหนดหลัก
เกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจำหน่ายสินค้าในบริเวณนั้น

ในการดำเนินการตาม (1) หรือ (2) ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นปิดประกาศไว้ในที่
เปิดเผย

ณ สถานที่ทำการของราชการส่วนท้องถิ่นและบริเวณที่จะกำหนดเป็นเขตตาม (1) หรือ
(2) แล้วแต่กรณี และต้องกำหนดวันที่จะบังคับตามประกาศนั้นมีให้น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วัน

ประกาศนั้น เอกสารที่ส่งไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาตรา 43 เพื่อประโยชน์ของประชาชนและการควบคุมการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคลของผู้จำหน่ายหรือผู้ช่วยจำหน่ายสินค้า
- (2) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสุขลักษณะในการใช้กรรมวิธีการจำหน่าย ทำ ประกอบปรุง เก็บหรือสะสมอาหารหรือสินค้าอื่น รวมทั้งการรักษาความสะอาดของภาชนะ น้ำใช้ และของใช้ต่างๆ
- (3) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดวางสินค้าและการระบายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ
- (4) กำหนดเวลาสำหรับการจำหน่ายสินค้า
- (5) กำหนดการอื่นที่จำเป็นเพื่อการรักษาความสะอาดและป้องกันอันตรายต่อสุขภาพรวมทั้งการป้องกันมิให้เกิดเหตุรำคาญและการป้องกันโรคติดต่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Cumulative Distribution of Chi-Square*

Degrees of Freedom	Probability of a Greater Value															
	0.995	0.990	0.975	0.950	0.900	0.750	0.500	0.250	0.100	0.050	0.025	0.010	0.005			
1	0.02	0.10	0.45	1.32	2.71	3.84	5.02	6.63	7.88			
2	0.01	0.02	0.05	0.10	0.21	0.58	1.39	2.77	4.61	5.99	7.38	9.21	10.60			
3	0.07	0.11	0.22	0.35	0.58	1.21	2.37	4.11	6.25	7.81	9.35	11.34	12.84			
4	0.21	0.30	0.48	0.71	1.06	1.92	3.36	5.39	7.78	9.49	11.14	13.28	14.86			
5	0.41	0.55	0.83	1.15	1.61	2.67	4.35	6.63	9.24	11.07	12.83	15.09	16.75			
6	0.68	0.87	1.24	1.64	2.20	3.45	5.35	7.84	10.64	12.59	14.45	16.81	18.55			
7	0.99	1.24	1.69	2.17	2.83	4.25	6.35	9.04	12.02	14.07	16.01	18.48	20.28			
8	1.34	1.65	2.18	2.73	3.49	5.07	7.34	10.22	13.36	15.51	17.53	20.09	21.96			
9	1.73	2.09	2.70	3.33	4.17	5.90	8.34	11.39	14.68	16.92	19.02	21.67	23.59			
10	2.16	2.56	3.25	3.94	4.87	6.74	9.34	12.55	15.99	18.31	20.48	23.21	25.19			
11	2.60	3.05	3.82	4.57	5.58	7.58	10.34	13.70	17.28	19.68	21.92	24.72	26.76			
12	3.07	3.57	4.40	5.23	6.30	8.44	11.34	14.85	18.55	21.03	23.34	26.22	28.30			
13	3.57	4.11	5.01	5.89	7.04	9.30	12.34	15.98	19.81	22.36	24.74	27.69	29.82			
14	4.07	4.66	5.63	6.57	7.79	10.17	13.34	17.12	21.06	23.68	26.12	29.14	31.32			
15	4.60	5.23	6.27	7.26	8.55	11.04	14.34	18.25	22.31	25.00	27.49	30.58	32.80			
16	5.14	5.81	6.91	7.96	9.31	11.91	15.34	19.37	23.54	26.30	28.85	32.00	34.27			
17	5.70	6.41	7.56	8.67	10.09	12.79	16.34	20.49	24.77	27.59	30.19	33.41	35.72			

ตารางที่ ก. (ต่อ)

Cumulative Distribution of Chi-Square*

Degrees of Freedom	Probability of a Greater Value													
	0.995	0.990	0.975	0.950	0.900	0.750	0.500	0.250	0.100	0.050	0.025	0.010	0.005	
18	6.26	7.01	8.23	9.39	10.86	13.68	17.34	21.60	25.99	28.87	31.53	34.81	37.16	
19	6.84	7.63	8.91	10.12	11.65	14.56	18.34	22.72	27.20	30.14	32.85	36.19	38.58	
20	7.43	8.26	9.59	10.85	12.44	15.45	19.34	23.83	28.41	31.41	34.17	37.57	40.00	
21	8.03	8.90	10.28	11.59	13.24	16.34	20.34	24.93	29.62	32.67	35.48	38.93	41.40	
22	8.64	9.54	10.98	12.34	14.04	17.24	21.34	26.04	30.81	33.92	36.78	40.29	42.80	
23	9.26	10.20	11.69	13.09	14.85	18.14	22.34	27.14	32.01	34.17	38.08	41.64	44.18	
24	9.89	10.86	12.40	13.85	15.66	19.04	23.34	28.24	33.20	36.42	39.36	42.98	45.56	
25	10.52	11.52	13.12	14.61	16.47	19.94	24.34	29.34	34.38	37.65	40.65	44.31	46.93	
26	11.16	12.20	13.84	15.38	17.29	20.84	25.34	30.43	35.56	38.89	41.92	45.64	48.29	
27	11.81	12.88	14.57	16.15	18.11	21.75	26.34	31.53	36.74	40.11	43.19	46.96	49.64	
28	12.46	13.56	15.31	16.93	18.94	22.66	27.34	32.62	37.92	41.34	44.46	48.28	50.99	
29	13.12	14.26	16.05	17.71	19.77	23.57	28.34	33.71	39.09	42.56	45.72	49.59	52.34	
30	13.79	14.95	16.79	18.49	20.60	24.48	29.34	34.80	40.26	43.77	46.98	50.89	53.67	
40	20.71	22.16	24.43	26.51	29.05	33.66	39.34	45.62	51.80	55.76	59.34	63.69	66.77	
50	27.99	29.71	32.36	34.76	37.69	42.94	49.33	56.33	63.17	67.50	71.42	76.15	79.49	
60	35.53	37.48	40.48	43.19	46.46	52.29	59.33	66.98	74.40	79.08	83.30	88.38	91.95	
70	43.28	45.44	48.76	51.74	55.33	61.70	69.33	77.58	85.53	90.53	95.02	100.42	104.22	

ตารางที่ ก. (ต่อ)

Cumulative Distribution of Chi-Square*

Degrees of Freedom	Probability of a Greater Value												
	0.995	0.990	0.975	0.950	0.900	0.750	0.500	0.250	0.100	0.050	0.025	0.010	0.005
80	51.17	53.54	57.15	60.39	64.28	71.14	79.33	88.13	96.58	101.88	106.63	112.33	116.32
90	59.20	61.75	65.65	69.13	73.29	80.62	89.33	98.64	107.56	113.14	118.14	124.12	128.30
100	67.33	70.06	74.22	77.93	82.36	90.13	99.33	109.14	118.50	124.34	129.56	135.81	140.17

*Condensed from table with 6 significant figures by Catherine M. Thompson, by permission of the Editor of *Biometrika*.

ประวัติผู้เขียน

นางสาววิษัญญา บำรุงชล เกิดเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2513 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์ จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา 2534 และทำงานกับบริษัทเอกชน 2 ปี หลังจากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง หลักสูตรการวางแผนภาคและเมือง มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปี พ.ศ. 2537 ระหว่างการศึกษาได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้